

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 857
Παρασκευή
16 Δεκεμβρίου 2005
Τιμή: 4 ευρώ

Μαύες

Γράφουν:

- Α. Κλωνάρης
- Ξ. Κοκόλης
- Γ. Κοντός
- Θ. Κωνσταντινίδης
- Θ. Μουτσόπουλος
- Κ. Μποσταντζόγλου
- Μ. Στεφανίδης
- Π. Τακόπουλος
- Σ. Χρυσοστομίδης

Ο Μεγαλέξανδρος με την
αδελφή του την Πόργωνα.

ISSN 1108-9822

50>

9 771108 982000

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

«Τα κείμενα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας δεν είναι παλιά. Είναι το σωσίβιο του μέλλοντός μας. Ο ΚΑΚΤΟΣ είναι η μοναδική κιβωτός που διασώζει τα πρωτότυπα κείμενα μεταφρασμένα και σχολιασμένα, σε καιρούς που ο κατακλυσμός των σκουπιδιών απειλεί να μας πνίξει».

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ

Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΣΕΙΡΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ 700 ΤΟΜΟΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 46, ΑΘΗΝΑ 106 78

ΤΗΛ.: 210.38.40.524, 210.38.44.458. FAX: 210.33.03.098

Περίοδος Β' • Έτος 32ο • Τεύχος 857
Παρασκευή 16 Δεκεμβρίου 2005

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ANTI - ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Κωδικός εντύπου για τα ΕΛΤΑ: 1045

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819
Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Τασία Ρούμπου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 80 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 160 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

Το Αντί σας εύχεται *Καλά Χριστούγεννα!*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Μια ακόμη χαμένη χρονιά	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Και τι πειράζει αν δαπανούμε 1,625 δισ. για 30 F-16;	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Τ. Μπότουλας: Οικονομία: Στις συμπληγάδες διαπλοκής και λαϊκισμού	14
• Τζιμ Μπούκης: Το τέλος της Αθωότητας	15
• Β. Ζήσης: Κυβέρνηση Καραμανλή: Ανάμεσα στη Σκύλλα και τη Χάρυβδη	16
• ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ	18
• Μαρίνα Βήχου: Στον απόηχο της Διάσκεψης του Ευρωμεσαντολικού Φόρουμ	20
• E-mail από τον Απόστολο Διαμαντή	24
• -: Μέντης Μποσταντζόγλου (1818-1995)	25
• Κώστας Μποσταντζόγλου: Χρονολόγιο Μέντη Μποσταντζόγλου	26
• Κώστας Μποσταντζόγλου: Θυμάμαι...	31
• Άγγελος Κλωνάρης: Η σημασία του να είσαι Μποστ	36
• Ξενοφών Κοκόλης: Ι εξέσσαις λαιπτωμέρροεις τον σκύτσον	40
• Γ. Κοντός: Ο Χρυσάνθος (Μέντης) Μποσταντζόγλου (Μποστ) ως συλλέκτης	44
• Σοφριανός Χρυσοστομίδης: Ο πολιτικός Μποστ	45
• Πάρις Τακόπουλος: Μποστ, περισσότερο Μποστ	48
• Θάνος Κωνσταντινίδης: Ο Μποστ και η <i>Μήδειά</i> του	50
• Μάνος Στεφανίδης: Μια τέχνη «Πουκιά και Συγχώριο»	54
• Θανάσης Μουτσόπουλος: Ο γκροτέσκος Μποστ	56
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	58
• Δημήτρης Χαρίτος: «Overbooking» μεν αλλά και επιτυχία	59
• Ειρήνη Μ. Μουντρακή: The Theatre Who	62
• ΒΙΒΛΙΟ	63
• Και λοιπά από τον Κώστα Καραβίδα	66

Εικόνα εξωφύλλου: Μποστ.

Ευχαριστούμε τον Κώστα Μποσταντζόγλου για το εικονογραφικό υλικό που μας διέθεσε.

ΜΙΑ ΑΚΟΜΗ ΧΑΜΕΝΗ ΧΡΟΝΙΑ

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ φτάνουν και έπεται η αλλαγή του χρόνου. Αναπόφευκτος λοιπόν ο απολογισμός των πεπραγμένων. Απολογισμός όμως που για πολλούς παράγοντες βγαίνει, για άλλη μια φορά, αρνητικός, καθώς η απογοήτευση, ο θυμός και η αγανάκτηση των πολιτών μεγαλώνει μέρα με την ημέρα.

«ΘΟΛΟ ΤΟΠΙΟ» προβλέπαμε πέρσι τέτοιες μέρες για τον νέο χρόνο που ερχόταν. Γράφαμε τότε: «ο νέος χρόνος προδιαγράφεται ζοφερός, αν κρίνει κανείς από όσα έχουν κιόλας δρομολογηθεί, αλλά και από εκείνα που μπορεί να υποπτευθεί, ή απλώς να φαντασθεί». Παρ' όλα αυτά δεν μπορούσαμε να φαντασθούμε ότι η πραγματικότητα θα μας ξεπερνούσε τόσο πολύ.

Η ΑΚΡΙΒΕΙΑ μεγαλώνει συνεχώς, φέρνοντας τα νοικοκυριά σε απόγνωση, ενώ η εικόνα γίνεται πιο ζοφερή από την ογκούμενη ανεργία. Και σαν να μην έφτανε αυτό, η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης δείχνει να παραπαίει συνεχώς, με τους αυτοσχεδιασμούς και τους επικίνδυνους ακροβατισμούς της. Μια πολιτική η οποία πολύ λίγα περιθώρια αφήνει για ουσιαστική ανάκαμψη, ενώ, από την άλλη πλευρά, προχωρεί σταδιακά στην καταστρατήγηση των κεκτημένων των εργαζομένων, κατ' επιταγή –και προς όφελος, φυσικά– του οργανωμένου κεφαλαίου, σε ό,τι αφορά το ωράριο και τις συνθήκες εργασίας, τις αυθαίρετες προσλήψεις και απολύσεις ή την ασφάλιση των εργαζομένων, που τινάζονται κυριολεκτικά στον αέρα.

Η ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ μάλιστα γίνεται μεγαλύτερη από το γεγονός ότι όλο και περισσότερο οι πολίτες συνειδητοποιούν πως η κυβερνητική πολιτική, ανεξάρτητα από την παράταξη που ασκεί την εξουσία, είναι εγκλωβισμένη σε ντιρεκτίβες και αποφάσεις της ΕΕ, αλλά και σε πιέσεις άλλων –ξένων– κέντρων, που αφαιρούν εντελώς την όποια αυτονομία των κυβερνητικών σχεδιασμών, ενώ παράλληλα αφήνουν περιθώρια για σπέκουλα σε διάφορους πολιτικούς και οικονομικούς κύκλους.

ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ του κυβερνητικού έργου εμφανίζονται όμως και στην περίφημη μάχη κατά της διαφθοράς και της διαπλοκής που ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής έχει υψώσει ως σημαία του από την εποχή ακόμα που το κόμμα του βρισκόταν στην αντιπολίτευση μέχρι σήμερα. Θα ήταν βεβαίως άδικο να πούμε ότι η κυβέρνηση δεν κινείται. Μόνο που κινείται χωρίς πυξίδα, χωρίς σχεδιασμό. Σε βαθμό που χάνει τον στόχο της.

ΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ για φαινόμενα διαφθοράς στη δημόσια διοίκηση –και όχι μόνον εκεί– δίνουν και παίρνουν εδώ και ένα χρόνο, παίρνοντας σε πολλές περιπτώσεις τη μορφή χιονοστιβάδας και αποκαλύπτοντας τη δύσσομη πραγματικότητα των κυκλωμάτων που με διάφορους τρόπους λυμαίνονται για χρόνια τη δημόσια ζωή και μολύνουν ανεπανόρθωτα την καθημερινότητά μας.

ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟ στην περίπτωση αυτή είναι ότι την εικόνα της εκτεταμένης διαφθοράς, την οποία έτσι κι αλλιώς σε μεγάλο βαθμό γνωρίζαμε ή υποπτευόμαστε, έχουν αναλάβει να καθαρίσουν όχι άμεσα η κυβέρνηση και γενικότερα η πολιτεία, ως όφειλαν, αλλά κάποιοι εξωθεσμικοί παράγοντες, περιλαμβανομένων και ορισμένων μέσων ενημέρωσης, τα οποία ιδιοτελώς επιδίδονται σε παιχνίδια εξουσίας και μάλιστα με τη σκόπιμη ανοχή ή ακόμα και την προτροπή της πολιτικής ηγεσίας.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ είναι μάλιστα το γεγονός ότι στους 20 μήνες που κυβερνά η ΝΔ έχουν αποπεμφθεί πάνω από 35 στελέχη της από διάφορες κρατικές θέσεις, με την κατηγορία της διαφθοράς ή της διαπλοκής και τις περισσότερες φορές αυτό έγινε μετά από δημοσιεύματα εφημερίδων ή, κυρίως, μετά την τηλεοπτική διάπόμπη τους. Από την άλλη, καμία ουσιαστική ενέργεια δεν έγινε εναντίον προσώπων, από την περίοδο διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, που ο ίδιος ο πρωθυπουργός και το κόμμα του κατηγορούσαν παλιότερα ως υπεύθυνα για τα φαινόμενα της διαφθοράς. Πράγμα βεβαίως που επιδέχεται πολλές ερμηνείες σχετικά με την καθαρότητα των προθέσεων, τη μεθοδικότητα και την αποτελεσματικότητα της σημερινής κυβέρνησης.

ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟΤΕΡΟ απ' όλα ωστόσο είναι ότι απέναντι στην κυβέρνηση βρίσκεται το κάθε άλλο παρά αθώο ΠΑΣΟΚ, το οποίο, παρά τις περίφημες σφυγμομετρήσεις που απλώς δείχνουν την απόγνωση των πολιτών, εξακολουθεί να κατατρώχεται από τα υπαρξιακά του προβλήματα. Τα οποία το καθιστούν ανίκανο να ανταποκριθεί στις ανάγκες των καιρών και το περιορίζουν σε μια ανούσια μάχη χαρακωμάτων, χωρίς όμως ουσιαστικό πολιτικό λόγο, στο πλαίσιο μιας άλλοτε φανερής και άλλοτε καλυμμένης συναίνεσης, που ανταποκρίνεται και στις ανάγκες του δικομματικού παιχνιδιού.

Υ ΚΙΒΕΡΝΗΣΙ
ΠΑΟΙ ΚΑΛΛΑ...

ΓΙΑ ΓΕΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΟΥ
ΜΠΡΟΣΤΙ;

Αθανάσιος Πρωτοψάλτης

Και τι πειράζει αν δαπανούμε 1,625 δισ. για 30 F-16;

...ΚΑΙ ΕΝΩ, την ώρα που στοιχειοθετούνται οι γραμμές αυτές, χιλιάδες εργαζόμενοι απεργούν, διαμαρτυρόμενοι για την «*νέα περίοδο λιτότητας και ιδιωτικοποιήσεων*», η κυβέρνηση έκρινε πως ήταν η καταλληλότερη στιγμή για ν' ανακοινώσει την αγορά τριάντα νέων αεροσκαφών τύπου F-16 Block 52+. Τα νέα μαχητικά θα παραληφθούν το 2009, ενώ το κόστος του εξοπλιστικού προγράμματος υπολογίζεται (χωρίς να περιλαμβάνεται σε αυτό ο οπλισμός των νέων μαχητικών) σε 1,625 δισ. ευρώ.

ΠΑΝΤΩΣ η κυβέρνηση –προφανώς για να καθησυχάσει την ελληνική κοινή γνώμη– έσπευσε να ανακοινώσει ότι: α) Τα νέα μαχητικά, μόλις παραληφθούν, «*θα ενταχθούν αμέσως σε πλήρη επιχειρησιακή ετοιμότητα*»... β) Η σημερινή τιμή, ανά μαχητικό (σε σχέση με την επικαιροποιημένη τιμή του προηγούμενου προγράμματος), «*είναι μικρότερη κατά πέντε εκατομμύρια ευρώ ανά αεροσκάφος*»... γ) Αναμένεται, έως την προσεχή άνοιξη, «*και νέα μεγάλη προμήθεια μαχητικών, ο τύπος των οποίων δεν έχει ακόμα προσδιορισθεί*»... Κατά τα άλλα, το μόνο που δεν είπε η κυβέρνηση είναι ότι οι στρατιωτικές μας δαπάνες ξεπερνούν το 5% του ΑΕΠ και ότι διατηρούμε τα πρωτεία μεταξύ όλων των χωρών του ΝΑΤΟ!

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ ΠΡΕΣΒΗΣ ΣΕ ΣΤΥΛ «ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ» ΠΙΟΥΡΙΦΟΪ...

ΓΙΑ ΤΙΣ παραπάνω «*παραγγελίες*» είχε σπεύσει να μας προϊδεάσει ο εδώ αμερικανός πρέσβης, Τσαρλς Ρις, αποκαλύπτοντας –παρά τα διπλωματικά

θέσμιμα– το περιεχόμενο πρόσφατης συνομιλίας του με τον πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή: «*Τα F-16 –μας διαμήνυσε– είναι καλά αεροπλάνα και πολύ οικονομικά*». Συνεπώς, «*πάρε κόσμε, πάρε*»! Κάποιοι μας διαμήνυσαν ότι δεν πρέπει να εκπλησσόμαστε για το ότι ένας κοτζάμ πρέσβης μιας κοτζάμ χώρας (και, μάλιστα, υπερδύναμης...) το παίζει πλασιέ ή, στην καλύτερη περίπτωση, εμπορικός ακόλουθος. «*Αυτά τα πράγματα συμβαίνουν τη σημερινή ημέρα*» – μας είπαν... Μόνο που ο κ. πρέσβης δεν το έπαιξε απλώς πλασιέ, αλλά και «*επεμβασίας του κερατά*» –κατά την χαρακτηριστική έκφραση κυβερνητικού αξιωματούχου.

ΠΡΑΓΜΑΤΙ, μιλώντας στο συνέδριο του Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγέων, 24 ώρες μετά τη συνάντησή του με τον Κ. Καραμανλή, ο κ. Ρις δεν είχε πρόβλημα να μας διαμηνύσει ότι μπορεί να έχουμε πέραση στα Βαλκάνια, αλλά όχι και στην Ευρώπη, ότι στα θέματα διαφάνειας δεν τα πάμε καλά, ότι πρέπει να επανεκτιμήσουμε τη φορολογία που επιβάλλουμε στις επιχειρήσεις, ότι, στο θέμα της 17N, «*οφείλουμε απαντήσεις σε όλα τα αναπάντητα ερωτήματα*», ότι με τα μυαλά που έχουμε, δεν πρέπει να περιμένουμε αμερικανικές (ή άλλες) επενδύσεις και ότι, για να συνειδητοποιήσουμε, επιτέλους, ποιοι είμαστε (συγκριτικά με τους «25»), καλό είναι να ξέρουμε ότι τους μόνους που ξεπεράσαμε είναι τους Σλοβάκους, τους Λιθουανούς και τους Πολωνούς!

ΑΛΛΑ σε ποια χώρα-μπαναία νομίζει ότι βρίσκεται ο εξοχότατος κ. Ρις (αν υποθεθεί ότι υπάρχουν ακόμα χώ-

ρες-μπαναnίες...), για να υιοθετεί μια τέτοια αναιδή, προκλητική συμπεριφορά; Θ' αντιληχθεί, ίσως, ότι ο κ. Ρις, νεωστί τοποθετημένος στην Ελλάδα, δεν κατέχει πρόσωπα και πράγματα της χώρας αυτής. Αλλά είναι δυνατόν να μη διάβασε τις εκθέσεις των προκατόχων του Νίκολας Μπερνος και Τόμας Μίλερ ή να μην άκουσε το όνομα του «ανθύπατου» ΠιουριφοΪ (της δεκαετίας του '50), τότε που ο αμερικανός πρέσβης αποφάσισε για το εκλογικό σύστημα, αλλά και για το ποιος θα είναι (βρέξει-χιονίσει...) ο επόμενος πρωθυπουργός της Ελλάδας; Συμπέρασμα: Ο κ. Ρις κάπου πρέπει να σημείωσε ότι οι μόνοι που συντηρούν τον αντιαμερικανισμό είναι οι ίδιοι οι Αμερικανοί – ακριβέστερα η αμερικανική πολιτική και στρατιωτική ηγεμονία. Πλην, ως ευπειθής διπλωματικός υπάλληλος πιστεύει –θέλει να πιστεύει– ότι, με την ηγεσία Μπους τα πράγματα μπορούν ν' αλλάξουν στον κόσμο και ότι οι Έλληνες μπορούν –παρά τον εγνωσμένο «*αντιαμερικανισμό*» τους–, να γίνουν, και πάλι, «*στρατηγικοί φίλοι των ΗΠΑ*», όπως έγιναν, λόγω χάρη, οι Ρουμάνοι ή οι Κοσοβάροι, οι οποίοι, προθυμότατα, δέχθηκαν να φιλοξενήσουν στο έδαφός τους μυστικά στρατόπεδα βοσνιοσλαβών, υπό τη σκέπη της CIA!

ΟΤΑΝ ΠΑΚΙΣΤΑΝΟΙ ΑΠΑΓΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΞΕΝΟΥΣ ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ...

ΜΕΧΡΙ ΣΤΙΓΜΗΣ –χάριτι ελληνικό λαώ– δεν φαίνεται να διανοήθηκε κανείς την εγκατάσταση φυλακών της CIA σε ελληνικό έδαφος. Όμως «*η απαγωγή 28 Πακιστανών, κατοίκων*

Αθηνών, Οινοφύτων και Ιωαννίνων, τον περασμένο Ιούνιο, η μεταφορά τους σε άγνωστο μέρος και η ανάκρισή τους πιθανότατα από βρετανούς πράκτορες» (σύμφωνα με αναφορά του δικηγόρου Φ. Ραγκούση...), είναι φυσικό να εγείρει πολλά ερωτήματα. Ποιοι είναι αυτοί οι πράκτορες, σε ποιο μέρος απήχθησαν οι 28 Πακιστανοί και τι ακριβώς υπονοεί η δήλωση του αναπληρωτή κυβερνητικού εκπροσώπου ότι «οι ελληνικές αρχές δεν έχουν καμιά εμπλοκή»; Αλλά ερωτήματα δημιουργεί και η αντίδραση της βρετανικής πλευράς, η οποία τότε χαρακτηρίζει τις πληροφορίες αυτές «ανόητες» και τότε «υπερβολικές». [Ο δικηγόρος Φ. Ραγκούσης υποστηρίζει, πάντως, ότι υπέβαλε μηνυτήρια αναφορά στις 29 Ιουλίου 2005, ενώ άλλες πληροφορίες συνδέουν την έλευση, στην Αθήνα, αεροσκάφους της CIA (14 Ιουλίου 2004), με τη μεταφορά ηλεκτρονικού εξοπλισμού, «για τις ανάγκες των Ολυμπιακών Αγώνων»!]

ΟΛΑ ΤΑ παραπάνω συμβαίνουν ενώ συνεχίζεται η οξεία αντιπαράθεση για τις ΔΕΚΟ και μεγαλώνει ο λογαριασμός που καλούνται να πληρώσουν οι φορολογούμενοι για την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους.

Ήδη, ο γενικός διευθυντής του Οργανισμού Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους, Σπ. Παπανικολάου, αποκάλυψε ότι, από την αρχή του έτους, το Δημόσιο έχει δανειστεί 37,5 δισ. ευρώ ποσό που υπερβαίνει τον ετήσιο στόχο δανεισμού, που ήταν 34 δισ. ευρώ.

ΠΟΣΟ «ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ» Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ;

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, κι ενώ άρχισε, χθες, στις Βρυξέλλες, η σύνοδος κορυφής της Ε.Ε., οι αισιόδοξοι θέλουν να πιστεύουν ότι θα εγκριθεί, τελικά, ο νέος προϋπολογισμός. Η αισιοδοξία εδράζεται στην προσδοκία ότι η βρετανική προεδρία θα καταθέσει, τελικά, «μια νέα βελτιωμένη πρόταση συμβιβασμού». Όσο για την Αθήνα, προσέρχεται στη σύνοδο, αποφασισμένη –κατά τις κυβερνητικές διακηρύξεις– «να μη χαθεί ούτε ένα ευρώ, απ' όσα έχει ανάγκη η χώρα». Από την άλλη, ευελπιστεί η ελληνική πλευρά ότι η όποια νέα συμφω-

του Χρ. Παπανικολάου

νία δεν θα «κυρωθεί» από σημαντικές απώλειες εις βάρος των παλαιών κρατών-μελών συνοχής, όπως είναι η Ελλάδα.

ΚΑΛΩΣ ΕΧΟΝΤΩΝ των πραγμάτων, τα αποτελέσματα της συνόδου κορυφής της Ε.Ε. θα γνωσθούν σήμερα. Αλλά σήμερα, επίσης, αρχίζει, στην Κωνσταντινούπολη, η δίκη του τούρκου συγγραφέα Ορχάν Παμούκ, ο οποίος δικάζεται (με βάση το άρθρο 301 του νέου Ποινικού Κώδικα) για προσβολή του «τουρκισμού». Κατά το κατηγορητήριο, ο Παμούκ προσέβαλε τον «τουρκισμό», διότι, σε συνέντευξή του, στο ελβετικό περιοδικό *Das Bild*, είχε δηλώσει, τον περασμένο Φεβρουάριο, ότι «τριάντα χιλιάδες Κούρδοι και ένα εκατομμύριο Αρμένιοι σκοτώθηκαν στα χώματά μας».

ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΙΚΜΕΤ ΣΤΟΝ ΟΡΧΑΝ ΠΑΜΟΥΚ ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ

Η ΔΙΚΗ του τούρκου συγγραφέα έχει προκαλέσει θύελλα διαμαρτυριών στην Ευρώπη, ενώ, από την πλευρά του, ο τούρκος πρωθυπουργός Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν έσπευσε να χαρακτηρίσει τις διαμαρτυρίες αυτές ως... «προσβολή του διεθνούς δικαίου»! Κατά την Χόλι Κάρντερ, περιφερειακή υπεύθυνη της οργάνωσης Human

Rights Watch, τα τουρκικά δικαστήρια, από την εποχή του Ναζίμ Χικμέτ ως σήμερα, έχουν δικάσει και καταδικάσει πολλούς πνευματικούς ανθρώπους και αποκείται στο σημερινό Πρωτοδικείο του Σισλί, στην Πόλη, ν' αποδείξει ότι το άρθρο 301 του νέου Ποινικού Κώδικα (μετά την αίτηση της Τουρκίας για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση...) «σέβεται την ελευθερία της έκφρασης».

ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ δίκη του Παμούκ αναφέρθηκε και ο πρώην ευρωπαίος επίτροπος Φριτς Μπόλκενσταϊν, ο οποίος, μεταξύ άλλων, θύμισε την έκθεση της Κομισιόν, Οκτωβρίου 2004, την οποία είχε συντάξει ο τότε υπεύθυνος για τη διεύρυνση επίτροπος Γκίντερ Φερχόιγκεν. Η έκθεση, μεταξύ άλλων, περιελάμβανε τις αιτήσεις 21.870 τούρκων πολιτών για πολιτικό άσυλο στην Ευρώπη, από τις οποίες οι 2.127 είχαν κριθεί θετικές – στοιχείο που, κατά τον ίδιο κοινοτικό επίτροπο, αποδείκνυε ότι τα πολιτικά δικαιώματα χιλιάδων τούρκων πολιτών παραβιάζονταν. Τελικό συμπέρασμα: Η ετυμηγορία του Πρωτοδικείου του Σισλί θα είναι μια ένδειξη για το «πού το πάει η σημερινή Τουρκία». Και κατά πόσο ο νέος Ποινικός Κώδικας προστατεύει ή πνίγει την ελευθερία της έκφρασης.

ANTHNP

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Το γρηγορόσημο, εμπνεύσεως και εφαρμογής του συστήματος ΠΑΣΟΚ, θέλησε να γευτεί άλλος ένας αστέρας της ΝΔ και μετά από καταγγελία γνωστού γαλάζιου μεγαλοκατασκευαστή αποπέμφθηκε από τη θέση του.
- Επιλογή του κόκκινου Πάνου, ο οποίος, αν θεωρήσουμε έγκυρα τα ρεπορτάζ που είδαν το φως της δημοσιότητας, τον κρατούσε στη θέση του παρότι βοούσε το υπουργείο του με καταγγελίες εις βάρος του κυρίου αυτού.
- Το ζήτημα είναι πού βρήκαν όλα αυτά τα μπουμπουκία που στελέχωσαν τους κρατικούς οργανισμούς;
 - Η εικοσαετής στέρηση, βέβαια, είναι γνωστό, δημιουργεί αποκλίνουσες συμπεριφορές.
 - Αλλά τόσο πολλές και σε τόσο λίγο χρόνο;
 - Όπως και να το κάνουμε, είναι ένα ζήτημα.
 - Από το σημείο αυτό όμως μέχρι να βγαίνουν τιμητές οι αχαρκτήριστοι και απεριόγραπτοι πασόκοι πάει πολύ.
 - Πάρα πολύ.
 - Το ότι δεν κουνούσαν κανέναν από τη θέση του και γινόταν το μεγάλο φαγοπότι σε βάρος του κρατικού κορβανά σε καμία περίπτωση δεν τους δίνει το δικαίωμα δια να ομιλούν.

ΠΑΥΣΗ ΠΥΡΩΝ ΚΟΙΝΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΕΙ

Είμαστε μία ωραία οικογένεια, είμαστε! Η ατάκα του Ντίνου Ηλιοπούλου, από κλασική ταινία του παλιού καλού ελληνικού κινηματογράφου, φαίνεται ότι ταιριάζει απόλυτα στην οικογένεια του ελληνικού Τύπου. Εκεί που δύο εξέχοντα μέλη της αντάλλασαν τα φαρμακερά βέλη τους και είχαν γίνει το πρώτο θέμα σε όλες τις συζητήσεις καφενείων και μη, ξαφνικά έπεσε σιγή ιχθύος στην «αρένα». Χωρίς να διευκρινιστεί καμία ουσιαστικά πτυχή του ζητήματος που γέννησε τη διαμάχη, αλλά και όσων βγήκαν στη συνέχεια, και οι δύο πλευρές ξαφνικά έθαψαν το τσεκούρι του πολέμου. Και όχι μόνον αυτές αλλά και οι υπόλοιποι που είχαν εμπλακεί στη διαμάχη –και ήταν το σύνολο σχεδόν του Τύπου– σφυρίζουν πλέον κλέφτικα.

Όλη η παθογένεια του ελληνικού Τύπου, όπως παρουσιάστηκε στο προηγούμενο τεύχος του *Αντί*, εξακολουθεί να υπάρχει. Απολύτως τίποτα δεν άλλαξε, κανένα πρόβλημα δεν λύθηκε, καμία σκοτεινή πτυχή δεν φωτίστηκε. Τα πάντα συνεχίζουν να πορεύονται όπως την περίοδο πριν από την τελευταία κρίση. Πολλά κυκλοφορούν στα δημοσιογραφικά γραφεία για τους λόγους της εκεχειρίας, αλλά τίποτα ως συνήθως δεν αποδεικνύεται. Απλά μένει μια πικρή γεύση για ορισμένα αντικειμενικά γεγονότα, σε όσους μπορούν ακόμα να σκέπτονται σ' αυτόν τον τόπο. Και μετά ορισμένοι αναρωπιούνται γιατί χάνουν αναγνώστες οι ελληνικές εφημερίδες. Έλα ντε!

Μ.Τ.

ΓΛΑΦΥΡΟΤΗΤΕΣ

Ο αδιόρθωτος κ. Νίκολας Μπερνς ξαναχτύπησε. Στην τηλεοπτική εκπομπή «Φάκελοι» του Αλέξη Παπαχελά, μιλώντας για την ΠΓΔΜ, είπε ότι «θα ήταν μια ατυχής συγκυρία αν οι διαπραγματεύσεις δε φτάσουν σε μια συμφωνία για το όνομα». Πρόσθεσε ωστόσο ότι «η Μακεδονία έχει μέλλον και στην ΕΕ και στο ΝΑΤΟ» και ότι «ελπίζουμε πως δεν θα υπάρξει διαφωνία για το όνομα, ώστε να εμποδιστεί η ένταξη της Μακεδονίας».

Το ίδιο γλαφυρός όμως ήταν και όταν αναφέρθηκε στο θέμα του Κοσσυφοπέδιου, για το οποίο είπε μεταξύ άλλων: «είμαστε πολύ προσεκτικοί ώστε να μη λέμε δημόσια ποιο θα έπρεπε να είναι το αποτέλεσμα των συνομιλιών για το ζήτημα αυτό».

Ανεπίσημα όμως, κ. Μπερνς, μας αλλάζετε τα φώτα, όπως έκανε και ο πρεσβευτής σας Τσαρλς Ρις. Έτσι δεν είναι; Για να μη ξεχνιόμαστε.

Τ.Κ.Δ.

ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ

Με αφορμή την αγορά των F-16 επισημαίνουμε ότι πρόσφατα βγήκε στο φως της δημοσιότητας η αλληλογραφία του Κ. Καραμανλή με τον πρώην Καγκελάριο Σρέντερ, όπου, απαντώντας στις γερμανικές ενστάσεις για την πρόθεση της Ελλάδας να αγοράσει F-16, ο πρωθυπουργός τον καθυσύχαιζε, λέγοντάς του ότι ακόμα τίποτε δεν έχει κριθεί και ότι η υποψηφιότητα του Eurofighter είναι ανοικτή. Κατά πληροφορίες μάλιστα, την αλληλογραφία άφησε να διαρρεύσει το ίδιο το Μαξίμου. Π.Π.

ΜΠΙΖΝΕΣ ΜΕ ΟΛΙΓΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Οποτε οι Αμερικανοί θέλουν να κάνουν μπίζνες με την Ελλάδα, κατά τη συνήθη πρακτική τους ξεθάβουν –τι άλλο;– την τρομοκρατία. Αυτό έκανε την προηγούμενη εβδομάδα ο κ. Ρις. Στην προκειμένη περίπτωση, η παρέμβαση του ιδίου, αλλά και του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, συνέπεσε με την έναρξη της δεύτερης –εφετειακής– δίκης της 17N. Ο πρεσβευτής λοιπόν, μετά τις δηλώσεις για τα «καλά F-16», επανέλαβε κάτι που από το 2002 και μετά συνεχώς λένουν οι Αμερικανοί. Δηλαδή, ότι δεν έχει συλληφθεί ολόκληρη η 17N.

Τα ίδια ακριβώς λέγει, για άλλους βέβαια λόγους, και ο συνήγορος του Γιωτόπουλου, ο κ. Ραχιώτης. Όπως και να 'χει, αυτό που θέλουν οι Αμερικανοί είναι να αποκαλυφθούν τα μέλη της ιστορικής ηγεσίας της οργάνωσης. Γι' αυτό πιέζουν να ανοιχτούν οι φάκελοι για εκείνους που πήραν μέρος στις δολοφονίες Τσάντες (5/11/1983) και Ουελς (23/12/1975). Η ελληνική πλευρά όμως τους απαντάει ότι αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο δεδομένου ότι τα συγκεκριμένα αδικήματα έχουν παραγραφεί.

Π.Π.

του Χρ. Παπανικόου

ΠΟΣΑ ΘΑ ΠΛΗΡΩΣΟΥΜΕ ΤΕΛΙΚΑ;

Η κυβέρνηση υποστήριξε ότι με τη μέθοδο της διακρατικής συμφωνίας που εφαρμόστηκε στη νέα αγορά F-16 μπαίνουν στη γωνία οι μεσάζοντες και έτσι η αγορά θα είναι πιο οικονομική. Λογικό βέβαια είναι να διαφωνήσουν οι μεσάζοντες, οι οποίοι ωστόσο δεν δικαιούνται δια να ομιλούν, γιατί έχουν λερωμένη τη φωλιά τους. Όμως δεν είναι μόνον αυτοί. Κοινό μυστικό μεταξύ αξιωματούχων στο ελληνικό Πεντάγωνο είναι ότι η Ελλάδα θα πληρώσει και την τελευταία δραχμή στους αμερικανούς ειδικούς και αξιωματούχους, ακόμα και τα πήγαιν'έλα σε ΗΠΑ και Ελλάδα. Κι αυτό το αναφέρουν ως ένα μόνον ενδεικτικό παράδειγμα. Γενικότερα δε, πιστεύουν ότι καλύτερο δώρο από τη διακρατική συμφωνία δεν θα μπορούσε να κάνει η Αθήνα στο αμερικανικό Πεντάγωνο. Ε, φυσικό είναι να τα «παίρνουν» οι Αμερικανοί, τώρα που βλέπουν τον Καραμανλή να τους κάνει «τσαλιμάκια» λόγω Σκοπίων. Πολύ περισσότερο καθώς από την ελληνική παραγγελία εξαρτάται η επιβίωση της σημερινής γραμμής παραγωγής των F-16.

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Εμετό προξενούν οι τηλεοπτικές παρεμβάσεις τους στον κόσμο που έζησε στο πετσί του το προηγούμενο καθεστώς.
- Δεν είναι τυχαία τα ευρήματα μιας πρόσφατης δημοσκοπήσης που δείχνουν ότι μπορεί το 75% των πολιτών να μην είναι ευχαριστημένοι με την ασκούμενη κυβερνητική πολιτική, αλλά το 80% δεν εγκρίνει την αντιπολιτευτική τακτική.
- Όσο κι αν αυτό στεναχωρεί τα συγκροτήματα που κάνουν ό,τι μπορούν για να μας πείσουν για την εναλλακτική (ή μήπως ανταλλακτική) εξουσία που προτείνει η Χ. Τρικούπη.

ΠΕΡΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΣΗΜΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

Η αντιπολίτευση και μερίδα της συμπολίτευσης προσπάθησε να ταυτίσει την περίπτωση Παλαιοκρασά με εκείνη του Ζορμπά και να υποστηρίξει ότι το Μαξίμου σήμανε το τέλος της κάθαρσης με την απομάκρυνση του τελευταίου. Πολύ περίεργο, καθώς ο κ. Ζορμπάς δεχόταν προ ολίγων μόλις μηνών σκληρές επιθέσεις περί «εισαγγελικής ακαμψίας» στο θέμα των προμηθειών Άμυνας. Για να αντιληφθείτε όμως πλήρως τι πραγματικά συνέβη παρακολουθήστε τις χρονικές συγκυρίες:

Στις 6/12 ο κυβερνητικός εκπρόσωπος ανακοινώνει αιφνιδίως και χωρίς να υπάρχει σχετική νομοθετική ρύθμιση ότι ο Ζορμπάς απομακρύνεται από την Γ.Γ. Εξοπλισμών και «προάγεται» σε επικεφαλής της νέας αρχής για την καταπολέμηση του «μαύρου χρήματος».

Στις 7/12 ο πρωθυπουργός συναντάται αιφνιδίως με τον αμερικανό πρεσβευτή στην Αθήνα Τσαρλς Ρις, αλλά κανείς δεν πληροφορείται τι ακριβώς συζητήσαν.

Στις 8/12 ο κ. Ρις διαφημίζει δημοσίως τα F-16, λέγοντας όχι μόνον ότι είναι καλά, αλλά και ότι η Ελλάδα πρέπει να αγοράσει περισσότερα από τα 40 που θέλει και προβαίνει σε υποδείξεις για το κυβερνητικό έργο.

Στις 9/12 η κυβέρνηση εκφράζει δια του εκπροσώπου της τη δυσαρέσκειά της για τις δηλώσεις του κ. Ρις. Όλοι όμως ξέρουν ότι ο Ζορμπάς διαφωνούσε εντόνως με τις μεθοδεύσεις για τη νέα αγορά του αιώνα.

Στις 13/12, τέλος, η κυβέρνηση αποφασίζει οριστικά την αγορά των νέων F-16.

ΑΓΓΕΛΟΥΔΙΑ

Ο Χριστόδουλος δεν καταγίνεται με τα γήινα, οπότε φυσικό είναι να σκαλώσει το έργο της «αυτοκάθαρσης». Μέσα στη γενική σύγχυση λοιπόν βρήκε την ευκαιρία να δράσει απερίσπαστος ο Καλαβρύτων Αμβρόσιος, ο οποίος μέσα από την εταιρεία «Μετόχι ΑΕ» αποσπούσε χρηματο-

δοτήσεις με όχι και τόσο νόμιμο τρόπο. Πάντως διαθέτει «εκουγχρονιστικό» μυαλό. Έδινε οδηγίες μέσω διαδικτύου για το πώς μπορείς να κάνεις δωρεές στο ίδρυμά του είτε εν ζωή είτε με διαθήκη σε συγκεκριμένη ηλεκτρονική διεύθυνση. Απευθείας πρόσβαση στον παράδεισο δηλαδή. **Σως**

«ΤΥΦΛΟΜΥΓΑ»

Η πρωτοδίκης Αντωνία Ηλία, ανήκουσα και αυτή στο παραδικαστικό κύκλωμα, ξόδευε αρκετά χρήματα σε χαρτορούχτρες και αστρολόγους προκειμένου να λάβει απαντήσεις στα ερωτικά προβλήματα που αντιμετώπιζε. Αυτό την απασχολούσε και δεν είχε «σεβντά» για το πώς θα αποδώσει δικαιοσύνη. (Προς τι οι απορίες; Εξάλλου το έχουμε ξαναπει: Ο έρωτας και η δικαιοσύνη είναι «τυφλοί».) **Σως**

Π.Π.

- Η δικαιοσύνη είναι τόσο, μα τόσο τυφλή που αθώωσε τους μάγκες της ΔΕΚΑ με τα παιχνίδια στο χρηματιστήριο που κατέστρεψε πάνω από ένα εκατομμύριο αφελείς που πίστεψαν το οικονομικό θαύμα της Σημιτικής ελληνικής οικονομίας...
- Άντε να δούμε τι θα γίνει και με τη δίκη στο Πάντειο και τα δυο δισ. που φαγώθηκαν εις υγείαν των κορόιδων.
- Η κεντροδεξιά πλειοψηφία (ΠΑΣΟΚ και ΝΔ) του συνδικάτου (λέμε τώρα) των δημοσιογράφων αντί 24ωρης απεργίας αποφάσισε 4ωρη στάση.
- Ο αγώνας των αφεντικών (τους) τώρα δικαιώνεται.

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Και μια και για το σινάφι ο λόγος, σύμφωνα με μια έρευνα το 70% των τηλεθεατών θεωρεί τα δελτία αναξιόπιστα.
- Ο Χατζησαριπόλος, η γαλανή ξανθιά, η άλλη ξανθιά με τα ακριβά κοσμήματα κι όλος ο θίασος των παραθύρων μπορούν να συνεχίσουν να κάνουν τη δουλειά τους ήσυχoi.
- Το 30% που τους πιστεύει είναι όντως μεγάλο ποσοστό.
- Ο Ταρζάν σταμάτησε τις ταρζανιές σε βάρος του μεγαλοπασόκου αρχιερέα της διαφάνειας.
- Κάτι αλήθεια συμβαίνει εδώ, κάτι μυστικό, που 'λεγε και το τραγουδάκι του παντός καιρού και κυβερνήσεως τραγουδοποιού!
- Πράσινο παπαγαλάκι του Συγκροτήματος χαρακτήρισε αναξιόπιστα τα ευρήματα δημοσκοπήσης που δίνει προβάδισμα στη ΝΔ κατά 2,5 μονάδες.
- Κύριε Βέλτσο μας, έχει όλα τα προσόντα να τον προσλάβετε στο Πάντειο τώρα που θα αδειάσουν και οι θέσεις των συντρόφων σας.
- Οι Αμερικάνοι εξακολουθούν να κάνουν παρεμβάσεις. Αυτή τη φορά μάλλον αφορούσαν την αγορά των πολεμικών αεροπλάνων.

ΑΝΕΚΔΟΤΟ : Η ΔΕΚΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ

Όταν ο κ. Μιλτιάδης Έβερτ ασκούσε όλη την πολιτική του επιρροή για να γίνει η παραπομπή των υπευθύνων της ΔΕΚΑ σχετικά με το σκάνδαλο του χρηματιστηρίου, δεν πίστευε ότι με απόφασή του το δικαστήριο θα έκρινε ότι δεν ευσταθεί η κατηγορία για απιστία εις βάρος του Δημοσίου γιατί αυτή είναι μία ανεξάρτητη εταιρεία. Και όμως αυτό συνέβη, κάνοντας μέλη του δικαστικού σώματος να μιλούν για νομικό σφάλμα ελπίζοντας ότι με την επιστροφή του από το εξωτερικό ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου κ. Λινός θα ασκήσει έφεση υπέρ του νόμου. Γιατί είναι απόλυτη σχιζοφρένεια και κοροϊδία προς όλους όσους έχασαν τις περιουσίες

τους να υποστηρίξει κάποιος ότι μια εταιρεία που συστάθηκε για την αξιοποίηση της περιουσίας του Δημοσίου είναι ανεξάρτητη από αυτό. Και με ποιο σκεπτικό μπορεί να κριθεί ανεξάρτητη όταν, όπως αποκάλυψε ο ΣΚΑΪ, έχει κοινό λογαριασμό με την Τράπεζα της Ελλάδος, αλλά και από τον ιδρυτικό της νόμο ο υπουργός Οικονομικών υποχρεούται να εγκρίνει όλες τις αποφάσεις της; Μήπως τελικά η διάβρωση της ελληνικής δικαιοσύνης είναι πολύ βαθύτερη απ' ό,τι έχει μέχρι σήμερα αποκαλυφθεί ή δεν συμφέρει και τους σημερινούς κυβερνώντες να προχωρήσουν περισσότερο;

Μ.Τ.

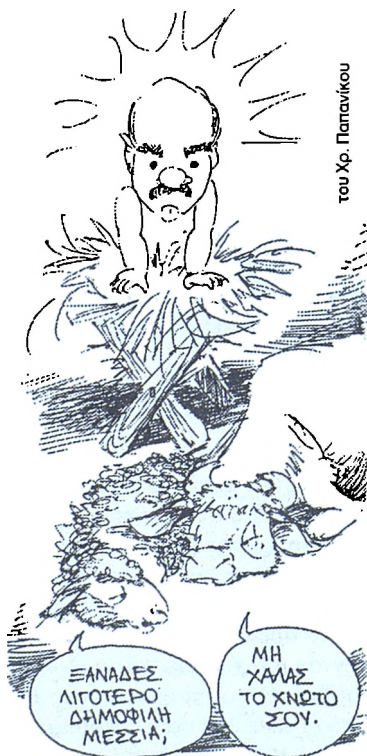
ΜΠΡΑΒΟ ΑΡΗ!

Ό Άρης κάνει πόλεμο εναντίον των διαφαινόμενων σχεδίων της ιεραρχίας και του υπουργείου Παιδείας για την κατάπτωση δημιουργία εκκλησιαστικών πανεπιστημίων. Ο νέος αυτός πολιτικός συχνά συστρατεύεται με τα δύσκολα, απομακρυνόμενος από την life-

style εικόνα που του κόλλησαν τα ΜΜΕ στην αρχή της καριέρας του. Η φωνή του συνδυαζόμενη με την πρόταση νόμου των Μάνου-Ανδριανόπουλου περί καύσης των νεκρών, υποχρεωτικού πολιτικού γάμου και αυτοδιαχείρισης των οικονομικών της Εκκλησίας ώστε να ξεκινήσει ο

διαχωρισμός της από το κράτος, αποτελεί μιαν όαση σ' αυτή την καταθλιπτική βουλή των συγκοινωνούντων δοχείων και του τρόμου της κοινοτοπίας. Και επίσης δείχνει πως ασχέτως κομμάτων και ετικετών υπάρχουν πρόσωπα που μπορούν να υποστηρίξουν το νέο και τις τομές που έχει τόση ανάγκη ο τόπος. Μ.Σ.

ΝΙΚΟΣ HONDOS

του Χρ. Παπανίκου

Εντελώς φρέσκα νέα. Καταπληκτικό! Ο Νίκος Παπανδρέου, γιος του Ανδρέα και αδελφός του Γεωργάκη, συγγραφέας εις την αγγλική και την ελληνική, εκδιδόμενος στον «Καστανιώτη», και μέλλον βουλευτής Αχαΐας –πριν το μετανιώσει–, θα υπογράψει το τελευταίο του βιβλίο, ήδη best seller, στα Hondos Center. Εξαιρετική, φρονούμε, επικοινωνιακή επιλογή και απόλυτα εντός του καινούργιου πνεύματος που επιχειρούν οι νεότεροι Παπανδρέου οικογενειακώς και σύσσωμοι –τα σώματα εύκολα τα ενώνεις, τα μυαλά είναι το δύσκολο– να μεταγγίσουν στο παλιό ΠΑΣΟΚ. Αγοράζεις το lipstick σου, τσιμπάς και μια υπογραφούλα από τον συγγραφέα, με τον οποίο φωτογραφίζεσαι κατά βούληση. Χρονιάρες μέρες, έχετε να πάτε πουθενά καλύτερα; (Γέλια, που θα 'γραφε και ένας αρχισυντάκτης περιοδικού μεγάλου συγκροτήματος). Τζιμ Μπούκης

ΑΝΤΙΞΟΥΣΙΑΣΤΕΣ

Στη χώρα όπου παντρεύτηκε ο ωμός καπιταλισμός με το ασιατικό μοντέλο του λεγόμενου υπαρκτού σοσιαλισμού, προέκυψε το σχήμα τραβεστί της «σοσιαλιστικής οικονομίας της αγοράς», όπως ονόμασαν οι «σύντροφοι» του Πολιτικού Γραφείου του ΚΚ Κίνα και οι γιάπηδες, παιδιά του ΚΚ κι αυτά, το νέο σύστημα στην Κίνα. Ε λοιπόν, αφού συμβαίνει αυτό εκεί, γιατί να μην κυκλοφορεί και ένας αντιξουσιαστής δημοσιογράφος με λιμουζίνα; Σε αντίθεση με τους υπόλοιπους δημοσιογράφους που κυκλοφορούσαν με λεωφορεία, ο αντιξουσιαστής δημοσιογράφος προτίμησε να κινείται με το Audi, με τα φιμέ τζάμια, της πρεσβείας μας στο Πεκίνο. Μαζί με τη σύντροφό του. «Και στην Καντόνα χιλιάδες σφάζουν προλεταρίους ηρωικούς...»

Τ.Π.

ΠΕΡΙ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΩΝ

Τις ευλογίες του για την πώληση της λεγόμενης «ναυαρχίδας της Δεξιάς», του *Ελεύθερου Τύπου*, σε μεγαλοεπιχειρηματίες έχει δώσει όπως ακούγεται το Μαξίμου. Αν και τυπικώς τη διαδικασία έχει αναλάβει η Εθνική Τράπεζα, κατά πληροφορίες, τίποτε δεν γίνεται δίχως να έχει γνώση το στενό περιβάλλον Καραμανλή και ειδικότερα οι κ.κ. Ρουσόπουλος και Αγγέλου. Προ ημερών διέρρηξαν πληροφορίες σύμφωνα με τις οποίες ενδιαφέρον για την εφημερίδα επιδεικνύουν ο εφοπλιστής Τσάκος (μαζί με τον εφοπλιστή και πρώην πολιτευτή της ΝΔ Δαλακούρα

και τον εκδότη Λυμπέρη), ο ιδιοκτήτης της γνωστής αεροπορικής εταιρείας Easy Jet, ελληνοκύπριος επιχειρηματίας με έδρα το Λονδίνο Χατζηιωάννου, και ο Κωνσταντίνος Αγγελόπουλος. Δεν αποκλείεται πάντως να υπάρχουν και άλλες υποψηφιότητες. Για τον κ. Αγγελόπουλο λέγεται ότι, εκτός από το ενδιαφέρον του για την εφημερίδα, έθεσε υποψηφιότητα και για να κλείσει το δρόμο στη Γιάννα Αγελοπούλου. Εάν η εφημερίδα πουληθεί στον κ. Τσάκο, είναι προφανές ότι ο εφοπλιστικός χώρος, εκτός από την *Καθημερινή* του Α. Αλαφούζου, αποκτά ένα ακόμη «όργανο».

Όπως και να 'χει, το πέρασμα του *Ελεύθερου Τύπου* στα χέρια κάποιου από τους μεγάλους αυτούς επιχειρηματίες, σηματοδοτεί την απαρχή σημαντικών εξελίξεων στο χώρο του δεξιού Τύπου. Εξελίξεις, τις οποίες πολύ πιθανόν να ακολουθήσουν κι άλλες, σε μεγαλύτερα εκδοτικά συγκροτήματα που σήμερα βρίσκονται στο χώρο της αντιπολίτευσης. Άλλωστε δεν αποτελεί πλέον μυστικό το ενδιαφέρον μεγαλοεπιχειρηματιών για το 25,1% των μετοχών του ΔΟΛ που ανήκει σήμερα στον Ψυχάρη, καθώς και για άλλες πολύ μεγάλες εφημερίδες.

Π.Π.

ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ!

Δεν το περίμενα κι όμως έγινε. Σε παράθυρα του Alter έπαιζαν πρόσφατα Μπίστης, Ν. Κούνδουρος, ένας εκπρόσωπος του ΛΑΟΣ και ένας μητροπολίτης. Θέμα -τι άλλο;- οι προοπτικές χωρισμού Εκκλησίας και κράτους. Οπότε Μπίστης και Κούνδουρος πάτησαν τη μπανανόφλουδα των δύο άλλων συνομιλητών τους οι οποίοι φρονούσαν ότι για ένα τέτοιο κρισιμότατο θέμα απαιτείται δημοψήφισμα. «Είναι αντιδημοκρατικό» (sic) έφα Μπίστης. «Δεν θα δώσουμε δικαίωμα επιλογής στις γυναικούλες» (sic) είπεν ο έτερος Νίκος και όλα ετούτα στο όνομα της αριστεροσύνης και της δημοκρατίας. Αδέλφια, ποιος φοβάται την κρίση του λαού; Εί-

ναι δυνατόν να εκστομίζονται τέτοιες αφελείς ανοησίες σ' έναν τόπο που έχει πληρώσει πολλές φορές το «δικαίωμα» κάποιων να φιμώνουν τη βούληση της πλειοψηφίας; Είναι απλό: αν οι Έλληνες δεν θέλουν τον χωρισμό Εκκλησίας και κράτους, κανένα πρόταγμα Διαφωτισμού δεν μπορεί ν' αλλάξει αυτήν την πραγματικότητα. Εξυπακούεται πως ο υπογραφόμενος είναι υπέρ του δημοψηφίσματος και γι' αυτό και για άλλα σοβαρά θέματα που χρονίζοντας αποτελματώνουν την κοινωνία μας. Όπως βέβαια και στον χωρισμό Εκκλησίας και κράτους, πάντα όμως με όρους δημοκρατίας και ισότητας.

Μ.Σ.

ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ

Καλά ρε παιδιά, τι θα γίνει, θα περάσει και μία μέρα χωρίς να παραιτηθεί κάποιο κυβερνητικό στέλεχος; Συνολικά, στους είκοσι μήνες διακυβέρνησης της χώρας από τη ΝΔ, 35 πρόσωπα που υπηρέτουσαν σε νευραλγικής σημασίας πόστα παραιτήθηκαν, είτε υπό το βάρος καταγγελιών, είτε εξαιτίας ενδοκυβερνητικών αντιπαραθέσεων. Μεταξύ αυτών και ο υφυπουργός Οικονομικών Αδάμ Ρεγκούζας. Π.Π.

ΑΠΟΣΥΡΣΕΙΣ

Το σκέφτεται ο Πάγκαλος να κατέβει εκ νέου υποψήφιος για τη δημαρχία της Αθήνας. Εξίσου δελεαστική βρίσκει την ιδέα και ο Στέφανος Μάνος. Να λοιπόν πώς εμποδώνεται στην πράξη η ανανέωση στο ΠΑΣΟΚ. Όσους το κόμμα δεν τους υπολογίζει για την πορεία επανάκτησης της εξουσίας, τους στέλνει στις δημοτικές χωματερές... Σωσ

ΜΟΛΥΒΙΣ

- Η Μπομπολική ναυαρχίδα *Έθνος* έγραψε «Οδηγίες προς ιθαγενείς».
- Θεωρητικά έχει χίλια δίκια.
- Με τις τούμπες του Σημίτη όμως δεν είχε γράψει λέξη.
- Επιλεκτική κριτική το πράσινο συγκρότημα, το οποίο φιλοξένησε και άρθρο της μαμάς!
- Όχι Άντζελα, Αγγελική, είπε η κ. Γκερέκου, στο πλαίσιο του εκσυγχρονισμού και της συμμετοχικής δημοκρατίας.
- Το εμπεδώσαμε, το εμπεδώσαμε, αρκεί να μη διεκδικήσετε πρόστιμα από τα αστικά δικαστήρια σε όσους κάνουν το λάθος από κεκτημένη ταχύτητα και σας αποκαλούν Άντζελα, όπως έκανε ο Νταλάρας με τον Πανούση.
- Μήπως η Βάσω Παπανδρέου πρέπει να ζητήσει να την αποκαλούν Βασιλική, για να είναι εντός γραμμής;
- Δυο παλληκάρια, συνδικαλιστές της κρατικής τηλεόρασης, ελάμβαναν και λαμβάνουν 3.000 ευρώ μηνιαίως έκαστος, από τη «συμμετοχή» τους σε διάφορες επιτροπές και συμβουλία.
- Κύριε Πολυζωγόπουλε, παρακαλώ να πάρετε θέση.
- Είστε η τελευταία ελπίδα μας για την κάθαρση και την εξυγίανση του συνδικαλιστικού μας κινήματος.

ΑΝΤΙ ΘΕΣΕΙΣ

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Επιτροπή έμπνευσης ονομάζεται το παραμάγαζο που στήνει η ομάδα του Giorgos για τη νεολαία.
 - Αλήθεια, από ποιους εμπνέονται και κυρίως ποιους θα εμπνεύσουν εκτός από εκείνους που επιζητούν μια θέση στο δημόσιο;
 - Ο Giorgos πήγε στο Ρέμο να διασκεδάσει.
 - Κουλτούρα να φύγουμε!
 - Φινάλε με Giorgos.
 - Διαβάσαμε στο Παρόν ότι σε πρόσφατη εκδήλωση αναφέρθηκε στη γενιά του 1-1-4 αποκαλώντας την γενιά του 114.
 - Giorgos ζούμε, εσένα να ακούμε!
- N. Μολ.

ΔΙΚΤΥΟ 21

Επανεμφανίζεται στο προσκήνιο το «Δίκτυο 21», με ισχυρά ατού αυτή τη φορά τον Γ. Καρατζαφέρη και τον Μάκη Βορίδη του Εθνικού Μετώπου. Και απ' ό,τι φαίνεται σηκώνουν το λάβαρο του αγώνα όχι μόνο εναντίον των Σκοπίων αλλά και της γείτονος Βουλγαρίας. Τα άκουσε μάλιστα ο Αβραμόπουλος σε πρόσφατη εκδήλωση του «Δικτύου» γιατί ξεκίνησε κοινή τουριστική εκστρατεία με τη Βουλγαρία! (Ποιος είναι ο «γκες-σταρ» του «Δικτύου»; Μα φυσικά ο Θεσσαλονίκης Άνθιμος.)

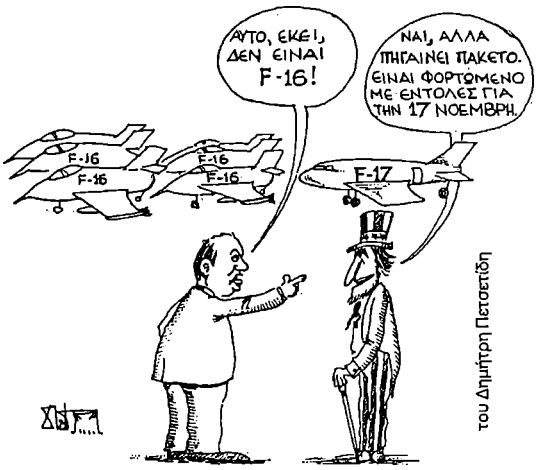
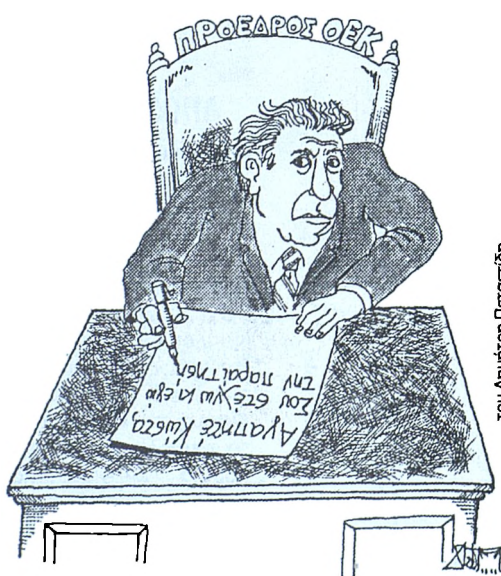
Σως

ΕΚΡΗΞΕΙΣ ΣΥΜΠΤΩΣΕΩΝ

Τη Δευτέρα, μόλις λίγες ημέρες μετά την παρέμβαση του αμερικανού πρέσβη, για F-16 και τρομοκρατία, και μόλις δύο ημέρες πριν από τη συνεδρίαση του ΚΥΣΕΑ για τα F-16, στο Σύνταγμα εξερράγη ισχυρή βόμβα μπροστά στο υπουργείο Οικονομίας. Αποδόθηκε στον «Επαναστατικό Αγώνα», μια οργάνωση που εμφανίστηκε μετά την εξάρθρωση τμημάτων της 17 Νοέμβρη και έχει μέχρι τώρα πραγματοποιήσει σειρά χτυπημάτων, μεταξύ αυτών στα υπουργεία Εργασίας και Οικονομίας. Το ενδιαφέρον είναι ότι η επίθεση πραγματοποιήθηκε σε μία περίοδο κατά την οποία ο Κ. Καραμανλής είναι αρκετά στριμωγμένος τόσο λόγω του νομοσχεδίου για τις ΔΕΚΟ και των απεργιακών κινητοποιήσεων όσο και των αμερικανικών πιέσεων και των ενδόκυβερνητικών προβλημάτων. Το γεγονός ότι σε όλα αυτά προστίθεται και η αναζωπύρωση της τρομοκρατίας, δημιουργεί ένα εκρηκτικό κοκτέιλ για την κυβέρνηση. Πάντως η αστυνομία, που εδώ και καιρό αφήνει να δια-

ΣΤΑ ΧΝΑΡΙΑ ΤΟΥ ΤΙΜΟΝΙΕΡΗ

Πιστός στις κομμουνιστικές καταβολές του ο Σωκράτης. Όπως μας πληροφορούν, η Ιντραλότη έχει εγκατασταθεί στην Κίνα, με στόχο να «χτυπήσει» ένα κομμάτι της πίτας του κινεζικού «Στοιχήματος». Οι άνθρωποι του Σωκράτη λένε ότι έχουν πιάσει καλές θέσεις μέσα στο παιχνίδι και ότι θα κάνουν δουλειές με φούντες στην Κίνα. Είναι προφανές ότι στη χώρα των 1,5 δισ. κατοίκων, το «Στοιχίμα» θα κάνει τρελούς τζήρους. Ακόμα πάντως το παιχνίδι δεν έχει βγει. Ωστόσο, υπάρχει σχετική απόφαση της κινεζικής κυβέρνησης. Π.Π.

ρεύσει ότι βρίσκεται στα ίχνη κάποιων μελών της συγκεκριμένης οργάνωσης, δεν κατάφερε να αποτρέψει το χτύπημα. Ωστόσο, πιο ρεαλιστικές φωνές στην ΕΛΑΣ κάνουν λόγο για «νέα γενιά» τρομοκρατών, για την οποία οι διωκτικές αρχές ελάχιστα γνωρίζουν. Μετά απ' όλα αυτά, είναι φυσικό να νιώθει στριμωγμένος ο κ. Βουλγαράκης. Πολύ περισσότερο καθώς, κατά πληροφορίες, οι Αμερικανοί του έχουν δώσει λίστα με τέσσερις υπόπτους για τη 17Ν.

Π.Π.

ΤΑ ΠΑΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Πώς να ένιωσαν άραγε οι 2000 απομακρυνόμενοι, άτυχοι κάτοικοι της περιοχής Χέμελ Χέμπστεντ, στο Χέρτφορτσάιρ, 40 χιλιόμετρα βόρεια του Λονδίνου, όταν Κυριακάτικα, πρωί πρωί, βγαίνοντας από την πόρτα τους, είδαν ξαφνικά «μπάλες φωτιάς» να τους έρχονται κατακέφαλα, και μαύρους καπνούς να καλύπτουν τον ουρανό της περιοχής; Και όλα αυτά υπό το καθεστώς εκρηξέων, συνοδευόμενων από σεισμικής έντασης δονήσεις, οι οποίες έγιναν αισθητές σε ακτίνα 50 χιλιομέτρων.

Πιθανόν κάποιοι από αυτούς, μέσα στο κλίμα της εποχής, να θεώρησαν ότι ζουν ένα τρομοκρατικό χτύπημα. Κάποιοι άλλοι, ότι έρχεται η Δευτέρα Παρουσία. Και κάποιοι, αισθητά λιγότεροι, να θεώρησαν ότι είναι ένα προβλεπόμενο στατιστικά ατύχημα, έστω και αν είναι το μεγαλύτερο των μεταπολεμικών χρόνων, για όσους ζουν στο δυτικό κόσμο, ο οποίος θερίζει περιβαλλοντικές θύελλες σαν απάντηση στους ανέμους που τον τελευταίο αιώνα σπέρνει.

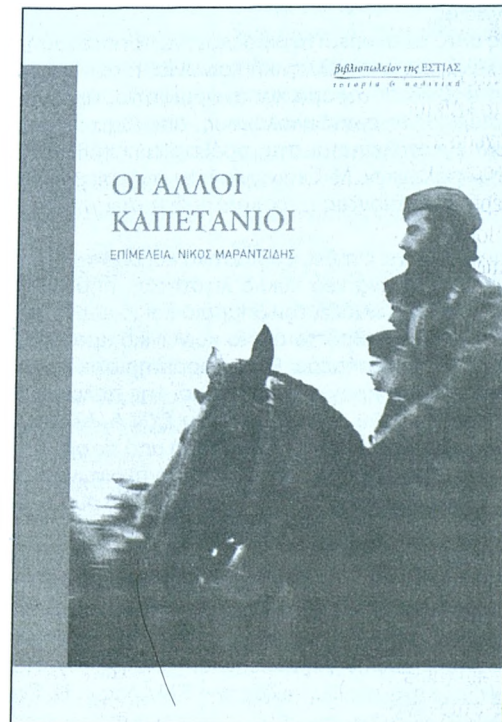
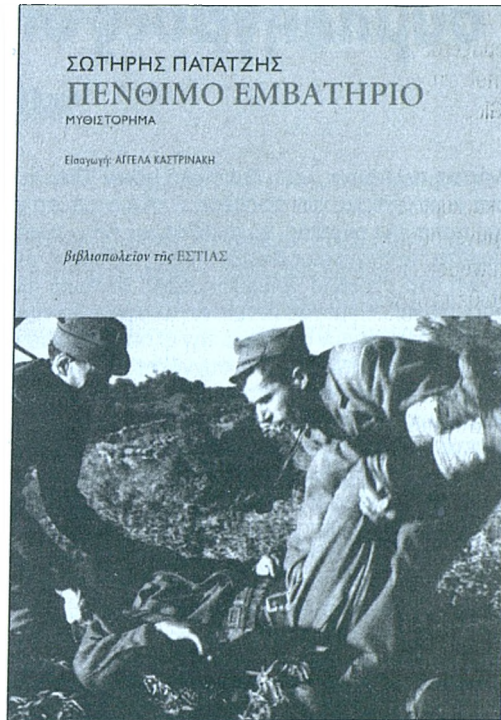
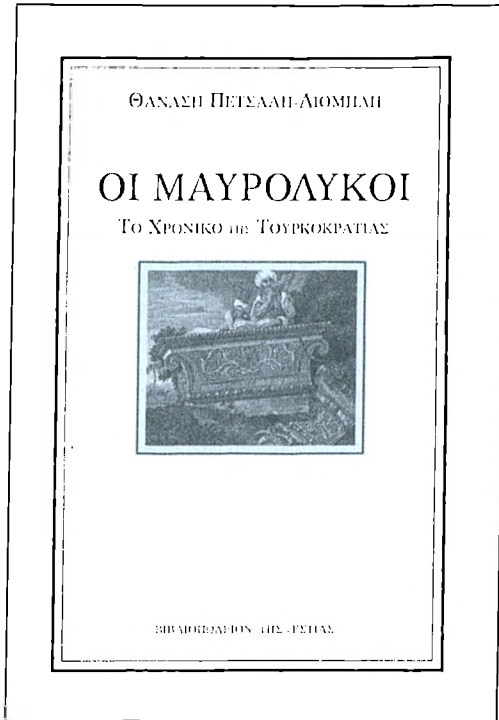
Θα είχε ενδιαφέρον, όχι απαραίτητα στατιστικό, να ξέραμε πόσοι από τους δύο χιλιάδες αυτούς ανθρώπους, τη Δευτέρα 12/12 άλλαξαν έστω και στο ελάχιστο κάποιες από τις απόψεις τους για τον «πολιτισμό» μας ή τη σχέση μας με τη φύση.

Φλόγα

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ

1 8 8 5 - 2 0 0 5

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Στις συμπληγάδες διαπλοκής και λαϊκισμού

του Τάσου Μπόττουλα

Οι κυβερνήσεις πέφτουνε, μα η διαπλοκή μένει! Όσο κι αν υπάρχουν οι καλύτερες των προθέσεων στα ανώτατα κλιμάκια της πολιτικής ηγεσίας, το περιβάλλον που καλείται να υλοποιήσει τις αναγκαίες διευθετήσεις παραμένει προσκολλημένο στο στρεβλό γραφειοκρατικό θεσμικό πλαίσιο που δημιουργήθηκε στη μεταπολιτευτική ελληνική κοινωνία.

Και ενώ τα στελέχη που έχουν αναλάβει την υλοποίηση των κυβερνητικών σχεδίων παραιτούνται με συχνότητα μεγαλύτερη του ενός ανά μήνα, η οικονομική πολιτική έχει «χαθεί» στο σβήσιμο και ξαναγράψιμο του προϋπολογισμού του 2006. Είκοσι σχεδόν μήνες μετά την ανάληψη της εξουσίας από τη ΝΔ, με μία απογραφή και έναν ήδη προϋπολογισμό στο ενεργητικό του το οικονομικό επιτελείο προσπαθεί να συμβιβάσει και υλοποιήσει κάποιες από τις προεκλογικές υποσχέσεις βάσει των οποίων κερδήθηκαν οι εκλογές. Η εκτίναξη του πληθωρισμού, με συνέπεια τη δραματική μείωση του εισοδήματος εργαζομένων και συνταξιούχων, και ο περιορισμός του τζίρου των μικρομεσαίων και εμπορικών επιχειρήσεων οξύνουν την κοινωνική αντιπαράθεση και φέρνουν σε δυσχερέστατη θέση την κυβέρνηση. Σε συνάρτηση μάλιστα με το νομοσχέδιο για τις αλλαγές στις ΔΕΚΟ, που «ξύπνησε» τον κοιμισμένο γίγαντα του κρατικοδίαιτου συνδικαλιστικού κινήματος, δημιουργούνται συνθήκες πόλεμου μεταξύ κυβέρνησης, συνδικάτων και εργοδοτών λίγο πριν από την έναρξη των συνομιλιών για τις νέες συλλογικές συμβάσεις εργασίας.

Στο δυσμενές αυτό οικονομικό περιβάλλον, να προστεθούν και οι ποικίλες αγκυλώσεις στην ελληνική κοινωνία, η οποία χαρακτηρίζεται από φοβικά σύνδρομα και ανωριμότητα, άγεται και φέρεται από διάφορους σκανδαλόλογους, απογοητεύεται εύκολα και τελικά εγκαταλείπεται στις ορέξεις των κάθε λογής «παλαιού τύπου» πολιτικών. Μια κοινωνία που φοβάται να ξεπεράσει τον εαυτό της μένοντας προσκολλημένη στα «παλιά και σίγουρα».

Το όλο σκηνικό που έχει στηθεί, ουσιαστικά και από τα δύο μεγάλα κόμματα, ανοίγει ένα νέο κύκλο λιτότητας, απροσδιόριστης διάρκειας, που αγκαλιάζει τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα πλήττοντας σε μεγάλο βαθμό το όποιο κοινωνικό κράτος είχε στηθεί από το 1974 μέχρι σήμερα. Είναι χαρακτηριστικά τα όσα είπε για την οικονομική πραγματικότητα και την πολιτική που ακολουθείται μετά το 1990 ο πρόεδρος του ΣΥΝ Α. Αλαβάνος: «οι προϋπολογισμοί σ' αυτή τη χώρα, ιδιαίτερα από τις αρχές της δεκαετίας του '90, υπακούουν σε ένα σκληρό αντικοινωνικό δόγμα. Ενισχύουν σταθερά τα κέρδη και την κεφαλαιακή συσσώρευση, ιδιωτικοποιούν τις δημόσιες επιχειρήσεις και υπηρεσίες, αυξάνουν τις κοινωνικές ανισότητες, υποβαθμίζουν τις κοινωνικές δαπάνες, διαλύουν τις εργασιακές σχέσεις, διογκώνουν την ανεργία και διευρύνουν τη φτώχεια».

Το στίγμα της οικονομικής πολιτικής που θα ακολουθήσει η ΝΔ, αλλά και όποια μελλοντική κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ, δίνεται με την ομιλία του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Ν. Γκαργκάνα στη Θεσσαλονίκη την περασμένη Δευτέρα, που ουσιαστικά αποτελεί μήνυμα με αποδέκτες τόσο την κυβέρνηση όσο και τους κοινωνικούς εταίρους: «Είναι ιδιαίτερα σημαντικό τόσο η κυβερνητική πολιτική για τους μισθούς των δημοσίων υπαλλή-

λων, όσο και οι συλλογικές διαπραγματεύσεις μεταξύ των κοινωνικών εταίρων κατά τους επόμενους μήνες, να συμβάλουν ώστε οι ονομαστικές αυξήσεις των μέσων ακαθάριστων αποδοχών στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα για την περίοδο 2006-2007 να είναι συμβατές με την ανάγκη για επίτευξη σταθερότητας των τιμών». Υπογράμμισε δε με έμφαση ότι «αν είχαν γίνει αυτά που επί χρόνια τώρα εισηγούμαστε και για τα οποία πολλές φορές έχουμε -άδικα κατά την άποψή μου- επικριθεί, θα είχαμε σήμερα σταθερότητα των τιμών και επιπλέον δεν θα συνεχιζόταν η απώλεια ανταγωνιστικότητας».

Ο κ. διοικητής, αναφερόμενος στη μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος, τόνισε ότι απαραίτητο να γίνει έγκαιρα και «άρα πρέπει να προχωρήσει το συντομότερο ο διάλογος για τη μεταρρύθμιση». Εισηγήθηκε μάλιστα «και την αύξηση της μέσης πραγματικής ηλικίας αποχώρησης από την εργασία». Στον αντίποδα, βρήκε θετική τη συγκράτηση του πληθωρισμού, παρά την άνοδο της τιμής του πετρελαίου και την αναπροσαρμογή των συντελεστών του.

Ο πρόεδρος του ΣΕΒ πάλι, επίσης από τη Θεσσαλονίκη, εκτίμησε ότι στην ασκούμενη από ΠΑΣΟΚ και ΝΔ οικονομική πολιτική και στη δημόσια διοίκηση ανήκει σημαντικό μέρος της ευθύνης για το γεγονός ότι το θεσμικό πλαίσιο για την επιχειρηματικότητα και τις επενδύσεις δεν είναι ελκυστικό. Είπε μάλιστα ότι η ελληνική οικονομία «δεν είναι προφανώς αρκετά ελκυστική, ώστε να δημιουργήσει τις τόσες παραπάνω επιχειρήσεις που χρειάζονται για να απορροφήσει τους 500.000 άνεργους». Στο θέμα που έχει δημιουργηθεί με το νομοσχέδιο για τις ΔΕΚΟ, υπερασπίστηκε την κυβερνητική πολιτική, να λειτουργούν δηλαδή οι ΔΕΚΟ με κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας, αν και όπως διευκρίνισε «δεν είναι εύλογο να επιζητάμε από επιχειρήσεις που είναι ή θα γίνουν ΑΕ και θέλουμε να λειτουργούν όπως οι ιδιωτικές, να αποφασίζονται με νόμους ή εκτός των μηχανισμών διαμεσολάβησης και διαιτησίας οι αυξήσεις και οι αμοιβές των εργαζόμενων». Κάτι που βάλλει ευθέως κατά του περιφημου άρθρου 14 του νομοσχεδίου, το οποίο κατεχορήν πολεμιέται από τα συνδικάτα. Η εξήγηση της τοποθέτησης αυτής των βιομηχάνων είναι απλή: Η εργασιακή ειρήνη είναι υπέρτατος των όποιων, αμελητέων ουσιαστικά, διαφορών στις αυξήσεις των μισθών.

Η σύγκρουση όμως είναι αναπόφευκτη. Τίποτα δεν μπορεί να σταματήσει τις κινητοποιήσεις των παραγωγικών τάξεων, καθώς το επίπεδο διαβίωσής τους έχει πάρει επικίνδυνα την κατηφόρα. ΝΔ και ΠΑΣΟΚ σε αγαστή συνεργασία ακολουθούν την πολιτική που συστήνουν οι Βρυξέλλες, χωρίς να μπορούν ή και να θέλουν να την προσαρμόσουν έστω και στο ελάχιστο στην ελληνική πραγματικότητα. Η ακρίβεια και η ανεργία καλπάζουν. Η διαπλοκή ζει και βασιλεύει, οι κυβερνητικοί παράγοντες θέλοντας να γευτούν κι αυτοί το γλυκό που τόσα χρόνια έτρωγαν αποκλειστικά οι «απέναντι», δεν κρατούν ούτε καν τα στοιχειώδη προσχήματα (βλ. τον πρόεδρο του ΟΕΚ κ. Οικονομόπουλο που εκπαραθυρώθηκε γιατί φέρεται να ζήτησε μίζα από «γαλάζιο» επιχειρηματία). Η αριστερά πάλι, ανεξαρτήτως αποχρώσεων, μπλεγμένη στις εσωτερικές της έριδες και προσκολλημένη σε στερεότυπα άλλων εποχών αδυνατεί ν' αρθρώσει και να επεξεργαστεί οποιαδήποτε αναπτυξιακή οικονομική πολιτική.

Το τέλος της Αθωότητας

του Τζιμ Μπούκνι

«Δουλειές», εργασία και ιδεολογία στην εποχή της ΝΔ. Ρε, μήπως μας «δουλεύουνε»;

Τέτρα λοιπόν η κάθαρση, η οποία ουσιαστικά δεν άρχισε ποτέ και την οποία συχνά χρησιμοποιεί ως ρηματική αναφορά ακόμη ο πρωθυπουργός όποτε θέλει να ξεφύγει από κάποιο αδιέξοδο. Και οι «αθώοι» της ΝΔ έμαθαν μετά παρέλευση 22 μηνών πώς το τρίβουν το πιπέρι, ήγουν πώς κουμαντάρεται το ελληνικό γκουβέρνο, και προχώρησαν πλέον ακάθεκτοι και χωρίς τύψεις στην επανίδρυση του κράτους (του ΠΑΣΟΚ). Όλα τα υπόλοιπα είναι για τους αστρολόγους και τους ιστορικούς του μέλλοντος.

Η νέα Realpolitik προβλέπει παραχωρήσεις σε όποιον απελπισμένο και συνεργασίες με όποιον πρόθυμο κεφαλαιούχο ξεμυτίζει στην αγορά και θέλει να κάνει μπίζνες σ' αυτόν τον καθημαγμένο οικονομικά τόπο. Όλα βέβαια αυτά στο όνομα της ανάπτυξης. Και οι «λιτοδίαιτες» γκαργκανιές και οι εμπνευσμένοι «κωστοπουλισμοί» που ζητούν ελεύθερα ωράρια για τους τραπεζοϋπάλληλους, ανατροπές των εργασιακών κεκτημένων και μεγαλύτερες θυσίες των τυχερών που δουλεύουν σε τράπεζες υπέρ της αειφορίας των κερδών των εργοδοτών τους. Στην Ελλάδα του 2005 παρατηρούνται, βλέπετε, και υπερκέρδη και δραματικές υστερήσεις.

Μόνο που είναι από χρόνια ταξικά δρομολογημένο πού αφορούν αποκλειστικά τα υπερκέρδη και ποιους βραβαίνουν μονοδιάστατα τα οικονομικά ελλείμματα και οι υστερήσεις των εσόδων. Απλώς η τωρινή συγκυρία «επιτρέπει» στην ΝΔ να καταλύσει κάθε κεκτημένο δικαίωμα κραδαίνοντας ως ρόπαλο το λατινικό *summum jus, salus patriae* και δημιουργώντας σάλο στα συνδικάτα, τους εργαζομένους και

τους άνεργους. Διαχωρίζοντας, τέλος, εντελώς σχηματικά και αυθαίρετα αυτή την κοινωνία σε «προνομιούχους» εργαζομένους και σε προλεταριοποιημένους άνεργους. Έστω κι αν όμως η ΝΔ ιδεολογικά μπορεί να προβαίνει σε τέτοιες εξαπλουστεύσεις παρουσιάζοντας το αυτονόητο, δηλαδή το δικαίωμα εργασίας, ως τη μέγιστη παραχώρηση του κράτους δικαίου, η ίδια στη συνείδηση των χειμαζομένων Ελλήνων – που είναι πια πάρα πολλοί – παραμένει αδικαίωτη, ενώ το μέλλον δεν φαντάζει καθόλου ευοίωνο.

Κυρίως γιατί δεν διαφαίνονται εκείνες οι πολιτικές που θα μας μετακινούσαν λίγο από το αντιπαραγωγικό τέλμα. Αντίθετα προτιμώνται οι παλιές δοκιμασμένες συνταγές της ενίσχυσης των επιχειρηματιών που διαπλέκονται με το κράτος και του κυνηγητού των «προνομίων» που απολαμβάνουν οι εργαζόμενοι και οι συνταξιούχοι. Ούτε κι έτσι όμως μοιάζει να μοιράζεται δικαιοτέρα η κοινωνική πίτα ή να κλείνει κάπως η εφιαλτική ψαλίδα της ανεργίας.

Κι ενώ συγκλίνουν πλέον πασόκοι και νεοδημοκράτες τόσο ώστε η Έλενα Ράπη και η Αντζελα Γκερέκου ν' ανταλλάσσουν τις διευθύνσεις των κομμωτηρίων τους και ο Κουλούρης να προσφέρει κουλούρι στον Γιακουμάτο εν μέση συνεδρία βουλής, στο θέμα των σχέσεων με τους επιχειρηματίες τα δύο κόμματα διαφοροποιούνται κάθετα ως προς το στυλ. Οι μεν πασόκοι ομοιάζουν προς τις ανοιχτόκαρδες πόρνες του Παρισιού οι οποίες συνδυάζουν το sex με φιλία στο στόμα και λοιπές κοινωνικού περιεχομένου διαχύσεις, επισκέψεις, κότερα κ.λπ., ενώ οι νεοδημοκράτες φέρνουν περισσότερο προς τα call girls της Νέας Υόρκης τα οποία επαγγελματικά προσφέρουν only sex and no kisses στην αξιότιμο πελατεία τους. Πράγμα που θα πει πως οι πρό-

σφατοι επιβήτορες της εξουσίας έχουν επιλέξει τις τυπικές σχέσεις με τους εγχώριους businessmen αποκλείοντας τα «προκαταρκτικά» ή τα «παρεπόμενα». Οι πραγματιστές της κυβέρνησης θα επέμεναν πως πάνω απ' όλα «πρέπει να γίνεται η δουλειά μας».

Απ' την άλλη ένας παλιός θυμόσοφος μαρξιστής αρεσκόταν να επαναλαμβάνει πως όταν κανείς δουλεύει δεν έχει χρόνο να βγάλει χρήματα. Σωστό κι αυτό, θα μου πείτε, έστω κι αν ο πικρός κυνισμός του δεν θ' αρέσει αισθητικά στους ρομαντικούς γιάπηδες της κυβέρνησης, που από τα βρετανικά κολέγια και τα οικονομικά σεμινάρια βρίσκονται τώρα να διαπραγματεύονται με τα λαμόγια, τους αεριτζήδες και τους τραπεζικούς γκάνγκστερ της ελληνικής αγοράς. Τους πρώην νταβατζήδες δηλαδή, που τώρα έχουν μετεξελιχθεί δαρβινικά σε ευυπόληπτους επιχειρηματίες έτοιμους να συμβάλουν με τις επενδύσεις τους, λέμε τώρα, προς αμοιβαίον όφελος και προς ευημερίαν του συνόλου. (Όταν έχω έμπνευση, γίνομαι πιο λυρικός και από τον Λυριτζή της ΕΡΤ).

Τι θέλει να πει ο ποιητής; Πως οι παλιές, πολυκαιρισμένες συνταγές οικονομικής ανάπτυξης, όσο κι αν μακιγιαρονται από τους νεόκοπους κρατούντες και την επιτεινόμενη αμηχανία τους, είναι ανίκανες να σπρώξουν αυτή τη μισοβουλαγμένη κοινωνία προς τα εμπρός. Και πως τα δύο κόμματα εξουσίας μοιάζουν τόσο στην παρακμή και την λειψανδρία τους καθώς είναι και ανεμπνεύτως προσβλέψιμα και προβλεψίμως ανεμπνευστα. Κατά τ' άλλα, καλές μας και προπαντός αγωνιστικές μας γιορτές. Θυμηθείτε: Δεν είναι το παν η κατανάλωση, ούτε η ευτυχία μας εξαρτάται από την «μεγαθυμία» τους: την οποία, εξάλλου και ΔΕΝ διαθέτουν!

Κυβέρνηση Καραμανλή: Ανάμεσα στη Σκύλλα και τη Χάρυβδη

του Βασίλη Ζήση

Το μεγαλύτερο ερώτημα που γεννάται από τις συνεχείς παραιτήσεις και την εντεινόμενη κυβερνητική κρίση αφορά στις προθέσεις και την τακτική του πρωθυπουργού: Κάνει ξεκαθάρισμα ο Καραμανλής, ή βρίσκεται αντιμέτωπος με έναν εσωκομματικό πόλεμο που προκαλείται από τις αγεφύρωτες διαφορές που διχάζουν τη ΝΔ;

Η κυβέρνηση αυτή εξελέγη με κύριο σύνθημά της την καταπολέμηση της διαπλοκής του ΠΑΣΟΚ. Δεν έχουν κλείσει ούτε δύο χρόνια από τότε και η κυβέρνηση της ΝΔ διέρχεται σήμερα μια βαθύτατη πολιτική κρίση εξαιτίας των αλλεπάλληλων παραιτήσεων ή απομακρύνσεων σημαντικών στελεχών της (... 35 τον αριθμό συνολικά), άλλοι από τους οποίους κατηγορήθηκαν για «διαφθορά» και άλλοι –μεταξύ αυτών και παραιμένοι υπουργοί– για διαπλοκή.

Οι πιο ηχηρές περιπτώσεις ήταν εκείνες του προέδρου της ΔΕΗ Γιάννη Παλαιοκρασσά και του Γενικού Γραμματέα Εξοπλισμών Γ. Ζορμπά. Και οι δύο αποτελούσαν προσωπική επιλογή του πρωθυπουργού, με κύρια αποστολή τον έλεγχο της διαπλοκής σε δύο τομείς του δημοσίου που γεννούν συμβάσεις και μίζες δισεκατομμυρίων. Και οι δύο απομακρύνθηκαν από τις θέσεις τους, ο πρώτος δια του εξαναγκασμού σε παραίτηση και ο δεύτερος με «κλωτσιά προς τα πάνω», γιατί ενεπλάκησαν σε διαμάχες με τους πολιτικούς προϊστάμενους τους για θέματα που άπτονται της διαπλοκής. Με τη διαπλοκή φαίνεται πως έχει σχέση και μια ακόμα παραίτηση που δεν προκάλεσε θόρυβο: Εκείνη του διευθύνοντα συμβούλου της ΕΡΓΟΣΕ, αφορμή της οποίας ήταν το σιδηροδρομικό δυστύχημα με ένα νεκρό, συνοδεύτηκε όμως από πληροφο-

ρίες για πιέσεις στον Οργανισμό από την εργολαβική διαπλοκή, για μεγάλες καθυστερήσεις στα έργα, καθώς και για θεαματικά μικρή απορροφητικότητα των ευρωπαϊκών κονδυλίων για τους σιδηροδρόμους.

Το βαρύ για την κυβέρνηση κλίμα επιδεινώνεται από μια άνευ προηγουμένου εσωκομματική και ενδοκυβερνητική διαμάχη ενόψει του ανασχηματισμού. Τα γαλάζια αλληλοκαρφώματα τροφοδοτούν καθημερινά τα δελτία ειδήσεων. Τελευταίο θύμα τους ήταν ο υπουργός Εργασίας Πάνος Παναγιωτόπουλος, ο οποίος αναγκάστηκε να «παραιτήσει» τον πρόεδρο του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας κ. Οικονομόπουλο. Παρότι ο κ. Παναγιωτόπουλος επιχείρησε να διασκεδάσει τις εντυπώσεις, η παραίτησή ήταν ένα επίπλεον χτύπημα εναντίον του, αφού ακόμα και ο γραμματέας της ΝΔ Β. Μειμαράκης τον «κάρφωσε», λέγοντας ότι ο Οικονομόπουλος ήταν δική του επιλογή. Προ μηνών, στο πλαίσιο των αποκαλύψεων για το παραδικαστικό κύκλωμα είχε καεί άλλη μία επιλογή Παναγιωτόπουλου, ο οποίος έχει μπει στο μάτι άλλων συναδέλφων του βουλευτών της ΝΔ εξαιτίας των «χιλιάδων διορισμών» που κατηγορείται ότι έχει κάνει. Εκτός του κ. Παναγιωτόπουλου, βέλη εκ των έσω δέχονται τελευταία και άλλοι υπουργοί, όπως ο Δημόσιος Τάξης Γ. Βδουλαράκης ή ο Θ. Ρουσό-

πουλος που βρίσκεται μονίμως στο στόχαστρο άλλων συναδέλφων του ή «υπουργήσιμων» βουλευτών με αφορμή την επικοινωνιακή πολιτική της κυβέρνησης.

Όλα αυτά δημιουργούν κλίμα δυσaréσκειας για την κυβέρνηση, ιδιαίτερα στην εκλογική της βάση που άλλα περίμενε και άλλα βλέπει, ενώ για πρώτη φορά οι δημοσκοπήσεις δείχνουν τάσεις ανάκαμψης του ΠΑΣΟΚ και μείωση της διαφοράς του από τη ΝΔ στο επίπεδο «στατιστικού σφάλματος», στο 1,3% σύμφωνα με την τελευταία μηνιαία δημοσκόπηση της GPO. Φανταστείτε δηλαδή τι θα γινόταν αν το ΠΑΣΟΚ δεν αντιμετώπιζε επίσης σοβαρά εσωκομματικά προβλήματα ή είχε έναν πιο δυναμικό ηγέτη.

Το μεγαλύτερο ερώτημα που γεννάται από τις συνεχείς παραιτήσεις και την εντεινόμενη γαλάζια κυβερνητική κρίση αφορά στις προθέσεις και την τακτική του πρωθυπουργού: Κάνει ξεκαθάρισμα ο Καραμανλής, ή βρίσκεται αντιμέτωπος με έναν εσωκομματικό πόλεμο που προκαλείται από τις αγεφύρωτες προσωπικές, ιδεολογικές και οικονομικές διαφορές που διχάζουν τη ΝΔ στην εξουσία; Την απάντηση την γνωρίζει μόνον ο ίδιος. Εμείς μόνο διαπιστώσεις μπορούμε να κάνουμε για τις σαφείς παραμέτρους που αρχίζει να αποκτά η κυβερνητική κρίση.

Πρώτον: Το πελατειακό σύστημα με βάση το οποίο διαμορφώθηκε η ΝΔ όπως και το ΠΑΣΟΚ μετά τη μεταπολίτευση, είναι η βασική αιτία των ενδοκυβερνητικών συγκρούσεων, οι οποίες γίνονται για την εξυπηρέτηση των ψηφοφόρων ή των επιχειρηματιών που συνδέονται με τα διάφορα κομματικά στελέχη και ομάδες. Είναι σαφές πλέον ότι

η βασική τροχοπέδη στους σχεδιασμούς Καραμανλή είναι το ίδιο το κόμμα του.

Δεύτερον: Η διαπλοκή κορυφαίων κομματικών στελεχών της ΝΔ και μερίδας του κομματικού Τύπου αποτελεί τον κύριο ανασχετικό παράγοντα των προθέσεων του πρωθυπουργού για την πάταξη της διαφθοράς. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι όλες οι ηχηρές παραιτήσεις των τελευταίων μηνών συνδέθηκαν με συγκεκριμένα επιχειρηματικά συμφέροντα. Δεν θα ήταν απλό σχήμα λόγου να πούμε ότι ο Καραμανλής βρίσκεται ανάμεσα στην «Σκύλλα» της διαπλοκής του «συστήματος ΠΑΣΟΚ» και στη «Χάρυβδη» της «γαλάζιας» διαπλοκής.

Τρίτον: Ο Μητσοτάκης προβάλλει αργά αλλά σταθερά από το παρασκήνιο ως το αντίπαλο δέος. Έτσι, παρενέβη από την πρώτη στιγμή υπέρ του Παλαιοκρασσά, τον οποίο ο ίδιος ανέδειξε στο παρελθόν, λέγοντας μεταξύ άλλων ότι «είχε δίκιο, αλλά το παρατράβηξε». Ενώ πρόσφατα, σε συνέντευξή του στη Θεσσαλονίκη, είπε περίπου ότι η κυβέρνηση, «είναι καλή στα λόγια, αλλά όχι στα έργα» και κάλεσε τον πρωθυπουργό να αντιδρά άμεσα και να μην αφήνει τα πράγματα να «σαπίζουν», ταυτιζόμενος πλήρως με την κριτική του αντιπολιτευόμενου Τύπου περί «απόντος πρωθυπουργού». Η απάντηση ήρθε μέσω της βουλευτού του ΚΚΕ Λιάνας Κανέλλη, η οποία έβγαλε στη Βουλή τη σκανδαλώδη προμήθεια της υποτιθέμενης αντιεγκρητικής βάρης DETOSTOP που προωθεί στις Ένοπλες Δυνάμεις ο κ. Γ. Α. Μητσοτάκης, ανιψιός, απ' ό,τι διαβάζουμε, του «επιτίμου». Καλά πληροφορημένες πηγές του υπουργείου Άμυνας αναφέρουν ένα όργιο πιέσεων για να αγοραστεί το αμφιλεγόμενο αυτό υλικό, ενώ η κ. Κανέλλη το συνέδεσε με την πώση του μοιραίου Chipook (λεπτομέρειες για την εκρηκτική αυτή υπόθεση υπάρχουν στο τεύχος 852 του *Αντί*).

Τέταρον: Τελευταία δεν είναι καθόλου καλές οι σχέσεις του Μαξίμου όχι μόνο με τον κομματικό Τύπο (λόγω Ρουσόπουλου) αλλά και με άλλους προεκλογικούς πυλώνες της κυβερνητικής παράταξης, όπως το συγκρότημα Αλαφούζου το οποίο στήριξε τον Παλαιοκρασσά και τον Ζορμπά και βάλει καθημερινά πλέον εναντίον συγκεκριμένων κυβερνητικών επιλογών, κυ-

σεις του. Η θύελλα των παραιτήσεων δείχνει πάντως ότι ο Καραμανλής δεν έχει ικανό στρατό για να προχωρήσει, αφού ούτε ο ίδιος ούτε το περιβάλλον του φρόντισαν να αναδείξουν εγκαίρως έστω και 100 άξια στελέχη για να στηρίξουν τις επιλογές του. Εκτός και αν, όπως μας έλεγε κάποτε ένας παλιός φίλος και συνεργάτης του, «αυτή είναι μόνο μια κυβέρνηση γραμματιών προς εξόφληση».

Η κύρια ένσταση που μπορεί κανείς να προβάλλει σε όλα αυτά είναι φυσικά το θέμα της διαπλοκής. Η διαπλοκή είναι θέμα κατεξοχήν πολιτικό και όχι νομικό ή δικαστικό για να επαφίεται η επίλυσή του στα δικαστήρια. Η άγρια σύγκρουση συμφερόντων που μαίνεται μέσα κι έξω από την κυβέρνηση είχε ως αφετηρία την ανοχή απέναντί της και την υποστολή της σημαίας του αγώνα κατά της διαπλοκής με την οποία εξελέγη η ΝΔ.

Η παταγώδης αποτυχία του νόμου για το «βασικό μέτοχο», η γελοιοποίηση της κυβέρνησης στην Εξεταστική Επιτροπή για τη διερεύνηση των σκανδάλων στους εξοπλισμούς του υπουργείου Εθνικής Άμυνας, το θάψιμο της δικαστικής διερεύνησης του τεράστιου σκανδάλου του χρηματιστηρίου ερμηνεύτηκαν ως αδυναμία της κυβέρνησης και επέτρεψαν στη «διακομματική διαπλοκή», όπως σωστά την αποκάλεσε ο Παλαιοκρασσάς, να ανασυνταχθεί, να αντεπιτεθεί και να προκαλέσει εν πολλοίς την κρίση που μαστιάζει σήμερα την κυβέρνηση.

Όταν ο κ. Καραμανλής έθετε ως πρωταρχικό στόχο του την καταπολέμηση της διαπλοκής έπρεπε να γνωρίζει ότι όφειλε να πάει μέχρι τέλους. Δεν το έκανε όμως, με αποτέλεσμα οι προεκλογικές διακηρύξεις του να στραφούν τώρα ως μούμερραγκ εναντίον της ίδιας της κυβέρνησής του. Και αν δεν κάνει κάτι προς αυτήν την κατεύθυνση κινδυνεύει να χάσει το κύριο πλεονέκτημα που έχει στη σημερινή συγκυρία.

ρίως στο θέμα της διαπλοκής. Δεν κρύβεται εξάλλου η δυσαρέσκεια προς την κυβέρνηση και άλλων επιχειρηματιών που την στήριξαν.

Όλα αυτά δίνουν νέα διάσταση στις περίφημες δηλώσεις του πρωθυπουργού περί «νταβατζήδων». Ο Καραμανλής δείχνει διατεθειμένος να μην υποκύψει σε κανενός είδους πιέσεις και υποδεικνύει και φαίνεται αποφασισμένος να συγκροτήσει το δικό του «σύστημα» και να επιμείνει στις μεταρρυθμί-

ΗΠΑ Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΔΥΝΑΜΗΣ

Ο θόρυβος από τις αποκαλύψεις για τις παράνομες δραστηριότητες της αμερικανικής CIA στην Ευρώπη –με απαγωγές υπόπτων, τη μεταφορά τους με μυστικές πτήσεις και τον εγκλεισμό τους σε μυστικές φυλακές σε ευρωπαϊκές χώρες– συνεχίζεται και μετά το ταξίδι-φάρσα της υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ Κοντολιζας Ράις, σκοπός του οποίου ήταν να δοθούν, υποτίθεται, κάποιες εξηγήσεις που θα κατεύναν τις αντιδράσεις που ξεσηκώθηκαν από διάφορες πλευρές.

Ένα από τα βασικά ερωτήματα των αναλυτών, στη διάρκεια της επίσκεψης Ράις, ήταν αν και κατά πόσο η αμερικανίδα υπουργός θα μπορούσε να πείσει τους ευρωπαίους συνομιλητές της. Το ζήτημα ωστόσο είναι ποιους έπρεπε να πείσει, πάνω σε ποια βάση και με ποια επιχειρήματα. Όταν και ο τελευταίος πολίτης της γηραιάς ηπείρου γνωρίζει πλέον ότι η Ευρώπη αποτελεί απλώς ένα ξέφραγο αμπέλι στο οποίο οι αμερικανοί «σύμμαχοι» μπορούν, εντελώς φασιστικά, να κάνουν ό,τι τους καπνίσει, όντας βέβαιοι ότι δεν πρόκειται κανείς να τους φέρει αντίρρηση.

Και τι είπε λοιπόν η Κοντολιζα στους ευρωπαίους ηγέτες; Απλώς επανέλαβε ότι οι Αμερικανοί δεν παραβιάζουν τον –αμερικανικό, βεβαίως– νόμο και δεν υποβάλλουν τους κρατούμενους σε βασανιστήρια – τη στιγμή που διάφοροι αξιωματούχοι της χώρας της δηλώνουν ξεδιάντροπα ότι δεν γνωρίζουν ακριβώς τι είναι βασανιστήρια και τι όχι. Επίσης, ζήτησε να μη γίνεται μεγάλη συζήτηση για τη δράση των μυστικών υπηρεσιών, τονίζοντας παράλληλα ότι οι ΗΠΑ συνεργάζονται

ζονται στενά με διάφορες χώρες της Ευρώπης, ενώ στο τέλος κατέστησε σαφές ότι οι μέθοδοι που χρησιμοποιούν οι αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες θα επαναληφθούν και στο μέλλον. Στο όνομα του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας», όπως είπε.

Και ποιο έσπευσαν να συμφωνήσουν με την αμερικανίδα υπουργό, εκφράζοντας την ικανοποίησή τους για τις «εξηγήσεις» της; Τα τσιράκια των ΗΠΑ, οι Βρετανοί, οι οποίοι έτσι κι αλλιώς θα συμφωνούσαν με ό,τι και αν τους έλεγε, παρά τους λεονταρισμούς του πρωθυπουργού Τόνι Μπλερ, ο οποίος διαβεβαίωσε ότι ως προεδρεύων της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα ζητούσε επίμονα μια απάντηση της Ουάσιγκτον σχετικά με τις αποκαλύψεις για τη δράση της CIA.

Άλλωστε οι Βρετανοί δεν θα μπορούσαν να μη συμφωνή-

ΤΟΥΡΚΙΑ CIA ΚΑΙ FBI ΣΤΟ ΠΛΕΥΡΟ ΤΟΥ ΕΡΝΤΟΓΑΝ

Με αφορμή το ζήτημα της αντιμετώπισης της συνεχιζόμενης δράσης των Κούρδων του ΡΚΚ, οι αρχηγοί των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών CIA και FBI, Πόρτερ Γκος και Ρόμπερτ Μίλερ αντίστοιχα, επισκέφθηκαν την Άγκυρα και είχαν σειρά συναντήσεων με την πολιτική ηγεσία και την ηγεσία των αντίστοιχων υπηρεσιών ασφαλείας της Τουρκίας.

Ο πρωθυπουργός Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν δήλωσε ότι η επίσκεψη των αμερικανικών αξιωματούχων πραγματοποιήθηκε μετά από πρόσκληση των τούρκων ομολόγων τους. Είναι φανερό όμως ότι οι Αμερικανοί βιάζονται να προχωρήσουν στο ξεκαθάρισμα του τοπίου, μετά τις εκλογές που διεξάγονται τις ημέρες αυτές στο Ιράκ, στις βόρειες περιοχές του οποίου οι Κούρδοι που

ζουν εκεί μεθοδεύουν τη δημιουργία ενός αυτόνομου Κουρδιστάν, αντίστοιχο με εκείνο των Αλβανών στο Κοσσυφοπέδιο.

Οι υπόλοιπες κοινότητες του Ιράκ αντιδρούν σε μια τέτοια προοπτική, αλλά οι Αμερικανοί είναι δεσμευμένοι έναντι των συμμάχων τους Κούρδων του βόρειου Ιράκ και στο πλαίσιο της δέσμευσης αυτής είναι βέβαιο ότι δεν θα φέρουν ισχυρές αντιρρήσεις σε μια ενδεχόμενη υλοποίηση των αυτονομιστικών σχεδίων τους, εάν οι συνθήκες το επιτρέψουν.

Σε μια τέτοια περίπτωση όμως, ένα σοβαρό εμπόδιο πιστεύεται ότι θα προέλθει από την Τουρκία, η οποία θεωρεί πως η δημιουργία ενός αυτόνομου κουρδικού κράτους θα πλήξει καιρία την εδαφική της ακεραιότητα,

γι' αυτό και είναι έτοιμη να στείλει στρατιωτικές δυνάμεις της στο βόρειο Ιράκ.

Έτσι, προκειμένου να αποτραπεί μια ανεπιθύμητη εμπλοκή, ιδιαίτερα καθώς η Ουάσιγκτον εξετάζει την αποχώρηση σημαντικού μέρους των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων που βρίσκονται στο Ιράκ, οι αμερικανικές υπηρεσίες σχεδιάζουν να δραστηριοποιηθούν στο τουρκικό έδαφος και να βοηθήσουν τις τουρκικές δυνάμεις ασφαλείας με συγκεκριμένα μέτρα, περιλαμβανομένων και των στρατιωτικών, για την αντιμετώπιση της δράσης των ανταρτών του ΡΚΚ, ώστε να αποτρέψουν μια ενδεχόμενη ενίσχυση των αποσχιστικών τάσεων που εκδηλώνονται από μεγάλη μερίδα των Κούρδων της Τουρκίας.

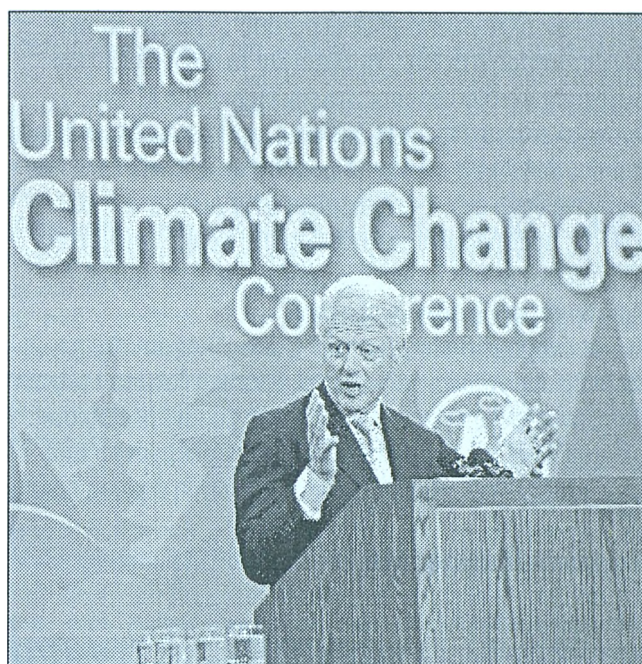
σουν με την Κοντολιζα Ράις, αφού τις ίδιες μεθόδους χρησιμοποιούν και οι δικές τους μυστικές υπηρεσίες, οι οποίες, όπως αποκαλύφθηκε αυτή την εβδομάδα, έδρασαν και στην Αθήνα –πόλη, όπως αποδεικνύεται για άλλη μια φορά, ανεξέλεγκτων δραστηριοτήτων διαφόρων ξένων μυστικών υπηρεσιών– όπου συνέλαβαν αριθμό Πακιστανών και τους κράτησαν για αρκετές ημέρες σε μυστικό χώρο, για να τους ανακρίνουν σχετικά με τις βομβιστικές επιθέσεις που σημειώθηκαν στο Λονδίνο τον περασμένο Ιούλιο.

Οι υπόλοιποι ευρωπαίοι ηγέτες, ψοφοδεείς, ανίκανοι να αντιδράσουν, δέχτηκαν σιωπηρά όσα τους είπε η αμερικανίδα υπουργός. Αλλά και τι να της πουν; Όλοι –ή σχεδόν όλοι– γνώριζαν από την αρχή για τις παράνομες δραστηριότητες της CIA και προτιμούσαν την σιωπή, μέχρι που «έσκασε» το θέμα και μάλιστα από αμερικανική εφημερίδα, την *Ουάσιγκτον Ποστ*, οπότε φοβήθηκαν τις αντιδράσεις της κοινής γνώμης των χωρών τους. Και μάλιστα σε μια περίοδο δύσκολη, τόσο για την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και για το πολιτικό μέλλον πολλών εξ αυτών.

Που σημαίνει ότι οι έντονες αντιδράσεις των ευρωπαϊών ηγετών δεν ήταν για το γεγονός των παράνομων δραστηριοτήτων των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών, αλλά περισσότερο γιατί αυτές οι δραστηριότητες έγιναν γνωστές και τους έφεραν σε δύσκολη θέση.

Πώς να αντιδράσουν άλλωστε, όταν οι ίδιοι αποδέχονται και συνυπογράφουν όλους τους τρομονόμους και τα λογής αστυνομικά μέτρα που επιβάλλονται από την Ουάσιγκτον και μεθοδεύονται από το Λονδίνο σε βάρος, τελικά, των ίδιων των πολιτών τους, αλλά και των αρχών που υποτίθεται ότι αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Ενός οικοδομήματος, το οποίο οι ίδιοι απεμπολούν, συνάπτοντας συμφωνίες που εκχωρούν στην υπερατλαντική υπερδύναμη το δικαίωμα να χρησιμοποιεί το έδαφος της Ευρώπης ως τμήμα της δικής της επικράτειας, όπως η περίφημη *New Transatlantic Agenda*, που αποκαλύφθηκε μόλις την περασμένη Τρίτη, αν και είχε συναφθεί από το 2003 αλλά οι Ευρωπαίοι είχαν υποσχεθεί να την τηρήσουν μυστική, για να μη πληγεί το γόητρο της υπερδύναμης. Μιας δύναμης που, ανεξαρτήτως του ποιοι την διοικούν (ο Τζορτζ Μπους αποτελεί απλώς το αντιπροσωπευτικότερο σύμπτωμα), σπρώχνει όλο και περισσότερο τον πλανήτη σε μια νέα μορφή παγκόσμιας δικτατορίας, στην οποία τα πάντα θα υπόκεινται στα ζωτικά συμφέροντα των πλανηταρχών.

Το τραγικό μάλιστα για τους Ευρωπαίους είναι ότι οι μόνες ουσιαστικές αντιδράσεις στην άφρονα πολιτική των Μπους και Μπλερ προέρχονται από τα θεσμοθετημένα όργανα των ίδιων των χωρών τους, όπως πρόσφατα οι αντίστοιχες αποφάσεις του Ανώτατου Δικαστηρίου της Βρετανίας και του αμερικανικού Κογκρέσου, τα οποία ξεκαθάρισαν ότι σε δίκες υπόπτων για τρομοκρατία δεν θα γίνονται δεκτά στοιχεία που προήλθαν από βασανισμούς, οπουδήποτε και αν ασκήθηκαν αυτοί.

Ο πρώην πρόεδρος Μπιλ Κλίντον στο βήμα, ως επικεφαλής της αμερικανικής αντιπροσωπείας στη διάσκεψη του Μόντρεαλ.

ΚΑΝΑΔΑΣ «ΣΤΡΙΜΩΞΑΝ» ΤΙΣ ΗΠΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΙΜΑ

«Τέλος καλό, όλα καλά» για τη διεθνή διάσκεψη που είχε οργανώσει ο ΟΗΕ στο Μόντρεαλ με θέμα τον περιορισμό των ρύπων που μολύνουν την ατμόσφαιρα και συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου, μετά την αποφασιστική στροφή της αμερικανικής αντιπροσωπείας στο θέμα του Πρωτοκόλλου του Κιότο, το οποίο η Ουάσιγκτον ποτέ δεν αποδέχτηκε.

Συγκεκριμένα, μετά από πιέσεις των χωρών που συμμετείχαν στη διάσκεψη και μαραθώνιες διαβουλεύσεις που διεξήχθησαν, η αμερικανική αντιπροσωπεία αποδέχθηκε την τελική συμφωνία για πραγματοποίηση στα επόμενα δύο χρόνια ανεπίσημων συζητήσεων με θέμα «τη μακροπρόθεσμη συνεργασία για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών».

Η συμφωνία αυτή αφορά ουσιαστικά στη συνεχή μείωση των εκπομπών αερίων και μετά τη λήξη του Πρωτοκόλλου του Κιότο, το 2012, πράγμα που οι Αμερικανοί δεν ήθελαν και μέχρι την τελευταία στιγμή απειλούσαν να ασκήσουν «βέτο», καθώς αρνούνται κατηγορηματικά κάθε συζήτηση για επέκταση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το Πρωτόκολλο.

Τελικά όμως την αποδέχτηκαν ως πλαίσιο ενός ανεπίσημου διαλόγου, για τον οποίο πάντως απέφυγαν να αναλάβουν οποιαδήποτε δέσμευση.

Ευρεία ανταλλαγή απόψεων γύρω από το Παλαιστινιακό, την κατάσταση στο Ιράκ, τη Συρία και το Λίβανο αλλά και εκπόνηση σχεδίου δράσης για την ειρήνη στη Μέση Ανατολή επιτεύχθηκε στη διάρκεια του Ευρωμεσανατολικού φόρουμ των Αριστερών και Προοδευτικών Δυνάμεων, που διοργανώθηκε στις 2-3 Δεκέμβρη στην Αθήνα, από τον ΣΥΝ, με πρωτοβουλία του Φόρουμ της Νέας Ευρωπαϊκής Αριστεράς και τη στήριξη της ομάδας της Ευρωπαϊκής Αριστεράς στο Ευρωκοινοβούλιο.

Στο πρόγραμμα δράσης μεταξύ άλλων αποφασίστηκε η διεθνής υποστήριξη σε μη βίαιες δράσεις κατά του τείχους που μονομερώς εγειρεί η κυβέρνηση Σαρόν, το κάλεσμα σε μποϊκοτάζ για όλα τα προϊόντα που προέρχονται από τους ισραηλινούς οικισμούς των εποίκων, η άσκηση πίεσης

εκ μέρους του Ευρωκοινοβουλίου επί του Ισραήλ, με βάση την εμπορική συμφωνία Ισραήλ-ΕΕ, ώστε να επιδείξει σεβασμό στη ζωή, την περιουσία και την ελευθερία μετακίνησης όλων των πολιτών, η διοργάνωση Διάσκεψης για τα δικαιώματα των γυναικών στη Μέση Ανατολή. Στο περιθώριο της Διάσκεψης το Αντί συνάντησε τον Ούρι Αβνέρι, δημοσιογράφο, συγγραφέα και ιδρυτή της Ριζοσπαστικής Αριστερής Οργάνωσης «Γκους Σαλόμ» από το Ισραήλ, τον Ραϊντ Φάχμι από το Κομμουνιστικό Κόμμα Ιράκ, τον Μουγιάντ Αχμέτ από το Εργατικό Κομμουνιστικό Κόμμα Ιράκ, και τον Μамντούχ Χαμπάσι από την Αίγυπτο, από το Αραβοαφρικανικό Κέντρο Ερευνών (Σαμίρ Αμίν), και σας μεταφέρει τις απόψεις και τους προβληματισμούς τους.

Τις συνεντεύξεις πήρε η Μαρίνα Βήχου

Ισραήλ: Στροφή προς τα αριστερά!

• *Κατά την ομιλία σας στο Ευρωμεσανατολικό Φόρουμ δηλώσατε αισιόδοξος αναφορικά με την επίλυση του Παλαιστινιακού. Πού στηρίζετε την αισιόδοξία σας;*

Ούρι Αβνέρι: Στο γεγονός ότι τις δύο τελευταίες βδομάδες συνέβησαν δυο πολύ σημαντικές εξελίξεις στο Ισραήλ, που μετακίνησαν το πολιτικό σκηνικό στα αριστερά. Το Εργατικό Κόμμα έκανε μια καθαρή τομή με το παρελθόν του και εξέλεξε έναν νέο ηγέτη, που είναι το αντίθετο του Σιμόν Πέρεζ. Ο Σιμόν Πέρεζ είχε μετατρέψει το κόμμα σε Λικούντ Νο 2, το έφερε στην κυβέρνηση του Σαρόν, υποστήριξε την ανέγερση του τείχους στη Δυτική Όχθη, την προσαρτήση της Δυτικής Όχθης, την επέκταση των οικισμών των εποίκων και την οικοδόμηση νέων. Έχει επίσης την πλήρη ευθύνη για την κοινωνικοοικονομική πολιτική της κυβέρνησης Σαρόν. Τώρα ξαφνικά ένα τελείως διαφορετικό πρόσωπο, με εντελώς διαφορετική ατζέντα, ο Αμίρ Πέρετς, ένας φτωχός μετανάστης από το Μαρόκο, που μεγάλωσε σε μια περιφερειακή πόλη του Ισραήλ, έρχεται με μια καθαρά σοσιαλδημοκρατική ατζέντα και ένα καθαρό πρόγραμμα για διαπραγματεύσεις με τους Παλαιστίνιους με στόχο τη

δημιουργία παλαιστινιακού κράτους. Πρόκειται για ένα θαύμα. Ένα κόμμα ετοιμοθάνατο αναγεννιέται και δραστηριοποιείται, προσφέροντας μια γνήσια εναλλακτική λύση.

Η δεύτερη μεγάλη εξέλιξη είναι ότι ο Σαρόν έφυγε απ' το Λικούντ και δημιούργησε το δικό του κόμμα. Αυτή του η κίνηση, καθώς και η υιοθέτηση ενός προγράμματος που τουλάχιστον εμφανίζεται υπέρ της δημιουργίας παλαιστινιακού κράτους, συνιστούν απομάκρυνση από τις ακροδεξιές θέσεις. Αυτές οι δύο εξελίξεις σηματοδοτούν μια μετατόπιση του πολιτικού σκηνικού στα αριστερά, πράγμα που πάντοτε πίστευα ότι θα συμβεί.

• *Εμπιστεύεστε τις προθέσεις του Σαρόν;*

— Κοιτάξτε, για τον Σαρόν ο κανόνας που ισχύει είναι «μην κοιτάς το πρόσωπό του κι αυτά που λέει, κοίτα τα χέρια του κι αυτά που κάνει». Το ζήτημα είναι ποιες είναι οι πραγματικές του προθέσεις, που δεν είναι κρυφές για όσους τον παρακολουθούν επί χρόνια. Θέλει να προσαρτήσει το 58% της Δυτικής Όχθης και να δώσει στους Παλαιστίνιους το υπόλοιπο 42%. Όλες οι κατεχόμενες περιοχές της Δυτικής Όχθης και

της Λωρίδας της Γάζας είναι το 22% αυτού που ήταν η χώρα της Παλαιστίνης το 1948. Αν θέλει να προσαρτήσει το 58% της Δυτικής Όχθης, σημαίνει ότι το παλαιστινιακό κράτος θα αποτελείται από το 10-11% της ιστορικής Παλαιστίνης. Αυτό δε το 10% δεν θα είναι μια περιοχή αλλά πολλοί θύλακες περικυκλωμένοι από ισραηλινούς οικισμούς εποίκων.

Σχετικά μ' αυτό θα ήθελα να επισημάνω: 1) όσο κακό κι αν είναι αυτό το σχέδιο είναι καλύτερο απ' το σχέδιο του Λικούντ που θέλει να προσαρτήσει το 100% της Παλαιστίνης· 2) η εφαρμογή αυτού του σχεδίου θα εξαρτηθεί κι από άλλους παράγοντες, όπως οι ΗΠΑ και η ικανότητα του Σαρόν να έχει την πλειοψηφία στο νέο κοινοβούλιο και να σχηματίσει κυβέρνηση, που δεν πιστεύω ότι θα το πετύχει· και 3) η κοινή γνώμη στο Ισραήλ, που εγώ και οι φίλοι μου δουλεύουμε σκληρά για να την κινητοποιήσουμε κατά ενός τέτοιου σχεδίου και νομίζω ότι έχουμε παίξει κάποιο ρόλο στη μετακίνησή της στα αριστερά.

• *Πώς είναι τώρα η κατάσταση στη Λωρίδα της Γάζας;*

— Θα πω δύο πράγματα: ένα καλό κι ένα κακό. Το καλό είναι ότι γκρεμίστη-

καν 14 ισραηλινοί οικισμοί εποίκων, χωρίς να γίνει εμφύλιος και χωρίς να υπάρξει ουσιαστική αντίσταση όπως όλοι φοβόμασταν. Αυτό δημιουργεί ένα προηγούμενο για το μέλλον. Έδειξε εξάλλου ότι η συντριπτική πλειοψηφία της ισραηλινής κοινής γνώμης δεν υποστηρίζει τους εποίκους. Απ' την άλλη πλευρά η απόσυρση από τη Γάζα δεν την μετέτρεψε σε ελεύθερη χώρα, η κατοχή συνεχίζεται έμμεσα, καθώς όλες οι εισοδοί και εξοδοί της ελέγχονται απ' το Ισραήλ. Η Γάζα δεν έχει αεροδρόμιο ή λιμάνι. Υπήρξε μια αλλαγή την περασμένη βδομάδα, όταν οι ΗΠΑ επέβαλαν στο Ισραήλ μια συμφωνία για ανοιχτά σύνορα μεταξύ Γάζας και Αιγύπτου, αλλά κι αυτό είναι εν μέρει υπό τον έλεγχο του Ισραήλ, που διαθέτει κάμερες παρακολούθησης και δεν μπορείς να εισέλθεις –τουλάχιστον τώρα– στη Γάζα, αν δεν έχεις ταυτότητα Γάζας, που εκδίδουν μόνο τα ισραηλινά κομπιούτερ. Επίσης το Ισραήλ μπορεί ανά πάσα στιγμή να πνίξει την οικονομία της, κλείνοντας όλες τις εισόδους απ' όπου τα προϊόντα της Γάζας μπορούν να φθάσουν σε κάποιο λιμάνι του Ισραήλ. Υπάρχει ακόμα το θέμα ενός διαδρόμου μεταξύ Γάζας και Δυτικής Όχθης, που περνά μέσα από ισραηλινά εδάφη. Υπάρχει μια συμφωνία –που όμως ακόμα δεν έχει υλοποιηθεί– ώστε το Ισραήλ να επιτρέπει σε φορτηγά από τη Γάζα να περνούν στη Δυτική Όχθη.

• *Έχετε ακούσει για κάποιο σχέδιο διαμελισμού του Ιράκ σε 4 τμήματα, ένα εκ των οποίων προορίζεται για τους παλαιστίνιους πρόσφυγες;*
– Αυτή είναι μια παλιά ισραηλινή ιδέα. Το Ισραήλ πάντοτε σκέφτεται πώς να απαλλαγεί από το πρόβλημα των προσφύγων. Είναι όμως μια ανοησία, γιατί οι Ιρακινοί ποτέ δεν θα δώσουν τμήμα του εδάφους τους και οι Παλαιστίνιοι ουδέποτε θα δεχθούν την εγκαθίδρυση παλαιστινιακού κράτους εκτός Παλαιστίνης.

ΟΙ ΚΟΥΡΔΟΙ

• *Πώς σχολιάζετε το γεγονός ότι πρώην κομμάντος του ισραηλινού στρατού εκπαιδεύουν Κούρδους στο Βόρειο Ιράκ;*

– Δεν είναι κάτι νέο. Από την εποχή που το Ιράν είχε τον Σάχη, ο Σάχης είχε αναπτύξει πολύ στενούς δεσμούς με το Ισραήλ. Πετρέλαιο απ' το Ιράν ερχόταν στο Ισραήλ και το Ισραήλ εκπαιδευε τις δυνάμεις ασφαλείας του Σάχη. Εκείνη την εποχή ισραηλινοί αξιωματικοί πήγαν μέσω Ιράν στο Κουρδιστάν, προσκεκλημένοι του Μουσταφά Μπαρζανί, ηγέτη των Κούρδων και πατέρα του σημερινού Μπαρζανί, και εκπαιδευσαν τις κουρδικές δυνάμεις, προκειμένου να αποδυναμώσουν το Ιράκ, καθώς το Ιράκ του Σαντάμ ήταν ένας πολύ επικίνδυνος εχθρός για το Ισραήλ.

• *Πώς βλέπετε την κατάσταση στην Τουρκία αναφορικά με τους Κούρδους;*
– Αυτό είναι πολύπλοκο ζήτημα. Οι Τούρκοι είναι σημαντικοί σύμμαχοι της ισραηλινής κυβέρνησης από πολλές απόψεις, συμπεριλαμβανομένης της στρατιωτικής. Είναι αντίθετοι στη δημιουργία κουρδικού κράτους ή αυτονομίας των Κούρδων στο Ιράκ, γιατί φοβούνται ότι θα προσελκύσει τους Κούρδους της Τουρκίας. Ίσως οι Τούρκοι να μην έχουν αντίρρηση αν δημιουργηθεί ένα μικρό και όχι ένα μεγάλο Κουρδιστάν. Οι ΗΠΑ έχουν το ίδιο πρόβλημα με την Τουρκία. Οι Κούρδοι είναι οι κύριοι σύμμαχοι των Αμερικάνων στο Ιράκ. Όλα όσα ακούμε για τον ιρακινό στρατό είναι ανοησία. Βασικά πρόκειται για Κούρδους που συνεργάζονται με τους Αμερικάνους σε όλο το Ιράκ. Οι Τούρκοι ανησυχούν πολύ γι' αυτό το νέο κουρδικό ημικράτος, που ήδη υφίσταται. Οι Κούρδοι μόνο τυπικά εξακολουθούν να είναι τμήμα του Ιράκ, ουσιαστικά είναι ανεξάρτητη περιοχή.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΙΡΑΚ

• *Πώς βλέπετε το μέλλον του Ιράκ;*
– Είμαι πολύ ανήσυχος. Πιστεύω ότι υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να χωριστεί σε 3 κομμάτια και ότι θα είναι πηγή αστάθειας στο μέλλον, καθώς οι Κούρδοι μπορούν να ζήσουν μόνοι, οι Σίιτες επίσης, αλλά οι Σουνίτες όχι, δεν έχουν φυσικούς πόρους. Είναι πολύ περήφανοι, είχαν τον έλεγχο του Ιράκ απ' την αρχή μέχρι τώρα και ξαφνικά θα μείνουν μ' ένα μικρό κράτος, εξαρτημέ-

νο από φιλοδωρήματα από τη Σαουδική Αραβία και τα κράτη του Κόλπου. Έγραφα ένα άρθρο πριν από τον πόλεμο προειδοποιώντας ότι αυτό θα συνέβαινε. Ήταν φανερό. Η δικτατορία του Σαντάμ ήταν αποδεκτή απ' τους Ιρακινούς, γιατί ήξεραν ότι χωρίς αυτήν το Ιράκ θα κατέρρεε. Το ίδιο συμβαίνει σήμερα στη Συρία με τη δικτατορία της οικογένειας Άσαντ.

Οι Αμερικάνοι πήγαν στο Ιράκ για τα πετρέλαια, όχι μόνον του Ιράκ, που είναι η δεύτερη σε πετρελαϊκά αποθέματα χώρα στον κόσμο, αλλά και διότι βρίσκεται κοντά στα πετρέλαια της Κασπίας και της Σαουδικής Αραβίας. Ο πραγματικός στόχος ήταν να κατοχυρώσουν αυτά τα πετρέλαια για τις ΗΠΑ, που σημαίνει ότι έτσι ελέγχουν την παγκόσμια οικονομία και την Ευρώπη, εφόσον αυτή δεν μπορεί να επιβιώσει ούτε μια μέρα χωρίς τα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής. Για να το κατοχυρώσουν αυτό, οι ΗΠΑ έπρεπε να εγκαταστήσουν αμερικάνικες δυνάμεις στο Ιράκ. Δεν φαντάστηκαν ότι θα χρειαζόνταν 150.000 στρατιώτες, σχεδόν όλο τον αμερικανικό στρατό, ούτε ότι θα αντιμετώπιζαν τέτοια εξέγερση.

Πιστεύω ότι αυτή η αμερικάνικη διοίκηση, αυτός ο πρόεδρος, είναι ανόητοι. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ δεν ξέρει τίποτα, ούτε θέλει να ξέρει, γιατί είναι αλαζόνας. Βρίσκονται σε δίλημμα: Δεν μπορούν να παραμείνουν στο Ιράκ, ούτε και να αποχωρήσουν. Ό,τι κι αν κάνουν θα είναι χαμένοι. Αν αποχωρήσουν, θα χάσουν πλήρως τον έλεγχο, το Ιράκ θα καταρρεύσει, θα επικρατήσει αναρχία. Αν παραμείνουν, θα αποτελούν στόχο και θα χάνουν κάθε μέρα στρατιώτες. Κατά τη γνώμη μου σε λιγότερο από ένα χρόνο η αμερικανική κοινή γνώμη θα απαιτήσει την αποχώρηση. Θα είναι το κύριο ζήτημα της προεκλογικής εκστρατείας το 2006. Οποδήποτε αλλού στον κόσμο, στην Ελλάδα, στο Ισραήλ, θα πετάγαμε έξω τον πρωθυπουργό, θα εκλέγαμε έναν νέο και θα σκεφτόμασταν τι να κάνουμε. Στις ΗΠΑ κάτι τέτοιο είναι αδιανόητο. Ο αμερικανικός λαός έχει καθηλωθεί μ' αυτόν τον ανόητο άνθρωπο για άλλα τρία χρόνια. Είναι τρομερό. Είναι ένας εφιάλτης!

Διαφορετικές αντιλήψεις για το μέλλον του Ιράκ

• *Τάσσεστε υπέρ της άμεσης αποχώρησης των κατοχικών στρατευμάτων από το Ιράκ;*

Ραϊντ Φάχμι (Κομμουνιστικό Κόμμα Ιράκ): Η αποχώρηση των κατοχικών στρατευμάτων, με δεδομένες τις υπάρχουσες συνθήκες, θα πρέπει να συνοδευτεί από την επίτευξη της ενδυνάμωσης του ιρακινού κράτους, έτσι ώστε να μπορεί να ελέγξει την κατάσταση, από την πλευρά της ασφάλειας και να οικοδομήσει την ενότητα. Τώρα υπάρχει μεγάλη πόλωση, θρησκευτικές και φατριαστικές θέσεις. Αν τα πράγματα παραμείνουν έτσι, φοβόμαστε μια απευθείας αντιπαράθεση. Γι' αυτό για τώρα τασσόμαστε υπέρ της αντίστασης με πολιτικά μέσα και παράλληλα του εκδημοκρατισμού και της ενδυνάμωσης της ιρακινής κοινωνίας.

Μουγιάντ Αχμέτ (Εργατικό Κομμουνιστικό Κόμμα): Όσο παραμένουν οι δυνάμεις κατοχής το όλο σενάριο θα αναπαράγεται. Οι δυνάμεις καταστολής θα έχουν την εξουσία. Οι ισλαμιστές ενισχύονται εξαιτίας της κατοχής. Γι' αυτό τασσόμαστε υπέρ του άμεσου τερματισμού της ξένης κατοχής.

• *Σε περίπτωση άμεσης αποχώρησης των δυνάμεων κατοχής βλέπετε κίνδυνο εμφυλίου πολέμου στο Ιράκ;*

Ραϊντ Φάχμι: Οι ιρακινές δυνάμεις δεν έχουν ακόμη χτίσει θεσμούς για να ελέγξουν την ασφάλεια της χώρας. Φοβόμαστε ότι σε περίπτωση που δημιουργηθεί κενό, αυτές οι δυνάμεις θα προσπαθήσουν να κερδίσουν τον έλεγχο με προσφυγή στα όπλα. Είμαστε μπροστά σε πολύ αβέβαιη κατάσταση.

Μουγιάντ Αχμέτ: Ο εμφύλιος πόλεμος ήδη υφίσταται. Χιλιάδες άνθρωποι έχουν σκοτωθεί τα δύο μισά τελευταία χρόνια. Πρέπει να θέσουμε τέρμα σ' αυτή την κατάσταση και δεν μπορούμε να θέσουμε τέρμα με τη θεωρία των

σταδίων. Λέμε ότι η κατοχή προκάλεσε την καταστροφή αυτής της χώρας. Πρακτικά μέτρα μπορούν να ληφθούν. Κάποιοι διεθνείς οργανισμοί μπορούν να μεσολαβήσουν. Όχι όμως ο ΟΗΕ, γιατί ο ΟΗΕ αποτελεί τμήμα της αμερικανικής πολιτικής. Η αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων δεν θα είναι η κύρια αιτία εμφυλίου. Ο εμφύλιος ήδη διεξάγεται. Οι ΗΠΑ θα πρέπει να αποφασίσουν από μόνες τους να αποχωρήσουν. Μετά μπορούν να παρθούν πρακτικά μέτρα και η Αριστερά να παίζει το ρόλο της.

• *Μήπως απώτερος στόχος των ΗΠΑ είναι ο διαμελισμός του Ιράκ σε τρία τμήματα;*

Ραϊντ Φάχμι: Νομίζω ότι οι ΗΠΑ στοχεύουν σε ένα αδύναμο κεντρικό κράτος. Δεν στοχεύουν σε διαμελισμό. Γι' αυτό και σύμφωνα με τη στρατηγική τους ενθάρρυναν την τοπική κυβέρνηση στο νότο. Ομοσπονδία, κατά την αντίληψή τους, σημαίνει μεγάλη εξουσία και αρμοδιότητες στις περιφέρειες και οι περιφέρειες καθορίζονται με φατριαστικούς όρους. Εμείς αντίθετα πιστεύουμε ότι όταν μιλάμε για Ομοσπονδία αυτής της μορφής, αυτή θα ενισχύσει τις αντιδημοκρατικές δυνάμεις. Το ζήτημα είναι να οικοδομηθεί το ιρακινό κράτος πάνω σε εθνική βάση, στη βάση της εθνικής ενότητας, σε δημοκρατική βάση, αναγνωρίζοντας τα δικαιώματα των διαφόρων εθνικών ομάδων. Αυτό θα δημιουργήσει τις συνθήκες μιας πλήρους κυριαρχίας. Γι' αυτό και θέτουμε με έμφαση το ρόλο των ιρακινών πολιτικών δυνάμεων σ' αυτή την κατεύθυνση.

Μουγιάντ Αχμέτ: Ο διαμελισμός είναι μία από τις επιλογές, αλλά δεν νομίζω ότι αυτό τελικά θα γίνει. Όσον αφορά το Κουρδιστάν, πιστεύω ότι πρέπει να του δοθεί το δικαίωμα της ανεξαρτησίας. Δεν υποστηρίζουμε την ομοσπονδιακή λύση, γιατί πιστεύουμε ότι αυτό

είναι ένα είδος εθνικιστικής λύσης για τα προβλήματα του Ιράκ. Θα δημιουργήσει περισσότερες διαιρέσεις φατριαστικής και εθνοτικής μορφής. Στο λαό του Κουρδιστάν πρέπει να δοθεί το δικαίωμα διεξαγωγής δημοψηφίσματος για να αποφασίσει για το πολιτικό του μέλλον, κι αυτό να μην καθυστερήσει. Όσον αφορά το υπόλοιπο Ιράκ, αν υπάρχει δυνατότητα για ένα ελεύθερο και δημοκρατικό Ιράκ, τότε εντάξει. Μπορεί και οι Κούρδοι να ψήφισουν υπέρ της παραμονής τους στο Ιράκ. Αν όμως δεν υπάρχει, τότε θα ζητήσουν την απόσχιση.

• *Αναγνωρίζετε στους Κούρδους το δικαίωμα της ανεξαρτητοποίησης;*

Ραϊντ Φάχμι: Αναγνωρίζουμε το δικαίωμα. Το πώς αυτό θα εφαρμοστεί εξαρτάται απ' τους ίδιους τους Κούρδους να αποφασίσουν. Απ' όσο ξέρω κανένα κουρδικό κόμμα δεν ζητά άμεσα ανεξαρτησία και απόσχιση. Δεν φοβόμαστε την προοπτική της ανεξαρτητοποίησης, υπάρχει το δικαίωμα αυτοδιάθεσης. Το πότε και το πώς είναι πολιτικά ζητήματα που θα καθορίσουν και το πλαίσιο. Αυτή τη στιγμή το ομοσπονδιακό σύστημα εξυπηρετεί τα συμφέροντα τόσο του κουρδικού όσο και του ιρακινού λαού.

Μουγιάντ Αχμέτ: Για μας το ομοσπονδιακό σύστημα σημαίνει συνέχιση του ελέγχου του Κουρδιστάν από τα ιρακινά πολιτικά κόμματα. Γι' αυτούς συνιστά τη συνταγή να συνεχίσουν να ελέγχουν τα πράγματα. Αν όμως θες να λύσεις ριζικά το ζήτημα, πρέπει να ρωτήσεις τη γνώμη του λαού. Δεν πιστεύω ότι το κουρδικό είναι το μείζον ζήτημα στη Μέση Ανατολή, είναι όμως ένα από τα προβλήματα της περιοχής που αναζητά λύση. Ο κουρδικός λαός καταπιέζεται και αυτή η κατάσταση πρέπει να σταματήσει και να δοθεί το δικαίωμα στους Κούρδους να αποφασίσουν για το μέλλον τους.

Η άνοδος των Αδελφών Μουσουλμάνων στην Αίγυπτο

• Πώς σχολιάζετε τη σημαντική άνοδο της δημοτικότητας των Αδελφών Μουσουλμάνων που σημειώθηκε στις τελευταίες βουλευτικές εκλογές στην Αίγυπτο;

Μαμντούχ Χαμπάσι: Βρισκόμαστε μπροστά στην άνοδο του πολιτικού Ισλάμ. Αυτό είναι το αποτέλεσμα πολλών δεκαετιών συνύπαρξης του καθεστώτος με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους, κάτι που ξεκίνησε μετά το 1972 με τον Σαντάτ. Ήμουν τότε ένας από τους ηγέτες του φοιτητικού κινήματος που έληξε με τη σύλληψη όλων μας. Ήταν ένα αριστερό κίνημα υπό την επιρροή των Νασεριστών. Ο Σαντάτ εκτίμησε αμέσως μετά ότι μόνο με μεθόδους αστυνομικής καταστολής θα μπορούσε να μας αντιμετωπίσει κι αυτό γιατί είχαμε μεγάλη λαϊκή υποστήριξη. Κάλεσε τους ηγέτες των Αδελφών Μουσουλμάνων, που ήταν –επί Νασέρ– απαγορευμένη οργάνωση και φιλοξενούντο από τη Σαουδική Αραβία, όπου είχαν ζητήσει πολιτικό άσυλο, και έκανε μαζί τους μια συμφωνία: «Έχετε το πράσινο φως να δράτε –χωρίς να στρέφεστε εναντίον μου– προκειμένου να αντιμετωπίσουμε το αριστερό κίνημα». Δημιούργησε ακόμη την οργάνωση Ισλαμική Τζιχάντ, εντός των αιγυπτιακών μυστικών υπηρεσιών, την οποία κατήχυναν δυο πασίγνωστοι σήμερα αιγύπτιοι μυστικοί πράκτορες ο Αμπούντ Σουρούντ και ο Αϊμάν Ζαουάχι, που τώρα είναι στην αλ-Κάιντα. Ακολούθησε στη συνέχεια μια νεοφιλελεύθερη πολιτική και τους χρειάστηκε για να την καλύψουν. Εξάλλου οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι είχαν πάντοτε μεγάλη οικονομική και οργανωτική υποστήριξη από τους Σαουδάραβες. Το αιγυπτιακό κράτος τούς άνοιξε τις πόρτες παντού και έτσι άρχισαν να επηρεάζουν την παιδεία, τα πανεπιστήμια, τα ΜΜΕ, κάθε τομέα της κοινωνίας. Όμως δεν είναι πραγματική αντιπολίτευση, είναι τμήμα του καθεστώτος, δεν αντιτίθενται στη δομή του, υιοθετούν κατά 100% την νεοφιλελεύθερη πολιτική και οικονομική ατζέντα. Ακόμη έχουν πολύ καλές σχέσεις με τους Αμερικάνους. Ο Μουμπάρακ μάλιστα είναι κατά των μυστικών διαύλων που έχουν με τους Αμερικανούς, γιατί θέλει να παρουσιάζεται ο ίδιος ως ο προστάτης των αμερικανικών συμφερόντων στην Αίγυπτο.

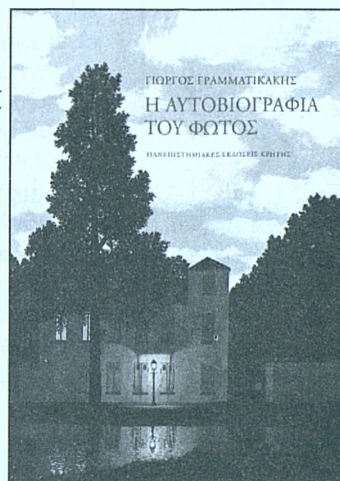
• Σας φοβίζει η αύξηση της επιρροής τους;

– Φυσικά. Πρώτα απ' όλα γιατί αναβάλλουν τη δυνατότητα μιας πραγματικής αλλαγής. Περιορίζουν την κοσμική εξέλιξη ολόκληρης της κοινωνίας. Τονίζουν τα προβλήματα με τις μειονότητες, όπως για παράδειγμα με τους Κόπτες. Τώρα αυτά τα προβλήματα αυξάνονται. Θα ακούσατε για τα επεισόδια στην Αλεξάνδρεια πριν δύο μήνες, όταν φανατικοί μουσουλμάνοι έκαψαν μια εκκλησία και σκότωσαν έναν Κόπτη. Οι Κόπτες τώρα αισθάνονται καταπίεση, έχουν πολλά προβλήματα με την υπηκοότητά τους. Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι συνιστούν την «πολιτική ρεζέρβα» του καθεστώτος. Ο μόνος τρόπος που έχουν για να κερδίσουν ψήφους είναι εξαπατώντας τον κόσμο, λέγοντας ότι διεξάγουν πόλεμο κατά της διαφθοράς. Κεντρικό τους όμως σύνθημα είναι «το Ισλάμ είναι η λύση».

Γιώργος Γραμματικάκης Η ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ

17 X 24 εκ. | σελ. 480 | ISBN 960-524-207-9 | Τιμή: 24,00 €

«Γεννήθηκα πριν από αιώνες αιώνων, σε έναν Χώρο όπου δεν υπήρχε χώρος, και σε έναν Χρόνο όπου δεν υπήρχε χρόνος. Με έναν περιεργο ωστόσο τρόπο, αισθάνομαι ότι προϋπήρχα της γενέσεώς μου. Κι ενώ από τότε όλα έχουν αλλάξει, εγώ αισθάνομαι ότι τίποτε δεν αλλάζει. Η παρουσία μου μετρά το αιώνιο. Δεν αξίζει άλλωστε να συζητά κανείς για πράγματα –την γένεσή μου και την γένεση του Κόσμου– που προκαλούσαν ανέκαθεν διαμάχες».

Με αυτά τα λόγια αρχίζει την αυτοβιογραφία του το αρχέγονο φως, που η ανακάλυψή του το 1965 υπήρξε από τις σημαντικότερες στην ιστορία της κοσμολογίας. Πριν δώσει τον λόγο στο ίδιο το φως, ο γνωστός συγγραφέας της *Κόμης της Βερενίκης* και των *Κοσμολογιμάτων* παρουσιάζει τους θαυμαστούς τρόπους που, μέσω του φωτός, η επιστήμη οδηγήθηκε στις πιο σπουδαίες κατακτήσεις της: την θεωρία της σχετικότητας, την κβαντική συμπεριφορά του μικροκόσμου, τις σύγχρονες απόψεις για την γένεση και την εξέλιξη του Σύμπαντος. Δεν παραλείπει ακόμη να υπογραμμίσει την σημασία του φωτός για την ίδια την ζωή αλλά και την Τέχνη, ενώ αναφέρεται και στις φιλοσοφικές ή θρησκευτικές αντιλήψεις που συνοδεύουν το φως από τους αρχαίους χρόνους. Βιβλίο εύληπτο και πολυσήμαντο, η *Αυτοβιογραφία του φωτός* περιγράφει με απλά λόγια την συναρπαστική περιπέτεια της σύγχρονης επιστήμης, και απλώς ζητά από τον αναγνώστη να διαβαστεί «πρώτα με τον νου και, ύστερα ή παράλληλα, με την ψυχή».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ & ΕΡΕΥΝΑΣ

ΜΑΝΗΣ 5, 106 81, ΑΘΗΝΑ. ΤΗΛ. 210 3818372, FAX. 210 3301583

e-mail: pek@physics.uoc.gr • www.cup.gr

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ

Είδα προχθές τον Ράμφο στην τηλεόραση. Ο οποίος μαθαίνω είναι και σύμβουλος του γιωργάκη. Αυτό με ανησυχεί κάπως, διότι όταν ένα παιδί κάνει φροντιστήριο σημαίνει βέβαια ότι δεν τα παίρνει τα γράμματα, αλλά όμως περνάει και την τάξη στο τέλος. Οπότε να ετοιμαζόμαστε;

ΙΔΕΑ

Ο Ράμφος τώρα είναι μια ιδιόμορφη περίπτωση. Από νέο-ορθόδοξος έγινε φανατικός του φιλελευθερισμού. Περιέργη διαδρομή. Εμένα δεν μου πέφτει λόγος βέβαια, αλλά όταν ακούω κάποιον να λέει ότι πρέπει να ξαναγυρίσουμε στην αθώτητα, αυτό μου ξινίζει. Διότι αυτό σημαίνει ότι αντιλαμβανόμαστε τον άνθρωπο αν-ιστορικά, χωρίς το παρελθόν του, χωρίς ιδιότητες. Στην υποτιθέμενη αρχική του αγνή κατάσταση. Αλλά τέτοιος άνθρωπος δεν υπήρξε ποτέ. Είναι σκέτη ιδέα.

ΜΑΡΞ

Επομένως, αυτή η επιστροφή στην δήμενη αθώτητα είναι ένας ασφαλής τρόπος να χάσουμε την ταυτότητά μας την ιστορική. Και να γίνουμε τι; Τι μένει; Μια απρόσωπη καταναλωτική μονάδα. Είναι το ευαγγέλιο του καπιταλισμού αυτό. Όχι σε μας το παραμύθι λοιπόν, κε Ράμφο, διότι έχουμε φάει τον Μαρξ με το κουτάλι στις κόβες μας.

ΤΕΞΑΣ

Εγώ δεν είμαι εμπορευματοκάτοχος μόνον. Ονομάζομαι Απόστολος Διαμαντής και κατάγομαι από τα χω-

ριά του Πηλίου. Και δεν θέλω επιστροφή στην αθώτητα. Θέλω να έχω συνείδηση της καταγωγής μου, της παράδοσής μου, της χώρας μου και της ιστορίας της. Όσοι θέλουν αθώτητα και καινοτομίες στου κασίδι το κεφάλι, να πάνε να τις βρουν στα μέρη που λατρεύουν. Στο Τέξας.

ΕΛΛΑΔΑ

Εδώ είναι Ελλάδα. Στην Ελλάδα κάναμε καινοτομίες στον καιρό μας. Πριν 3 χιλιάδες χρόνια. Και μ' αυτές τις καινοτομίες πορεύονται όλοι ακόμα. Γιατί όχι κι εμείς λοιπόν; Θα πετάξουμε

την παράδοσή μας και θα τρέχουμε στους Αμερικάνους να μας πούνε τα νέα; Όχι βέβαια. Δεν είμαστε κοροίδα.

ΜΙΖΕΣ

Πολιτικός δεν έχω νέα. Διάβασα όμως ένα καταπληκτικό στη Μοντ. Εκεί λοιπόν, ένας γάλλος επιχειρηματίας που καταθέτει για υπόθεση μίζας στη γαλλική δικαιοσύνη, είτε πως η εταιρεία του έχασε την ανάληψη της ασφάλειας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, από την αμερικανική εταιρεία του αντιπροέδρου των ΗΠΑ.

ΣΗΜΙΤΗΣ

Το καταπληκτικό δεν είναι αυτό. Είναι η κατάσταση του Γάλλου, ο οποίος είτε πως οι Αμερικανοί κέρδισαν διότι στόχευσαν στις προμήθειες ψηλά: στον υπουργό και τον πρωθυπουργό!

ΕΡΩΤΗΣΗ

Κατόπιν τούτου ερωτώ; Μήπως γεννάται ένα ζήτημα για τους κ.κ. Παπαντωνίου και Σημίτη; Ή μήπως θα το περάσουμε έτσι στο ντούκου κι αυτό; Σαν τις διώξεις Κόκκαλη δηλαδή, οι οποίες ενώ ασκήθηκαν, έμειναν περιέργως στο γράφι. Φαίνεται ότι η ελληνική δικαιοσύνη είναι πράγματι τυφλή.

ΕΡΩΤΗΣΗ

Και ξαναρωτώ; Τι θα γίνει με την κατάθεση του Γάλλου στη Μοντ; Δεν θα επέμβει ο εισαγγελέας; Τι θα γίνει επιτέλους με τη δίωξη Κόκκαλη;

Σ
-Ε
Π
Υ
-
Τ
Ο

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

Ο Μανώλης Μπαλής ήταν ένας εξαιρετικός ηθοποιός της γενιάς του. Σπούδασε στο Εθνικό και μετά γύρισε στον αγαπημένο του Βόλο. Φίλος του Νίκου Σκυλοδήμου και του Σπύρου Βραχωρίτη, έπαιξε στη Θεατρική Λέσχη Βόλου και σίγουρα θα ξεχώριζε, αν δεν τον έριχναν κάτω τα ψυχολογικά του. Τον είδα να παίζει Μπέκετ και πραγματικά ταραχτήκα - εγώ ο ατάραχος με την μοντερνιτέ.

Ο Μανώλης Μπαλής γρήγορα έχασε τον κόσμο κάτω από τα πόδια του και ιδιώτευσε. Σπουδαίος ποιητής, σπουδαίος ηθοποιός, μεγάλος άνθρωπος. Τύπος. Σταθερός στην καρέκλα του στη Μινέρβα, το περίφημο ζαχαροπλαστείο στην παραλία του Βόλου, που άνοιξε κάποτε ο πατέρας του Θανάση Νιάρχου. Ο πατέρας του Μπαλή ήταν αξιωματικός του ΕΛΑΣ Θεσσαλίας. Ο ίδιος πάντα στηρίζε το ΚΚΕ και ήταν πάντα ο αγαπημένος μας, σ' εκείνη την τρομερή παρέα του '70. Μαζί ζήσαμε χρόνια πολλά, παντού. Ήταν πάντα το καμάρι μας.

Ήταν απρόβλεπτος αλλά ευγενής, ένας ευπατρίδης του Βόλου, από τους πολλούς στην πόλη αυτή. Πέθανε προχθές από έμφραγμα. Ήταν νέος ακόμα, λίγο πάνω από τα 50, αλλά παραδομένος στα προσωπικά του άγχη. Και ο Βόλος έχασε έτσι ένα σημάδι του, έναν πραγματικό άρχοντα.

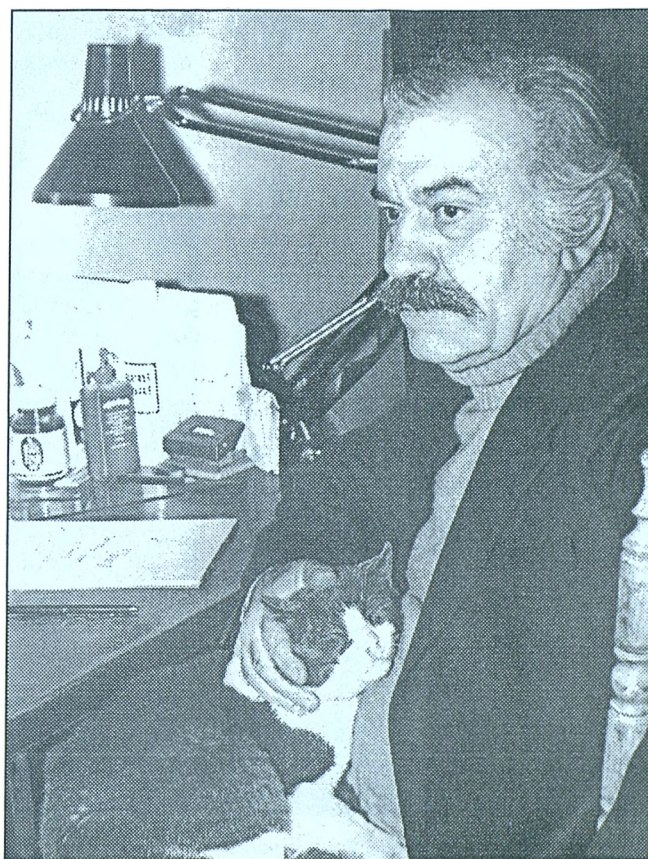
Μέντης Μποσταντζόγλου

1918-1995

Πέρασαν κιόλας 10 χρόνια από την 13η Δεκεμβρίου 1995, ημέρα που έφυγε ο γλυκός φίλος και συνεργάτης μας Μέντης Μποσταντζόγλου. Ο Μέντης ήταν συνεργάτης στο *Αντί* από το πρώτο τεύχος που κυκλοφόρησε μέσα στη δικτατορία και πάλι αμέσως όταν επανεξεδόθη το περιοδικό μετά την πώση της Χούντας.

Τη συνεργασία του παίρναμε τη συμφωνημένη μέρα και ώρα, συνήθως από το μαγαζί του «Λαϊκά Εικόναι» στην οδό Ομήρου. Και όταν έφτανε στα γραφεία, οποία απόλαυση για τους συνεργάτες που βρίσκονταν εκεί! Απόλαυση για όλους τους συνεργάτες· πλην ενός: Του επιμελητή των κειμένων και διορθωτή Νίκου, άριστου στη δουλειά του. Αυτός είχε πάντα τον τελευταίο λόγο. Το πρόβλημα –μέγα πρόβλημα για τον Νίκο– ήταν η πιστή τήρηση των «ανορθογραφιών» του Μποστ, αφού εκεί βρισκόταν μεγάλο μέρος από τα ευθυμογραφικά του ευρήματα.

– *Και να πεις πως δεν ξέρει ελληνικά!*
μουρμούριζε κάτω από τα μουστάκια του. Βέβαια αυτά τα καμώματα του Νίκου ήταν του χαρακτήρα του, γιατί μόλις άρχιζε τον έλεγχο ορθογραφιών και ανορθογραφιών του κειμένου συλλαβή προς συλλαβή, κάθε λεπτό ξέσπαγε το υπόκωφο γέλιο του. Αυτός χαιρόταν και γλεντούσε τα κείμενα του Μποστ διπλά. Το μεράκι του Μποστ ήταν η ζωγραφική. Με τη ζωγραφική ξεσπούσε το κέφι του. Οι θαυμαστές θεοφιλικές του χρωματικές συνθέσεις αλλά και οι τόσες και τόσες λεπτομέρειες στα σκόρπια σκίτσα

του δείχνουν πόσο ήταν απορροφημένος στο σχεδιάζειν.

Σήμερα, αναθυμούμενοι τον Μποστ, έναν πανάξιο δημιουργό που δύσκολα τον κατατάσσεις και τον κατηγοριοποιείς, όσοι είχαν την τύχη να συναντηθούν μαζί του κοιτάζουν βαθιά μέσα τους και διαπιστώνουν πόσα πολύτιμα και ακριβά έφυγαν μαζί του.

Χρονολόγιο Μέντη Μποσταντζόγλου

συνταχθέν υπό του υιού του Κώστα

1918: 7 του Νοέμβρη. Γεννιέται στη Βασιλεύουσα. Είναι γόνος εύπορης οικογένειας εμπόρων. Του δίνουν το όνομα του παππού του. Ονομάζεται Χρύσανθος.

1920: Η οικογένειά του μετακομίζει στο Γαλάτσι της Ρουμανίας.

1924: Πηγαίνει στην Α΄ τάξη του ρουμάνικου δημοτικού σχολείου.

1926: Η οικογένεια Βοσταντζόγλου έρχεται στην Ελλάδα.

Ο Χρύσανθος στο Γαλάτσι της Ρουμανίας το 1924. Ο ίδιος σημειώνει στην πίσω όψη της φωτογραφίας: «Το 1934 λάθος».

• Εγγράφεται στο ιδιωτικό δημοτικό σχολείο του Πασχάλη. (Στο σχολείο, επειδή δεν γνωρίζει καλά τα ελληνικά και συνήθως μένει σιωπηλός και απαθής όταν του απευθύνουν τον λόγο, χαρακτηρίζεται από δασκάλους και συμμαθητές ηλίθιος. Το ότι μιλάει ρουμάνικα, τούρκικα, γερμανικά και γαλλικά λόγω νταντάς και αγγλικά λόγω οικογενειακής παραδόσεως, δεν αλλάζει τα πράγματα).

1927. Χρύσανθος, Μάρω, η γερμανίδα νταντά και η Αυγή.

• Παρουσιάζει υπερηφάνως στη μητέρα του το πρώτο του ζωγραφικό έργο. Έναν ελέφαντα. Βάζει και τον πρώτο του τίτλο. Η έρημος Σακχάρα.

1928: Ένας δάσκαλός του, ο Βορίδης, αντί να τον μαλώσει που σκισάρει εν ώρα μαθήματος, τον ενθαρρύνει να συνεχίσει.

1930: Η οικογένειά του μετακομίζει ξανά. Από την οδό Ρόδου, πηγαίνει στην οδό Μηθύμνης. Εκεί θα ζήσει μέχρι να παντρευτεί.

1932: Μπαίνει στο Η΄ Γυμνάσιο Αρρένων.

1933: Αποφασίζει να γίνει κουρεύς. Κουρεύει μισοτιμής «γουλί» όσους συμμαθητές του κατάφερε να πείσει. Οι αντιδράσεις των γονέων των συμμαθητών του προς τον πατέρα του κυμαί-

νονται από έντονες έως υστερικές και το «μπερντάχι» που τρώει τον κάνει να εγκαταλείψει αυτή την επικερδή δραστηριότητα.

1934: Στην σχολική εφημερίδα *Ο Μαθητής*, των Σακελλάριου-Βουρνά, κάνει τα πρώτα του στίτσα.

1935: Καθιερώνεται το παρατσούκλι «Μέντης» μετά από μια παράσταση την οποία είχε δει. Σε αυτήν παρουσιαζόταν ένα μέντιουμ. Η εμμονή του σε αυτό το μέντιουμ και στα κατορθώματά του, του έδωσαν δια βίου το δεύτερο και πιο γνωστό του όνομα.

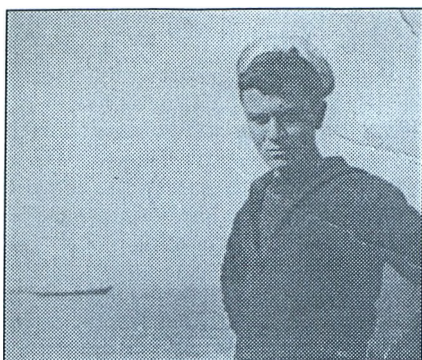
1936: Δίνει ενίσχυση 5 ολόκληρων δραχμών στον έρανο των Δημοκρατικών της Ισπανίας.

• Πρώτη του γνωριμία με την Ασφάλεια, εξαιτίας αυτής της ενίσχυσης. Τον έχει καρφώσει ο συμμαθητής του που διοργάνωσε τον έρανο και που παρεμπιπτόντως συνεργαζόταν με την Ασφάλεια.

1938: Συλλαμβάνεται διότι υπερασπίστηκε σθεναρώς έναν κουλουροπώλη στην πλατεία Ομονοίας. Αποφυλακίζεται μετά μία εβδομάδα από τον πατέρα Έβερτ, τότε διοικητή Ασφαλείας του Μεταξά. (Οι οικογένειες Έβερτ και Βοσταντζόγλου διατηρούσαν ιδιωτικές φιλικές σχέσεις).

1939: Παρά την οικογενειακή αντίδραση που φθάνει στην πλήρη διακοπή χρηματοδότησης και σχέσεων αποφασίζει να γίνει ζωγράφος αντί καλποβιομήχανος όπως ο πατέρας του. Τον ενισχύει κρυφά και τον ενθαρρύνει η προοδευτική ξαδέλφη της μητέρας του Δόμνα Παπάζογλου. (Μετάπειτα Κολοζώφ. Ακόμη αργότερα, -στον Εμφύλιο- σύζυγος του γραμματέα του ΕΑΜ Ιωαννίδη).

• Πετυχαίνει να εισαχθεί στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Στην τάξη

Ναύτης του Ναυτικού μας.

του Μπισκίνη. Μετά έξι μήνες βαριέται τον άκρατο ακαδημαϊσμό και τα βροντάει.

• Κάνει επισήμως την πρώτη του εικονογράφηση. Στα *Νεοελληνικά Γράμματα*. Εικονογραφεί κείμενο του παλιού συμμαθητή του Χατζηπατέρα.

1940: Υπηρετεί σαν ναύτης στον Ναύσταθμο. Εκεί, τον χρίζουν δακτυλογράφο. Δακτυλογραφεί ακαταπαύστως ανόητες απόρρητες διαταγές. Δακτυλογραφεί ως και το επίσημον αντίγραφο του φακέλου του, που τον παρουσιάζει ως ύποπτον κομμουνιστή, εξαιτίας του εράνου της Ισπανίας.

• Μετατίθεται πάραυτα στον Πόρο ως δίοπος πυροβολητής. Εκεί τον βρίσκει ο πόλεμος.

1941: Μετά την κατάληψη της χώρας από τους Γερμανούς και την απόλυσή του από τις τάξεις του Ναυτικού, εργάζεται σε υφαντουργείο του Βοτανικού.

1945: Μπαίνει στο ΕΑΜ καλλιτεχνών.

• Γράφει τους πρώτους στίχους του. Κάλαντα που ψάλλει στα νοσοκομεία του ΕΛΑΣ με τον φίλο του Γιώργο Σεβαστίκογλου.

1946: Εκδίδει, ιδίους εξόδοις, το πρώτο του βιβλίο. Τίτλος: «Ο Άγιος Φανούριος». Βοήθημα δια την κατανόησιν των Κινέζων κλασικών του 20ου αιώ- νος Γκα-Τσου και Βου-Σβου-Νι. (Το αφιερώνει στα κορίτσια που διάβασαν και χειρότερα).

• Απολύεται κακώς από υφαντουργός, διότι μοίρασε εν μέσω Εμφυλίου το στοκ του πατρικού εργοστασίου στους εργάτες.

• Με τον Νίκο Ρούτσο και τον Στάθη

Γεωργιάδη, ανοίγουν διαφημιστικό γραφείο.

1947: Το διαφημιστικό γραφείο κλείνει λόγω αλληπάλληλων στρατεύσεων.

• Εργάζεται σαν εικονογράφος στον εκδοτικό οίκο Δημητράκου. (*Εικονογραφεί κυρίως παιδικά περιοδικά*).

• Ξαναστρατεύεται. Γράφει σκετς για ραδιοφωνικές εκπομπές. Κόβονται από τους λογοκριτές αξιωματικούς.

• Γνωρίζει την Μαρία Παπαγιαννακοπούλου.

1948: 16 Δεκεμβρίου. Την παντρεύεται.

1949: Γεννιέται ο πρώτος του «ιός». Δουλεύει σαν εικονογράφος όπου βρει. Ως και σε εκδόσεις παραχριστιανικών οργανώσεων.

1951: Γεννιέται και ο δεύτερος του «ιός».

1952: Επιζητώντας σταθερό μισθό, προσλαμβάνεται στην εφημερίδα *Καθημερινή* ως ταμίας-βιβλιοθηκάριος!

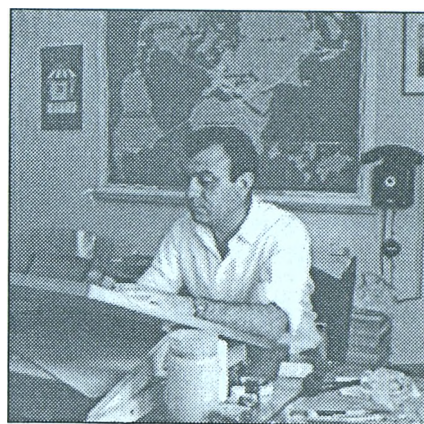
• Αναλαμβάνει την διανομή του περιοδικού *Εκλογή*.

• Όπως τυχαίως, από διανομείς, προβιβάζεται εις χαρτογράφο. (*Χαρτογραφεί τις κινήσεις των στρατευμάτων στον πόλεμο της Κορέας*).

1953: Στην *Καθημερινή* χρησιμοποιείται για να κόβει αποδείξεις βιβλιοδε- σίας.

1948. Αρραβωνιασμένος με την Μαρία.

Χαρτογράφος.

• Οι εκδόσεις «Ατλαντίς» του αναθέτουν να εικονογραφήσει τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο.

1954: Εκδίδονται οι *Εικόνες*. Εκεί, η Ελένη Βλάχου τον εμπιστεύεται –επιτέλους– ως εικονογράφο.

1955: Μεταπηδά στο συγκρότημα Λαμπράκη. Ο τότε διευθυντής του *Ταχυδρόμου* Σαββίδης τού δίνει απόλυτη ελευθερία.

1956: Τρώει την πρώτη του μήνυση για την εικονογράφηση του «Σέργιος και Βάκχος» του Καραγάτση.

• Εμφανίζει για πρώτη του φορά ανορθόγραφη λεζάντα. (*Ένας φυλακισμένος γράφει στην αγαπημένη του ανορθόγραφα*).

• Ο φίλος του Κώστας Μητρόπουλος αρρωσταίνει και αναλαμβάνει στο πόδι του να καλύψει τις «Σταυροφορίες» του Νίκου Τσιφόρου. Το στυλ του αρέσει σε όλους, πλην του ίδιου του Τσιφόρου.

1957: Παύει να εικονογραφεί. Τα σκίτσα του σχολιάζουν, αυτόνομα πλέον, τα πάντα. Γίνεται όλο και περισσότερο πολιτικός γελοιογράφος.

1958: Στο «Μποστάνι του Μποστ» εμφανίζει έναν-έναν τους ήρωές του. Την μαμά Ελλάς, τον Πειναλέοντα και την Ανεργίτσα. Δημιουργεί πλέον την προσωπική του Μυθολογία. Παράλληλα κάνει σκίτσα στην *Ομάδα*.

1959: Εκδίδει το πρώτο βιβλίο με σκίτσα του. Προλογίζει ο φίλτατός του Ηλίας Πετρόπουλος. Ο Ψαθάς σχολιάζει αφ' υψηλού και ευγενέστατα: «Ένας μαλάκας έγραψε για έναν άλλο

μαλάκα και είναι αμφότεροι ευχαριστημένοι».

1960: Αρχίζει να συνεργάζεται με το περιοδικό *Θεατής* με «Τραγικά ιστορίες».

- Γνωρίζεται με τον Μίκη Θεοδωράκη. Χαϊδευτικά και λόγω υψομετρικής διαφοράς, τον προσφωνεί *Επιμίκη*.

1961: Βγάζει το δεύτερο βιβλίο με σκίτσα του. Τίτλος: «Το λέφκομά μου».

- Αρχίζει πολιτικά σκίτσα στην εφημερίδα *Ελευθερία*.

- Γράφει το πρώτο του θεατρικό έργο. Τον «*Δον Κιχώτη*».

- Συνεργάζεται με το περιοδικό *Δρόμοι της Ειρήνης*.

- Αρχίζει να γράφει κείμενα.

1962: Ο Μίκης μελοποιεί το «*Η Νήσος των Αζορών*» και την «*Ρομβία*». Τραγουδά ο Γρηγόρης Μπιθικιώτης.

- Ανοίγουν με τον Μίκη το νυκτερινόν λαϊκόν κέντρον «*Μυρτιά*». Το διακοσμεί εντός και εκτός με τοιχογραφίες. Η συνεργασία λύεται εξαιτίας του Μπιθικιώτη, που αρνείται να τραγουδά τραγούδια με στίχους του, λέγων χαρακτηριστικά: «*Δεν είναι πρόπον δι' έναν μάγκα να τραγουδά αηδία*». Σβήνει χολωμένος τις τοιχογραφίες του και αποχωρεί.

1963: Ξανααρχίζει την διαφήμιση. Διαφημίζει με σκίτσα την Ρενώ, τα χρώματα Φλόου Κοτ, τα πλοία της Νομικός Lines κ.ά.

- Βγάζει το τρίτο βιβλίο του με τίτλο «*Σκίτσα και Κείμενα*».

- Απολύεται από τις *Εικόνες*. Αφορμή: «*Το αμάρτημα της μητρός μου*». (*Παρωδία σε δικό του στυλ του ομώνυμου διηγήματος που συμπεριέλαβε στο βιβλίο του*). Η κα Βλάχου –ιδιοκτήτρια των *Εικόνων*, της *Μεσημβρινής* και της *Καθημερινής*– το θεωρεί ασεβές και πορνογραφικό. Άσε που είναι και κομμουνιστής...

1964: Γράφει το πρώτο και τελευταίο σενάριο του. Τίτλος: «*Το πιθάρι*». Πρωταγωνιστούν: Βέγγος και Μαλούχος. Σκηνοθέτης: Σκλάβος. Μουσική: Γιάννης Μαρκόπουλος. Τραγουδά ο Γιώργος Ζωγράφος. Όταν το βλέπει, παθαίνει σοκ και δέος και το αποκηρύσσει μετα βδελυγμίας.

- Σχεδιάζει να ανοίξει μάντρα με Καραγκιόζη μαζί με τον Ευγένιο Σπαθάρη.

Στις πρόβες της *Οδοῦ Ονείρων* με τον Μάνο Χατζιδάκι.

- Γράφει με τον Μίκη την «*Όμορφη Πόλη*» για το θέατρο Παρκ.

- Η συνεργασία του με την *Ελευθερία* σταματάει απότομα, όταν η εφημερίδα μπατάρει αιφνιδίως δεξιά. Ο διευθυντής της *Ελευθερίας* Πάνος Κόκκας, όταν απορεί για την απόλυση, του λέει κυνικά: «*Εσύ γράφεις κομμουνιστικά. Να πας στην *Αυγή**».

- Πηγαίνει στην *Αυγή*. Αρχίζει καθημερινό πολιτικό χρονογράφημα συν Κυριακάτικο σκίτσο.

- Γράφει την «*Φαύστα. Η απολεσθείς κόρη*». Την δίνει στον Κουν. Αυτός την ρίχνει στο συρτάρι και δεν την βγάζει ποτέ. Κυριολεκτικά την θάβει.

1965: Γίνεται ένας από τα 28 ιδρυτικά μέλη της Δημοκρατικής Νεολαίας Λαμπράκη.

- Περιλαμβάνεται στο ψηφοδέλτιο της ΕΔΑ με τον Μίκη, τον Βάρναλη, τον Ρίτσο, τον Κατράκη και τον Λειβαδίτη.

1966: Πεθαίνει η μάνα του που υπεραγαπά. Πριν πεθάνει, έχει βεβαιώσει ψευδώς την «*βουλευτομήτορα*», όπως την αποκαλεί, πως δεν θα μπλέξει ποτέ με τους κομμουνιστές.

- Ανεβαίνει η «*Φαύστα*» σε σκηνοθεσία Γιώργου Εμιρζά. Πρώτη Φαύστα η Ντίνα Κώνστα. Γιάννης ο Λάζος Τερζάς. Ριτσάκι η Τζωτζώ Ζάρπα. Τραγουδάει ο Κώστας Χατζής σε μουσική του Πάνου Τριανταφυλλίδη.

- Εκδίδει σε βιβλίο την «*Αλληλογραφία με τον Κόστα*».

- 21 Απριλίου. Ανοίγει το μαγαζί «*Λαϊκά Εικόναι*». Έχει κουραστεί από το καθημερινό στύψιμο του χρονογραφήματος. Αρχίζει να διακοσμεί ποτήρια, φιάλες, πιάτα, να πουλάει αντίκες και να ζωγραφίζει πίνακες.

1967: 21 Απριλίου. Ειδοποιημένος από τον Ρένο Αποστολίδη κρύβεται για να μην συλληφθεί. Προηγουμένως έχει προλάβει στο τσακ να ειδοποιήσει τον Μίκη να κρυφτεί καθώς και τον ποιητή Δημήτρη Χριστοδούλου.

- Κατάσχονται όλο το αρχείο με τα σκίτσα και τις εικονογραφήσεις του, η πλήρης σειρά των εφημερίδων της Κομμούντας του Παρισιού –δώρο του Ηλία Ηλιού–, η ερωτική αλληλογραφία του με την μάνα των παιδιών του, βιβλία των γνόστων κομμουνιστών Ευρυπίδη, Σοφοκλή, Πλάτωνος και Τσέχοφ, δίσκοι των Ραχμάνινοφ, Τσαϊκόφσκι και «*Η νήσος των Αζορών*» που γράφει στο εξώφυλλο Θεοδωράκης.

- Παραδίδεται στην Ασφάλεια οικειοθελώς μετά τρεις μήνες. Όσοι είναι να πάνε στα νησιά, έχουν πάει από τις πρώτες μέρες. Δεν είχε πια μέρος να κρυφτεί. Έχει εξαντλήσει άλλωστε και την υπομονή αυτών που τον κρύβουν. Η Ασφάλεια τον αφήνει ελεύθερο με την υποχρέωση να δίνει τακτικό παρόν και αφού τους δηλώνει γραπτώς –άκρω ειρωνικά και σκοπίμως ανορθόγραφα– πως αποκηρύσσει μετά βδελυγμίας τον αντεθνικόν κομμουνισμόν.

1968: Ο μικρός του γιος –16 ετών– συλλαμβάνεται στην κηδεία του Παπανδρέου, επειδή υπερασπίστηκε σθεναρώς μία κοπέλα που εδέρετο ανηλεώς από αστυφύλακα. Όπως διαπιστώνουμε, η ζωή κύκλους κάνει. Ο υιός τρώει πεντέμισι χρόνια με αναστολή και αποβολή από όλα τα σχολεία των Αθηνών. Έκτοτε, για να κάθεται ήσυχα ο πατήρ, φωνάζουν τους υιούς διαυπόθεσίν τους στην Ασφάλεια.

1971: Το μαγαζί του, ολίγον κατ' ολίγον, μετατρέπεται σε αντιχουντικό στέκι.

- Αγοράζει ένα ερείπιο στο Μεταξοχώρι Αγίας Λαρίσης. Στα επόμενα χρόνια, ρίχνοντας εκεί κυριολεκτικά όλα του τα λεφτά, το κάνει καινούργιο. (*Τώρα πλέον η Νομαρχία το χαρακτηρίζει υπόδειγμα παραδοσιακής αρχιτε-*

Αριστερά: Ο Μποστ με γένια στο μαγαζί του της οδού Ομήρου 21. Στο βάθος ο γιος του Γιάννης και η γυναίκα του Μαρία.
Δεξιά: Ο Μποστ με τον Γιάννη Ρίτσο.

κτονικής και το συστήνει σαν αξιοθέατο).

- Γράφει τις «Εκλογές του Μποστ» για το θέατρο Αμιράλ. Σκηνοθεσία: Γ. Εμιρζάς. Μουσική: Λουκιανός Κηλαϊδόνης.

1972: Γράφει σκέτες για το «Και συ χτενίζεσαι».

- Ανεβαίνουν νέες «Εκλογές του Μποστ»

- Γράφει στίχους και κείμενο για τα «Χρυσά Φτερά» με το Ελληνικό Χορόδραμα της Ραλλούς Μάνου. Γνωρίζεται με τον συνθέτη Βασίλη Δημητρίου που γράφει τη μουσική και την πρωτοεμφανιζόμενη Χάρης Αλεξίου που τραγουδά.

- Ξανααρχίζει την γελοιογραφία στον *Ταχυδρόμο* με την πλήρη κάλυψη του τότε διευθυντή Γιάννη Καψή.

- Αρχίζουν αυτομάτως και οι μηνύσεις.

- Συνεργάζεται με το περιοδικό *Αντί* του Χρήστου Παπουτσάκη, που αποσύρεται από τη χούντα.

- Γράφει την «Εθνική Κωμωδία».

1974: Με την μεταπολίτευση, συνεργάζεται ξανά με την *Αυγή*. Γράφει την στήλη «Καλειδοσκοπιο».

- Γράφει στο περιοδικό *Men's Look*.

- Γράφει στον *Θούριο*, περιοδικό της νεολαίας Ρήγας Φεραίου.

- Γράφει και στο *Αντί* που επανεκδίδεται.

- Εκδίδει τα «18 αντικείμενα».

- Γράφει το «Εφημερέβιομεν» που ανεβαίνει στο θέατρο Σμαρούλα.

- Κάνει την πρώτη του ατομική έκθεση ζωγραφικής στην γκαλερί «ΩΡΑ» του Ασσαντούρ Μπαχαριάν.

1975: Συντάσσεται με τον Μίκη για την δημαρχία της Αθήνας.

- Εκθέτει πάλι στην «ΩΡΑ».

- Γράφει το «Ιστορική Ιστορία» σε μουσική του Πάνου Τζαβέλλα.

1976: Γράφει ξανά σε άλλες εφημερίδες. Πρώτα στην *Πρωινή* με διευθυντή τον Κώστα Νίτσο και μετά στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*.

- Ανεβαίνει το έργο του «Πιάσαμε το τρίτο» στο θέατρο Παρκ.

- Κάνει διαλέξεις περί χιούμορ.

1978: Υποψήφιος βουλευτής του ΚΚΕ. Ως είθισται, αποτυγχάνει.

- Συνεργάζεται με τον *Ριζοσπάστη* στην στήλη «Παραλειπόμενα».

1979: Του γίνεται αφιέρωμα στην τηλεόραση από την εκπομπή «Μονόγραμμα».

- Εκθέτει στο «Αγκάθι» και την γκαλερί «Άνεμος».

- Γράφει τα κείμενα για την παρουσίαση του Πλάτωνα Μάξιμου «Κωνσταντινούπολη του χτες και του σήμερα».

1981: Ξανά υποψήφιος βουλευτής. Γνωστή η συνέχεια.

- Εκθέτει στην Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας.

- Ζωγραφίζει εξώφυλλα δίσκων.

1982: Γράφει σκετες για την παράσταση του Γιάννη Κακλέα «Στο βάθος μύθος». Είναι η πρώτη παράσταση που βασίζεται σε κόμικς.

1984: Αφιέρωμα στην «ΩΡΑ» για τα 40 χρόνια του στα καλλιτεχνικά πράγματα.

- Γράφει το «Σαραντα χρόνια Μποστ». Γνωρίζει από κοντά τον Θανάση

Παπαγεωργίου και την Λήδα Πρωτοψάλτη που έκτοτε θα γίνουν μόνιμοι συνεργάτες και φίλοι.

1987: Ανεβαίνει η «Φαύστα» στο θέατρο Στοά. Μια υπέροχη κυριολεκτικά παράσταση!

- Κάνει σκηνικά και κοστούμια για την «Βαβυλωνία».

- Εκθέτει στην γκαλερί «Διαχρονικό».

- Ξαναδουλεύει στον *Ταχυδρόμο* στην στήλη «Αλαλούμ».

- Ούτε στις δυμάς του βίου του γίνεται δεκτός στην Ένωση Συντακτών, παρά τα τόσα χρόνια παρουσίας του σε εφημερίδες και περιοδικά. (Υπογράφει πλέον ως μη μέλος της Ένώσεως Συντακτών). Φυσικά, ούτε λόγος να γίνεται περί συντάξεως.

1988: Είναι υποψήφιος πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων. Αποτυγχάνει δι' αγνώστους λόγους.

- Τα δύο επόμενα χρόνια ζωγραφίζει.

1991: Ανεβαίνει «ο Εφεβρέτης» στο θέατρο Πολύτεχνο.

- «Ο ήρωας της Κολομβίας» παίζεται απο την τηλεόραση.

- Ανεβαίνει στην Στοά η «Μήδεια».

1994: Ξαναανεβαίνει η «Μαρία Πεταγιώτισσα» σε σκηνοθεσία Τσιάνου από το Θεσσαλικό Θέατρο.

- Γράφει το «Ρωμαίος και Ιουλιέτα» σε παραγγελία του Θανάση Παπαγεωργίου. Ανεβαίνει το καλοκαίρι στο Ηρώδειο. Αποτελεί το κύκνειο άσμα του.

1995: 13 Δεκεμβρίου. Σβήνει το κανήλι του.

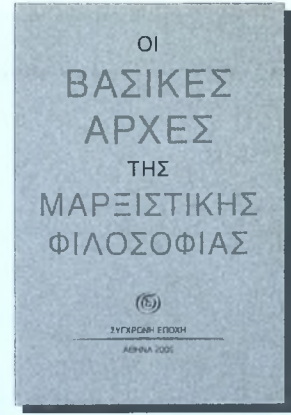
60 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΛΑΩΝ. ΕΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

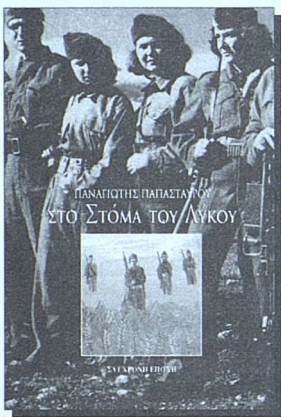
Δ. Καλτσώνης ΔΙΚΑΙΟ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΤΑΞΕΙΣ

Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΔΕΞΙΟΣ ΟΠΟΡΤΟΥΝΙΣΜΟΣ

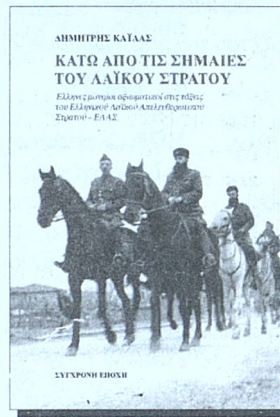
ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΜΑΡΕΙΣΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Π. Παπασταύρου ΣΤΟ ΣΤΟΜΑ ΤΟΥ ΛΥΚΟΥ

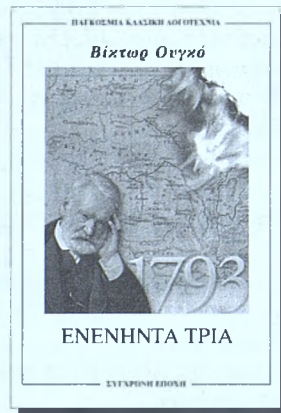
Κ. Καμαρινού ΤΑ «ΠΕΤΡΙΝΑ» ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

Δ. Κάιλας ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΙΕΣ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

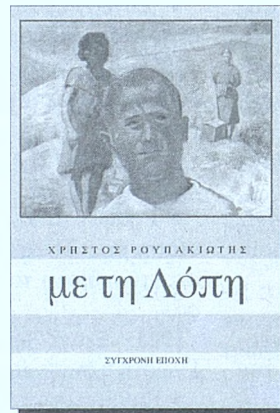
Λ. Σκαμπαρίνας Ο ΥΠΑΣΠΙΤΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΣΑΡΑΦΗ ΘΥΜΑΤΑΙ ΚΑΙ ΓΡΑΦΕΙ

Β. Ουγκό ΕΝΕΝΗΝΤΑ ΤΡΙΑ

Μ. Ιωαννίδου Η ΒΑΛΙΤΣΑ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΗ ΠΙΚΡΟΓΙΩΡΓΗ

Χρ. Ρουπακιώτης ΜΕ ΤΗ ΛΟΠΗ

Μ. Ιωαννίδου Όσα δε σβήνει ο χρόνος

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 2103820835, 2103823649, Fax: 2103813354. <http://www.sep.gr>, e-mail: info@sep.gr

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Μαυροκορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132, Fax: 2103829814

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ: 1. Αθήνα, Μαυροκορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132. 2. Θεσσαλονίκη, Πλάτωνος 7, Τηλ.: 2310283810.

3. Γιάννενα, 2ης Οκτωβρίου 19, Τηλ.: 2651038090.

Θυμάμαι...

του Κώστα Μποσταντζόγλου

Θυμάμαι. Θυμάμαι στιγμές. Αταξινόμητες. Στιγμές που λάμπουν και σβήνουν σαν πυγολαμπίδες στη νύχτα μου. Στιγμές εναλλασσόμενες. Ηρεμίας, ευτυχίας, πίκρας, εμπιστοσύνης, αδυναμίας, περηφάνιας, έντασης, έκπληξης, τρυφερότητας, αδέξιας στοργής, εγκαρτέρησης, υπομονής, πείσματος, αταλάντευτης θέλησης. Στιγμές δικές μας. Δικές σου. Μικρές ψηφίδες ενός τεράστιου παζλ που δεν ξέρω πώς να ανασυνθέσω.

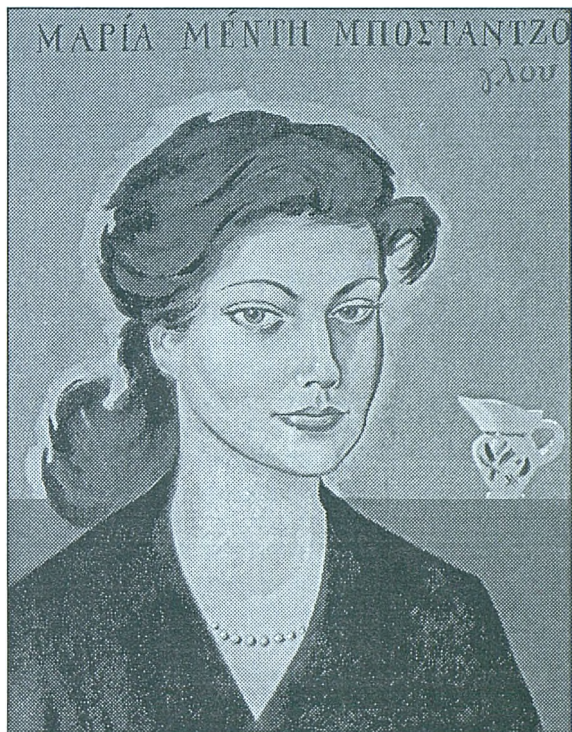
Σε θυμάμαι με κορακάτα μαλλιά όλο σκάλες –ήσουνά νεός τότε– να παίζεις μαζί μου γκαζές. Σε θυμάμαι να μου φτιάχνεις υπομονετικά –για χιλιοστή φορά– το κίτρινο ξύλινο τραμ που ξεχαρβάλωσα. Θυμάμαι να μου δίνεις να δοκιμάσω από το παστέλι που αγόρασες στην οδό Αθηνάς.

Θυμάμαι το δαχτυλίδι που είχες φτιάξει και είχε στο κέντρο του το πρώτο μου δόντι. Έχω χρόνια να το δω. Θα χάθηκε... Θυμάμαι τον ήχο των παπουτσιών σου που είχανε σόλες από κρεπ και τριζανε στο παρκέ του σπιτιού στην οδό Γουέμπστερ. Θυμάμαι το φευγαλέο χάδι σου στο κεφάλι μου. Θυμάμαι να μου αγοράζεις εφετζιδικά γραμματόσημα του Λάος που απεικονίζουν ελέφαντες και με θάμπωναν. Να με πηγαίνεις και με τον αδερφό μου τον Γιάννη στο Σινεάκ και να κάθεσαι να ξαναδείς κατόπιν απαιτήσεώς μας και δεύτερη φορά κολλητά, τις βλακείες που μας άρεσαν. Να προσπαθείς να

μου μάθεις, του ανεπίδεκτου μαθήσεως, να διαβάζω την ώρα στο ρολόι σου. Να με παίρνεις τις Κυριακές μαζί σου με τον κύριο Μανώλη –τον σωφέρ της κας Ελένης Βλάχου– σε εκείνο το τεράστιο μαύρο αυτοκίνητο, τότε που πήγαινες από περίπτερο σε περίπτερο και έκανες διανομή της *Εκλογής*.

Θυμάμαι να με παίρνεις μαζί σου στο κτήριο της *Καθημερινής* που δούλευες και να μου δίνεις εγγλέζικα βιβλία με μαγικές εικονογραφήσεις πλοίων, σιδηροδρόμων και αερόστατων για να κάθομαι ήσυχος όσο δούλευες. Θυμάμαι να ξεδεύεις εκεί, κάποιο απόγευμα, τα τελευταία χρήματα που κράταγες για εισιτήρια, για να μου πάρεις και δεύτερο από αυτό το ποτό που μου άρεσε και είναι σαν να περπατάνε μυρμήγκια μέσα σου. Εκείνο που επέμενες να το λες γκαζόζα. Το βράδυ είχαμε γυρίσει με τα πόδια στην Ακρόπολη από την Ομόνοια. Θυμάμαι πόσο κρύο έκανε και πόσο ζεστό ήτανε το χέρι σου.

Θυμάμαι ένα άλλο απόγευμα που μου έδειξες περήφανος την γυάλινη πόρτα του γραφείου σου στον πρώτο όροφο της *Καθημερινής*, που έγραφε με χρυσά γράμματα το όνομά σου. Με είχες πάει τότε στους λινοτύπες της εφημερίδας και τους ζήτησες να γράψουνε σε μέταλλο, καλλιγραφικά, το όνομα Κωνσταντίνος για να έχω την σφραγίδα μου. Αυτή η σφραγίδα χάθηκε πριν από δέκα χρόνια σε κάποια μετακόμιση. Την είχα κοντά μου σαράντα τόσα χρόνια.

Πορτρέτο της γυναίκας του Μαρίας.

Θυμάμαι που είχες έρθει στο σχολείο –ήμουνα πρώτη δημοτικού το 1955– και με είχαμε διώξει από την πρώτη μέρα, γιατί είχα μπουκλές. Ο κος διευθυντής ήτανε ανένδοτος. Ή θα μου έκοβες τα μαλλιά μου εν χρω, ή δεν θα με δεχότανε. Θυμάμαι πως με πήρες από το χέρι και φύγαμε. Είχες γίνει χλωμός σαν το λεμόνι από τις προσβολές του κου διευθυντού. Η ηπίστερη ήτανε πως μόνο οι αλήτες έχουνε μακριά μαλλιά. Εσύ είχες μακριά μαλλιά. Εσύ δεν ήσουν αλήτης. Ήσουν ο μπαμπάς μου. Δεν καταλάβαινα τίποτα. Μετά από δύο μέρες, με πήγες και με κάνανε γουλί. Όσο μου κόβανε τα μαλλιά έκλαιγες.

Θυμάμαι να δουλεύεις ώρες ατελείωτες σκυμμένος στο ξύλινο γραφείο που είχες στο σαλόνι. Θυμάμαι να γεννιέται από το χέρι σου, σκίτσο το σκίτσο, η ιστορία του «Κωνσταντίνου Παλαιολόγου». Θυμάμαι να πηγαίνουμε στο Μοναστηράκι για να βρεις βιβλία με γραβούρες για να κάνεις τα κοστούμια και τα σαρίκια των Οθωμανών να φαίνονται όσο πιστότερα γινότανε.

Θυμάμαι το χέρι σου το χοντρό, το μαυριδερό, το τριχωτό, με τα κοντά τετράγωνα δάχτυλα και τα φαγωμένα ίσαμε τις ρίζες νύχια που αγκάλιαζαν απαλά το πενάκι. Ήσουν τόσο σβέλτος, που σχεδόν έχανα τον χρόνο της διακοπής όταν βούταγες το πενάκι στο μπουκαλάκι με τη σινική της Relikan. Θυμάμαι την κίνησή του χεριού σου να χορεύει πάνω στο χαρτί. Να σταματάει τη γραμμή ακριβώς εκεί που έπρεπε. Μόνο σε χειρούργους και σε πιανίστες έχω δει τέτοιο έλεγχο στα χέρια. Δεν ξέφευγε η γραμμή σου ποτέ. Ούτε στο δέκατο του χιλιοστού δεν ξέφευγε. Δεν σε θυμάμαι ποτέ να διόρθωσες καμπύλη ή ευθεία. Ποτέ μου δεν σου είπα πόσο το θαύμαζα αυτό. Αυτή την τελειότητα της ελεγχόμενης κίνησης.

Και βέβαια, θυμάμαι το ψάξιμο που έκανες στις πηγές πριν τραβήξεις την πρώτη μολυβιά. Θυμάμαι που μας πήγαίνες στο Μουσείο Μπενάκη για να δεις και να συγκρατήσεις στην μνήμη σου κοστούμια των Ιερολοχιτών, αυθεντικές μαλαματοκαπνισμένες πόρπες, και όπλα του Αγώ-

να. Θυμάμαι την ένταση στα μάτια σου, που λειτουργούσαν σαν φωτογραφική μηχανή. Όταν βλέπανε κάτι δεν το ξεχνάγανε ποτέ. Θυμάμαι να τρέχουμε στο Βυζαντινό Μουσείο για να δεις πώς έβαζε το φως στα πρόσωπα ο Μιχαήλ Δαμασκηνός ή πώς δούλεψε την αβγοτέμπερα ο Θεοφάνης ο Κρης. Στης Αγγελικής Χατζημιχάλη για να δεις πώς είναι το κέντημα στο χοτόζι ή τις φορεσιές των Ιωαννίνων. Στο Αρχαιολογικό για να μελετήσεις

στον Σπαθάρη για να δεις την στολή του Βεληγκέκα και την κίνηση του πασά την ώρα που σουλατσάρει μπρος στο σαράι. Στην Πινακοθήκη για να δούμε τα έργα του Παρθένη, του Βρυζάκη, του Λύτρα, του Γύζη, του Ιακωβίδη, του Οικονόμου, του Βολανάκη και του Προσαλέντη. Θυμάμαι πόσο θαύμαζες την διαφάνεια του πράσινου νερού στην «Ναυμαχία της Σαλαμίνος» του Βολανάκη που είχες δει όταν ήσουν ναύτης στο Αρχηγείο Ναυτικού. Είχανε περάσει χρόνια από τότε που την είχες δει, μα μου την εκθείαζες τόσο γλαφυρά καθώς την περιέγρα-

μαζί μου την εντύπωση, που νόμιζα πως έβλεπα τον πίνακα. Θυμάμαι να πηγαίνουμε σε εκθέσεις του Τσαρούχη για να δεις τους ναύτες και τα καφενεία. Σε εκθέσεις του μπαρμπά Σπύρου του Βασιλείου για να δεις τις φαρφουρένιες λάμπες πάνω από τραπέζια καφενείου. Στον Βαλσαμάκη για να μάθεις να ζωγραφίζεις σε κεραμικά. Στον Γιώργη τον Βαρλάμο και στον Τάσσο για να δεις πώς δουλεύανε τα χαρακτηριστικά τους σε όρθιο ξύλο και πώς σχεδιάζανε γραμματόσημα. Συνέχεια ήθελες να μαθαίνεις. Η περιέργειά σου δεν είχε όρια. Όλοι και όλα σου μαθαίνανε κάτι. Δεν υπήρχε τίποτα που να μην μπορείς να στο μάθει κάποιος ταπεινός τεχνίτης. Παρακολουθούσες με την ίδια αχόρταγη ματιά να δουλεύουνε μπακίρια και ασήμια οι τζοβαέρηδες, να γλύφουνε την πέτρα

ξανά από κοντά πώς στρίβει το κεφάλι του ο έφηβος των Αντικυθήρων και πώς πέφτουν οι πτυχές στο μπούστο μιας αρχαίας κόρης. Στο Δημαρχείο για να δεις πάλι και πάλι τον Κόντογλου που είχε ιστορήσει τις κόρες του Ερεχθέα, τους ήρωες, τον Διονύσιο Σολωμό Ψάλτη της Ελευθερίας, τον Θησέα και τον Μεγαλέξανδρο να δαμάζει τον Βουκεφάλα. Στον Μόλλα και

λαϊκοί μαστόροι, να σχεδιάζουνε ομότεχνοί σου, να εικονογραφούν ανώνυμοι αγιογράφοι εκκλησιές, να βλέπεις πώς γυρνάει σε τσίγκο το σκίτσο σου ή σε τι αναλογία νεφτιού δουλεύεται το λάδι.

Θυμάμαι την εμμονή σου στις μικρές λεπτομέρειες που σου επέτρεπε να εικονογραφήσεις με τέτοιο τρόπο τους «Μικρούς ήρωες του Εικοσιένα». Οι περισσότεροι σε ξέρουνε σαν γελοιογράφο, σαν δημοσιογράφο, σαν θεατρικό συγγραφέα ή σαν πολιτικό ον. Κάποιοι, λιγότεροι αυτοί, σε ξέρουνε και σαν λαϊκό ζωγράφο. Εγώ, σε ξέρω και σε θυμάμαι πρώτα απ' όλα, σαν μεγάλο ζωγράφο. Όποιοι ζωγράφοι έχουνε δει το πορτρέτο που έφτιαξες της μάνας, συμφωνούνε. Θυμάμαι που απορούσα που δεν ζωγράφιζες από ένα σημείο και πέρα «ωραία». Δηλαδή ακαδημαϊκά. Ήμουν μικρός και δεν πολυκαταλάβαινα την τρέλλα σου με τον Θεόφιλο. Δεν καταλάβαινα το αυθόρμητο και τη γλύκα του στραβού και της δυσαναλογίας. Την έλλειψη προοπτικής. Την ανορθόγραφη επεξηγηματική λεζάντα. Τα απλοϊκά θέματα. Μόνο τα χρώματα μου άρεσαν.

Θυμάμαι με τι τρόπο μου εξηγούσες γιατί οι λαϊκοί ζωγράφοι είναι μεγάλοι καλλιτέχνες. Λέξη λέξη τα θυμάμαι. Όλα. Σε αγαπούσα και πίστευα ό,τι μου έλεγες, ακόμα κι αν δεν τα καταλάβαινα τότε. Τώρα πια –που καταλαβαίνω σε όλη τους την έκταση τι μου έλεγες– είναι αργά. Ανεπανόρθωτα αργά.

Θυμάμαι να ανεβαίνουμε βήμα βήμα στον Φιλοπάππου για να επιθεωρήσεις τις πλακοστρώσεις του Πικιώνη. Τελικά, διαπίστωσες πως έκανε καλή δουλειά και τον άφησες να συνεχίσει απερίσπαστος. Θυμάμαι την εκδρομή που κάναμε στους Δελφούς με τον «Νιόνιο», το πρώτο μας αυτοκίνητο, και το πώς εκ-

στασιάζοιες μπροστά στον Ηνίοχο. Μετά θυμάμαι πως ανεβήκαμε στο στάδιο και τρέξαμε μαζί ένα γύρο για να νιώσεις σαν Πυθειονίκης.

Σε θυμάμαι να διαβάζεις ατέλειωτες ώρες. Να διαβάζεις όλες τις εφημερίδες καθημερινά, να διαβάζεις ποίηση, λογοτεχνία, θεωρητικά κείμενα, μελέτες και όταν δεν είχες τι να κάνεις, να ανοίγεις ένα τόμο της Εγκυκλοπαίδειας και να διαβάζεις όλα τα λήμματα στη σειρά. Θυμάμαι να κλείνεις το φως και να αυτοσχεδιάζεις για χάρη μας στη φουσαρμόνικα. Θυμάμαι το κορμί σου καμπουριασμένο να γράφει, να σβήνει, να σκίζεις, να τσαλακώνει και να πολεμάει με το άγραφο χαρτί. Θυμάμαι να γράφεις με τα δυο δάχτυλα στην αρχαία γραφομηχανή σου μάρκας Ολύμπια και τον κοφτό στακάτο ήχο της όταν καθαρόγραφες τα κείμενα. Πάντα μέσα σε ένα σύννεφο καπνού. Πάντα με το άφιλτρο τσιγάρο Νο 5 στο χέρι. Θυμάμαι τις τραγικές παύσεις που σφίγγανε την καρδιά μας όταν κόλλαγες χωρίς έμπνευση. Τα νευρικά ξεκινήματα. Το κουδουνάκι της μηχανής που σε προειδοποιούσε ν' αλλάξεις σειρά. Το ύψιλον που κόλλαγε και τον τρόπο που το ξαναγύρναγες με το μικρό σου δάχτυλο στη θέση του. Θυμάμαι. Θυμάμαι τον τρόπο που φώναζες να κάνουμε ησυχία για να συγκεντρωθείς. Θυμάμαι την αγωνία σου όταν δεν είχες θέμα ή όταν δεν σε έπαιρνε η ώρα να παραδώσεις τη δουλειά. Θυμάμαι τα εναγώνια τηλεφωνήματά σου από τις 6 στον αρχισυντάκτη πως στις 9 και μισή –ώρα που έκλεινε η ύλη της πρωινής εφημερίδας– θα έχει οπωσδήποτε το κείμενο ή το σκίτσο. Τον καθημερινό αγώνα δρόμου για να προλάβεις να ανέβεις τον Γολγοθά. Την ανακούφισή σου όταν είχες κέφια και το κείμενο έβγαινε γρήγορα. Το γέ-

Όρδιος στη μέση ο Μίκης Θεοδωράκης. Δίπλα του δεξιά ο Μποστ. Πρώτη από δεξιά η Ντόρα Γιαννακοπούλου.

λιο σου όταν έγραφες κάτι αστείο και το ξαναδιάβαζες. Όταν ακούγαμε αυτό το σκανδαλιάρικο χαχανητό, ξέραμε όλοι στο σπίτι πως είχανε πάει καλά τα πράγματα και ο βλοσυρός μπαμπάς μας μπορεί και να μας πήγαινε σινεμά.

Θυμάμαι μια οικογενειακή εκδρομή στην Πάτρα με τον φίλο σου τον Νίκο τον Καραμούζη. Στον δρόμο, για να κάτσουμε ήσυχοι εγώ κι ο Γιάννης, μας έλεγες πως θα μας δείξεις τα λουκουμόδεντρα. Όταν δεν καθόμασταν ήσυχοι, αρνιόσωνα να μας τα δείξεις. Όταν καθόμασταν ήσυχοι, μας έλεγες: «Νάτα τα λουκουμόδεντρα» και μας έδειχνες μια άσχετη συστάδα δέντρων. Φυσικά, επειδή είχαμε αργήσει –δέκα η ώρα το πρωί– και «θα μας πιάσει βράδυ να φτάσουμε στην Πάτρα», αρνιόσωνα να σταματήσεις για να ντερλικώσουμε λουκούμια. Ήμασταν τόσο εύπιστοι και οι δύο γιοι σου, που είχαμε γίνει «Παναγιές» προκειμένου να σταματήσεις. Θέλω να σου αναφέρω, με τον δέοντα σεβασμό, πως το κόλλο πιάνει και μετά από πενήντα χρόνια. Το δοκίμασα στα ανίψια μου το προηγούμενο Σάββατο και ησύχασε το κεφάλι

μου όσο οδηγούσα.

Θυμάμαι. Θυμάμαι να παίζεις μανιωδώς τάβλι. Συνήθως έχανε. Ακόμα όμως κι όταν έπαιρνες διπλό το παιχνίδι, διατηρούσες την βλοσυρή δολοφονική σου έκφραση. Όσοι δεν σε ξέρανε, βλέποντάς σε έτσι αγέλαστο, τρομάζανε. Νομίζανε πως κάτι κακό είχες πάθει. Ίσως γι' αυτό, σε μια φωτογραφία που έδωσες στην Μαρία την Καραβία, έγγραφες με το γνωστό σου καλλιγραφικό στυλ πως: «Όπισθεν της μοχθηρίας της μορφής, κρύπτεται η καλοσύνη της ψυχής».

Σε θυμάμαι να ακούς στο μαγνητόφωνο με τις μπομπίνες, ανάκατα, Βαμβακάρη, «Λουτοσία ντι Λαμερμούρ», «Επιτάφιο», οπερέτες του Χατζηπαπο-

στόλου, «Όρνιθες» και Κουρετ Βάιλ. Ακουγες τη μουσική ευλαβικά και θαύμαζες απεριόριστα τους μουσικούς. Τον επικό επιΜίκη, τον τρυφερό Μάνο. Για χρόνια ο Μαρκόπουλος ερχότανε κάθε μέρα σπίτι. Το ίδιο ο γλυκύς Γιώργος Ζωγράφος. Ακολούθησαν ο Μάνος ο Λοϊζος, ο Λουκιανός Κηλαϊδόνης και στα στερνά σου ο Βασίλης ο Δημητρίου.

Θυμάμαι την λατρεία σου για την ποίηση και τους λογοτέχνες. Την εκτίμηση και τη φιλία που έτρεφες για τον «Μαραμπού» Καββαδία, τον υψηλού φρονήματος Δημήτρη Χριστοδούλου, τον Γιάννη τον Κοντό, τον αξέχαστο Γιάννη Ιωάννου και τον Ηλία τον Πετρόπουλο.

Θυμάμαι την ατέλειωτη παρέ-

λαση ηθοποιών και καλλιτεχνών πάσης φύσεως από το σπίτι και τον τρόπο που μιλάγες στον καθένα. Τους έκανες με έναν ακατανόητο για μένα τρόπο καρδιακούς σου φίλους.

Σε θυμάμαι να βγάζεις ένα λόγο, το '65 θάτανε, στα γραφεία της Νεολαίας Λαμπράκη κοντά στην Ομόνοια. Απέναντι ακριβώς ήτανε το αστυνομικό τμήμα. Ήτανε βραδάκι φθινοπώρου με γλυκό καιρό. Τα παράθυρα ήταν ανοιχτά. Όταν τέλειωσες τον λόγο σου, που ανέλυες το πώς οι πλούσιοι δεν αφήνουνε το κόκκαλο για να φάνε και οι φτωχοί, έπιασες να τραγουδάς περιπαθώς το «Επέσατε θύματα αδέρφια εσείς». Ήτανε η πρώτη φορά που το άκουγα. Ματαίως τα παιδιά σε παρακαλούσανε να πάψεις να γκαρίζεις για να μη μας την πέσουνε. Εσύ τέλειωσες το τραγούδι στεντορείως προς μεγάλη ανακούφιση όλων. Όποιος έζησε εκείνα τα χρόνια των απαγορεύσεων και των διώξεων για ψύλλου πήδημα, μπορεί να καταλάβει τι περιφρόνηση διέθετες για το αστυνομικό κράτος καθώς και την ανεξέλεγκτη τόλμη σου. Την έδειχνες με τα σκίτσα σου, με τα γραφτά και τη ζωγραφική σου. Ήσουνε εσύ, ο παρεξηγημένος ορθογράφος που έβαζε ως και υπογεγραμμένες, μια κινούμενη ανορθογραφία. Είχες αλλεργία με τον καθωσπρεπισμό. Το μόνο που φοβόσουνε και βαριόσουνε θανάσιμα, ήτανε η μονίμως έντρομη κριτική της μαμάς. Γι' αυτό, φρονίμως ποιών, μου είχες ζητήσει να μην της πω τίποτα για την ομιλία σου.

Θυμάμαι πόσο θύμωνες όταν περιμένανε από σένα να λες σπινέχια αστεία. «Καλά, -μου έλεγες- δεν έχουνε δει ποτέ κλόουν; Οι κλόουν είναι βαθιά θλιμμένοι άνθρωποι».

Θυμάμαι με τι τρόπο χάιδευες τα νομίσματα της συλλογής σου. Αρνιόσουνε πεισματικά να πά-

ρεις τα λαμπερά άθικτα του νομισματοκοπείου. «Δεν έχουνε ψυχή», μου έλεγες. «Δεν τα έχουνε πιάσει πονεμένοι άνθρωποι».

Σε θυμάμαι να μου προσφέρεις με την δέουσα επισημότητα τσιγάρο όταν πήρα την πρώτη μου άδεια από τον στρατό και τον τρόπο που βάθναν οι ρυτίδες δίπλα στα μάτια σου. Αυτό πάντα το πάθαινες όταν έβλεπες κάτι αστείο. Όπως το ότι ο μεγάλος γιος σου ήτανε πια άντρας.

Σε θυμάμαι να κουβαλάς ξύλα για το τζάκι στο σπίτι του χωριού και να σέρνεις τα πόδια σου με τον δικό σου χαρακτηριστικό τρόπο. Σε θυμάμαι εν μέσω όλου του σογιού, στην αυλή του σπιτιού στο Μεταξοχώρι να συζητάς για το μελλοντικό ταξίδι σου στην Κωσταντινούπολη και την αδερφή σου την Αυγή να σου χαϊδεύει το κεφάλι και να σε λέει «Μπόμπο» μου.

Σε θυμάμαι «παπασνάκη» να τρως μακαρίως μακαρονάδες. Σε θυμάμαι να τοποθετείς τα μαγιόλικα κανάτια στο ράφι της κουζίνας και τους δίσκους με τους βασιλιάδες πάνω από τη σκάλα. Σε θυμάμαι να ζωγραφίζεις στην κασέλα παραδείσια πτηνά, άνθη και «άποψη της Κωνσταντινούπολης». Σε θυμάμαι να ζωγραφίζεις την μομιέτη πρόσοψη του τζακιού.

Θυμάμαι όλες σου τις πρεμιέρες. Θυμάμαι την κακοκρυμμένη σου συγκίνηση. Την δήθεν άνεση που επιστράτευες για να κρύψεις το τρακ σου. Την αγωνία σου αν αυτό που δημιούργησες άρεσε στον κόσμο. Θυμάμαι που είχες πέσει του θανατά όσο διάβαζες τις συνεχόμενες κακές κριτικές για την «Όμορφη πόλη». Δεν είχε σημασία που οι περισσότερες εκπορεύονταν από τις δεξιές μισαλλόδοξες εφημερίδες και ήταν κατευθυνόμενες και στοχευμένες επειδή εσύ και ο Μίκης ήσασταν αριστεροί. Εγώ θυμάμαι να κλαις από ανα-

κούφιση όταν διάβασες την πρώτη κριτική από δεξιά εφημερίδα που έδειχνε πως ο κριτικός είχε καταλάβει τι πήγες να κάνεις και έγραψε επαινετικά για σένα χωρίς να φορέσει παρωπίδες. Νάσαι καλά ο άνθρωπος όπου κι αν βρίσκεται.

Σε θυμάμαι στο κρατητήριο του Β' Τμήματος Ασφαλείας στις αρχές της χούντας χωρίς κορδόνια στα παπούτσια και ζώνη στη μέση. Θυμάμαι πως τράβαγες το παντελόνι σου με τους αγκώνες για να μην σου πέσει και πως κρεμότανε το πονκάμισό σου. Ήσουν αξύριστος για μέρες. Άπλυτος. Νηστικός. «Οι βλάκες φοβούνται πως θα αυτοκτονήσω», μου είχες πει. Γέλαγες. Ύστερα από μια σιωπή: «Μπα. Θα με αφήσουνε». Και συμπλήρωσες θυμόσοφα: «Μη στενοχωριέσαι. Και αυτό θα περάσει». Θυμάμαι πάντα αυτή την ακατανίκητη αισιοδοξία σου.

Σε θυμάμαι που δανείστηκες για να δανείσεις δανεικά κι αγύριστα. Θυμάμαι να δίνεις απλόχερα πάντοτε. Όποτε ήσουν σε τραπέζι απαγορευότανε να πληρώσει άλλος.

Σε θυμάμαι στο μαγαζί της Ομήρου να ζωγραφίζεις ποτήρια και φιάλες. Να με βάζεις να σου στοκάρω ξύλα για να ζωγραφίσεις οπλαρχηγούς. Σε θυμάμαι στοχαστικό να χαϊδεύεις τον «Ποντόν», τον πολυαγαπημένο ντενεκεδόγατό σου. Σε θυμάμαι να του μιλάς και να τον λες «αγόρι μου». Σε θυμάμαι αμίλητο να αγναντεύεις γαληνεμένος τη θέα του χωριού. Σε θυμάμαι να καις με τις ώρες –ο πυρομανής Νέρων– σκουπίδια στο βαρέλι που είχες εγκαταστήσει σαν γλυπτό στην μέση της αυλής. Σε θυμάμαι σε μια βόλτα στο μονοπάτι του βουνού να φωνάζεις αγριεμένος «ξουτ-ξουτ» σε μια οχιά. Αυτή παραδόξως σε υπάκουσε.

Σε θυμάμαι να ξυπνάς κάθε βράδυ στις τρεις η ώρα τη νύχτα

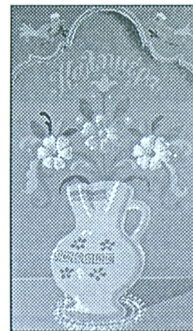
την μάνα για να της αναγγείλεις σοβαρότατος: «Μαρία, εγώ τώρα λέω να κοιμηθώ». Ήτανε το συνηθισμένο σου καψώνι στις κακούργες γυναίκες που λέγουν «έπεα πτερόεντα προσηύχων πλήρη». Μετά κοιμόσουνε και η μάνα –τι πιο φυσικό;– ξύπναγε.

Σε θυμάμαι βαρύ και ασήκωτο ανατολίτη να μασουλάς στο ραχάτι σου πασατέμπους και λουκούμια που κόλλαγαν στα δόντια και να ακούς τον αδερφό μου τον Γιάννη να σου λέει τα ενθουσιώδη σχέδιά του για θέατρο του δρόμου.

Σε θυμάμαι με τον εγγονό σου στα γόνατα να του διηγείσαι παραμύθια. Να του λες σε συνέχειες «για τον κύριο φίδι που πήρε το αεροπλάνο να πάει στη Βενετία και δάγκωσε τον κύριο που προσπάθησε να του πάρει την σειρά». Το παιδί άκουγε έκπληκτο. Κανείς δεν του είχε πει ποτέ τέτοια πράγματα για να νανουριστεί. Απορώ που δεν μας βγήκε σατανιστής μεγαλώνοντας.

Σε θυμάμαι στο Ηρώδειο κάτασπρο σαν το πανί από την συγκίνηση να τρικλίζεις καθώς σε αποθεώνανε δέκα χιλιάδες άνθρωποι με τον «Ρωμαίο και την Ιουλιέτα». Εκείνο το βράδυ φοβηθήκαμε πως θα πέθαινες. Άντεξες λίγους μήνες ακόμα...

Σε θυμάμαι όταν σου γνώρισα για πρώτη φορά τη μέλλουσα γυναίκα μου. Την είχα προετοιμάσει πως είσαι λίγο άγριος στην όψη και να μην δώσει σημασία. Ήσουν αργρωστος στο κρεβάτι και σε χειρότερα κέφια απ' ό,τι συνηθως. Σε πλησίασε τρέμοντας. Της φίλησες τα χέρια και της είπες απλά: «Σε ευχαριστώ που κάνεις ευτυχισμένο το γιο μου». Η φουκαριάρα έλιωσε. Και αυτό μονάχα να θυμόμουνα απ' όσα θυμάμαι από σένα, θα αρκούσε για να σε λατρεύω παντοτινά ρε τρυφερέ μου πατέρα. Κάθε μέρα που περνάει μου λείπεις. Μου λείπεις αφάνταστα. Και θυμάμαι...

Η σημασία του να είσαι Μποστ

του Άγγελου Κλωνάρη

1. Οι περισσότερες από τις γελοιογραφίες του Μποστ εκδόθηκαν εν είδει απάντων το 1972 από τις εκδόσεις Ερμείας, χωρίς όμως να αναφέρεται πουθενά φιλολογικός επιμελητής και άρα χωρίς να μπορούμε να διαπιστώσουμε αν η έκδοση είναι πλήρης. Εξάλλου υπήρχε και το πρόβλημα των διώξεών του. Ο Ηλίας Κανέλλης («Αφιέρωμα στα κόμικς», *Το Βήμα*, 9/9/2001, ένθετο σ. 6) μεταφέρει το εξής ανέκδοτο: «Λίγο μετά τη δικτατορία και ενώ εκείνος κρυβόταν, αστυνομικοί εισέβαλαν στο σπίτι του και κατέσχεσαν το μεγαλύτερο μέρος του αρχείου του. Τα διάλεξαν ένα ένα και, όσο κρατούσε η διαλογία, η σύζυγος του Μποστ, Μαρία, άκουγε από το διπλανό γραφείο τους αστυνομικούς κάθε τόσο να σταματούν και να σκάνε στα γέλια. Προφανώς προλάβαιναν να

πάντοτε θεωρούσα εντυπωσιακή τη σοβαροφάνεια με την οποία είναι γραμμένη η πλειοψηφία των έργων του νεοελληνικού λογοτεχνικού κανόνα, ένα φαινόμενο που προφανώς δεν είναι απαραίτητο να ισχύει σε άλλους κανόνες άλλων παραδόσεων. Στην Ελλάδα όσον αφορά στην εμπλοκή του κωμικού στον έντεχνο λόγο τηρήθηκε μια αυστηρή στεγανοποίηση: όποιος θέλει να θεωρηθεί καλός συγγραφέας πρέπει να γράφει σοβαρά. Όποιος θέλει να κάνει πλάκα μπορεί να ενταχθεί σε άλλες, ίσως και λίγο παραλογοτεχνίζουσες κατηγορίες (π.χ. του ευθυμογράφου, του χρονογράφου, του γελοιογράφου), πάντως να μη μας ενοχλεί. Ενδιάμεσες, μικτές καταστάσεις (η καβαφική ειρωνεία, ο Ροϊδής ή ο Σκαρίμπας που μου έρχονται στο μυαλό) υπήρξαν, αλλά ελάχιστες, ιδιαίζουσες, με λανθάνον χιούμορ, ουσιαστικά οι εξαιρέσεις που επιβεβαιώνουν τον κανόνα. Το γιατί συναντούμε αυτήν την στα όρια της τραγικότητας βαρυθυμία στα

κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνικής παραγωγής κι αν είναι δικαιολογημένη ή αδικαιολόγητη είναι φυσικά μια μακρά συζήτηση που δεν είναι του παρόντος να ανοίξει. Γεγονός πάντως παραμένει ότι το κωμικό ήταν πάντα η εξαίρεση στον κανόνα (με μικρό ή κεφαλαίο κάπα), μολονότι οι συγγραφείς που ασχολήθηκαν μαζί του έγιναν ιδιαίτερα αγαπητοί και έτυχαν σημαντικής απήχησης στο ευρύ αναγνωστικό κοινό της εποχής τους και όχι μόνο. Παρ' όλ' αυτά, κανείς δεν έχει ασχοληθεί συστηματικά μαζί τους (ιδιαίτερα μ' αυτούς που είναι και πιο πρόσφατοι) και τα κείμενά τους παραμένουν ουσιαστικά «terra incognita» για το χώρο της μελέτης της λογοτεχνίας. Το γιατί υφίσταται αυτή η ένδεια δεν είναι αξιοπερίεργο: αφού οι συγγραφείς αποθαρρύνονταν να υποθετήσουν τεχνικές παραγωγής κωμικού στα κείμενά τους και τελικά ελάχιστοι το έκαναν, πώς θα ήταν δυνατό να προκύψει σεβαστός αριθμός κριτικών που θα ασχοληθεί μ' αυτούς τους ελαχίστους; Το αξιοπερίεργο είναι η ίδια η αντίληψη: λες και επιτρέπεται να είναι λιγότερο μάστορας του λόγου κάποιος συγγραφέας που γράφει με κωμικό τρόπο ή λες και αν γράψεις με σοβαρό τρόπο, αυτό συνεπάγεται το ότι είναι σοβαρά τα όσα γράφεις.

Η περίπτωση του Χρυσάνθου ή Μέντη Μποσταντζόγλου ή, σύμφωνα με το καλλιτεχνικό του ψευδώνυμο, Μποστ (Κωνστα-

ντινούπολη, 1918 - Αθήνα, 1995) είναι αρκετά ιδιαίζουσα για τα δεδομένα της ελληνικής γραμματολογίας. Η παραγωγή του συγκεκριμένου συγγραφέα είναι τεράστια και εντοπίζεται σε πάρα πολλά είδη. Όποιος θα είχε τη φιλοδοξία να εκδώσει τα άπαντά του, θα αντιμετώπιζε ένα πραγματικά ασύλληπτο στη δυσκολία του έργο συλλογής και επιμέλειας εκατοντάδων χρονογραφημάτων, άρθρων, θεατρικών κειμένων, στίχων, εικονογραφήσεων, ζωγραφιών και τουλάχιστον 10.000 γελοιογραφιών. Σήμερα κυκλοφορούν (και είναι μάλλον δυσεύρετα) μόνο κάποια λευκώματα και κάποιες συλλογές πεζών κειμένων, που περιλαμβάνουν ελάχιστα δείγματα αυτής της δουλειάς. Η ενασχόλησή του με όλα τα προαναφερθέντα είδη δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο τις δυνατότητες ταξινόμησής του από τους κριτικούς και τους ιστορικούς της λογοτεχνίας, ενώ εξίσου ανασταλτικός είναι και ο επικαιρικός χαρακτήρας που

έχει η πλειοψηφία των κειμένων του. Πάντως, γεγονός παραμένει ότι ο Μποστ εισήγαγε ένα πραγματικά ρηξικέλευθο για τα ελληνικά δεδομένα, εγκεφαλικό χιούμορ, ανανέωσε το χώρο του ευθυμογραφήματος και της γελοιογραφίας, στηριζόμενος τόσο στην παράδοση όσο και στην ανατροπή της, ενώ εξακολουθεί να προσλαμβάνεται το ίδιο καλά και τα έργα του να λειτουργούν αρκετά αποτελεσματικά και σε μεταγενέστερα ακροατήρια.² Νομίζω πως για τον Μποστ μπορώ να χρησιμοποιήσω το χαρακτηρισμό που χρησιμοποίησε ο Άλκης Αγγέλου για τον Εμμανουήλ Ροΐδη: «η αδιάκοπη συγγραφική του δραστηριότητα δεν είναι τίποτε άλλο στο βάθος παρά ένα σταθερό σχόλιο της νεοελληνικής πραγματικότητας στην πολυμορφία των εκδηλώσεών της. Είναι απαράδεκτο να τον κατανέουμε, να τον καταμερίζουμε. Έχουμε να κάνουμε με ένα σχολιαστή. Συνεπώς αυτό παρουσιάζεται σε όλες τις μορφές του λόγου του».³

Σε μια ολοκληρωμένη μελέτη για τον Μποστ θα έπρεπε οπωσδήποτε να συμπεριληφθούν όλα τα θέματα που θίχτηκαν ήδη στην παραπάνω εισαγωγή. Η μελέτη αυτή θα είχε τότε ποικίλο χαρακτήρα. Θα έπρεπε να είναι και γραμματολογική (στην προσπάθειά της να οργανώσει το χάος του μποστικού corpus), οπότε θα μπορούσε να προεκταθεί και στην ιστορία του ελληνικού ευθυμογραφήματος ή την πρόσληψη και τη γενικότερη τύχη των «παραλογοτεχνικών» αυτών ειδών στη χώρα μας. Όπως επίσης θα έπρεπε να είναι και ιστορική, εφόσον ο Μποστ, σαν σατιρικός συγγραφέας που ήταν, παρήγαγε έργο κάτω από συγκεκριμένες ιστορικοκοινωνικές συνθήκες και σατιρίζε συγκεκριμένους λόγους (discourses) της εποχής του, οι οποίοι είναι ευδιάκριτοι, άμεσα προσ-

διορισίμοι και ιστορικός αυθεντικοί.

Η χρονολογική φέτα, με την οποία πιστεύω πάντως ότι θα έπρεπε να ασχοληθεί κυρίως ένας επίδοξος μελετητής του Μποστ και η οποία, αν δε συνιστά την περίοδο της μεγαλύτερης ακμής του, τότε τουλάχιστον είναι η χαρακτηριστικότερή του, είναι η περίοδος 1960-1965, μια περίοδος που έχει χαρακτηριστεί ως «χαμένη άνοιξη», ένα μικρό διάλειμμα πολιτικής, πολιτιστικής και οικονομικής ανάκαμψης ανάμεσα στις δύο μεγάλες τραγωδίες της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας: τον εμφύλιο και τη δικτατορία. Χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου ήταν η βραδεία έξοδος από το μετεμφυλιακό κλίμα, οι αγώνες για διεύρυνση της δημοκρατίας, το «1-1-4», η αποστασία. Αν και θεωρητικά υπάρχει ελευθερία λόγου, οι δημοσιογράφοι είναι γενικά προσεκτικοί προς αποφυγή ένταξης του ονόματός τους στις διάφορες μαύρες λίστες που υπάρχουν και γράφουν υπαινικτικά (το τελευταίο μας ενδιαφέρει για την ποιότητα της σάτιρας αυτής της περιόδου).

«Ο Μποστ βρέθηκε γελοιογράφος στις εφημερίδες κατά τύχη. Όταν εργαζόταν στο λογιστήριο του περιοδικού *Εικόνες* και σχεδίαζε αφηρημένα στα περιθώρια σελίδων με λογαριασμούς, πρόσεξε τα σχέδιά του η Ελένη Βλάχου. Σύντομα απέκτησε ένα χαρακτηριστικό, αναγνωρίσιμο ύφος στο γελοιογραφικό του «ιδίωμα», με τις γνωστές ασπρόμαυρες, πολυεπίπεδες γελοιογραφικές αναπαραστάσεις και τα έμμετρα, βριθοβραβοειδή αναρθρογραφιών του ασμάτια, που κράτησε χρησιμοποιώντας και σε διαφημίσεις σταθερά μέχρι το 1967».⁴ Τα περιοδικά στα οποία ο Μποστ δημοσίευε τις γελοιογραφίες και τα ευθυμογραφήματά του κατά την περίοδο αυτή καλύπτουν ένα ευ-

σταθούν σε κάποια χαρακτηριστικά σημεία των ιστοριών του. Για την ιστορία: το μεγαλύτερο μέρος του κατασχεθέντος αρχείου δε βρέθηκε ποτέ». Μετά από αρκετά χρόνια (το 1996, μία χρονιά αφού πέθανε ο Μποστ) οι εκδόσεις Καστανιώτη με την άδεια των κληρονόμων επανεξέδωσαν μεγάλο μέρος του συνολικού corpus σε λευκώματα συνδυάζοντάς το με κάποια από τα ευθυμογραφήματα. Τα λευκώματα αυτά τιτλοφορούνταν *Το λέφομά μου, Σκίτσα και Κείμενα, Σκίτσα του Μποστ και Σκίτσα '73-'74*. Μία ακόμη επιμελημένη (από τους υιούς Μποσταντζόγλου, το Φ. Σταυρίδη και το Μ. Σαββίδη) έκδοση με τον τίτλο *Σκίτσα και κείμενα* έγινε το 1997 από τις εκδόσεις Ερμής.

2. Αν και μια σύγχρονη κριτικός, η Όλγα Μπατίσια, ενδεικτικά γράφει: «Ο Μποστ είναι πολύ ευγενής για τη σημερινή πραγματικότητα. Δεν φέρνει το αιχμηρό γέλιο, το γέλιο της σκληρής σάτιρας, αλλά την απόλαυση ενός πίνακα ζωγραφικής, ενός κομποτεχνήματος. Έρχεται από τη δεκαετία του '60 και οι καιροί μας είναι πολύ άγριοι για την αισθητική του» (από το πρόγραμμα της παράστασης «Ακούω ήχον κώδωνος» του θεάτρου «Στοά», περιόδου 2001-2002, σ. 72).

3. Άλκης Αγγέλου, «Εμμανουήλ Ροΐδης», *Σάτιρα και πολιτική στη νεώτερη Ελλάδα*, Σχολή Μωραΐτη, Αθήνα, 1979, σ.131.

4. Ηλιάς Κανέλλης, ό.π.

ρύ φάσμα που περιλαμβάνει όλες τις πολιτικές αποχρώσεις: γράφει και σκιτσογραφεί αρχικά για τις *Εικόνες*, μετά για την *Εκλογή*, το *Θεατή*, τους *Δρόμους της ειρήνης*, την *Αυγή*, αλλά και την *Ελευθερία*. Το πρώτο έντυπο π.χ. ήταν εβδομαδιαίο εικονογραφημένο περιοδικό ποικίλης ύλης που εξέδιδε από το 1955 η Ελένη Βλάχου, η οποία εξέδιδε και το δεύτερο που ήταν επίσης ποικίλης ύλης, αλλά μηνιαίο. Η *Ελευθερία* πάλι, από την άλλη πλευρά της κλίμακας, ήταν εφημερίδα αριστερών πεποιθήσεων, που εξέδιδε ο Πάνος Κόκκας. Παρατηρούμε λοιπόν ότι ο Μποστ γράφει για μια ευρεία κλίμακα περιοδικών και εφημερίδων, που απλώνεται από το χώρο της ευνοημένης, διανοούμενης δεξιάς μέχρι και τα έντυπα της αριστεράς. Πολλές φορές κακοπληρωνόταν, «πειδή ο εκδόστης διαφωνούσε με το πολιτικό υπονοούμενο της γελοιογραφίας του. Π.χ. ο Κόκκας, κι αν ισχυριζόταν ο ίδιος ότι δεν διαθέτει χιούμορ, έβαλε πρωτοσέλιδο το σκίτσο του στην όχι και τόσο ελεύθερη *Ελευθερία* του. Μετά όμως διαφώνησαν και ο Μποστ αποχώρησε – έτσι προέκυψε το δίστιχο: Του Κόκκα όμως μη έχοντας χιούμορ πολύ/ ο Μποστ πέταξε σαν πουλί/ αποκτείσαν την ελευθερία του σε άλλη γη/ γράφοντας πλέον αποκλειστικά στην *Αυγή*». Άλλη περίπτωση ήταν όταν «κατά την Ελένη Βλάχου είχε περάσει τα εσκαμμένα εσκεμμένα, παραδίδοντας της προς δημοσίευση το «Αμάργημα της μητρός μου», και ως εκ τούτου πήρε το απολυτήριο του προτού τελειώσει την «Εκλογική» του θητεία μαζί της».⁵

Τα κείμενα και οι γελοιογραφίες του Μποστ έχουν βέβαια έντονο σατιρικό χαρακτήρα και πολύ συχνά οι στόχοι τους είναι πολιτικοί. Ο αντικαθεστωτικός όμως πολιτικός λόγος δεν μπο-

5. Πάρις Τακόπουλος, «Μια τέταρτη σταυροφορία για το θέατρο του παραλογικού», από το πρόγραμμα της παράστασης «Ακούω ήχον κώδωνος», ό.π., σ. 47 και 48 αντίστοιχα.
6. Ν. Αλεβιζάτος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση (1922-1974)*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1995, σ. 533-534.

ρούσε να κυκλοφορήσει πολύ εύκολα (μέχρι και τα περίπτερα ήταν ελεγχόμενα).⁶ Συνήθως λοιπόν ήταν ιδιαίτερα κρυπτικός, σε σημείο που να μην μπορούν τελικά να αποδείξουν τίποτα οι διώκτες του για τον ανατρεπτικό του χαρακτήρα. Αυτό βέβαια απαιτούσε από το συγγραφέα να γράφει με υπονοούμενα και από το κοινό αυτού του λόγου μεγάλες ικανότητες στην «αποκωδικοποίηση». Παράλληλα όμως το κοινό αυτό θα έπρεπε να παραμένει ευρύ, αλλιώς τι ισχύ θα είχε ο λόγος ενός σατιρικού που απευθύνεται σε λίγους αναγνώστες; Το πολιτικοποιημένο κομμάτι του μποσττικού corpus νομίζω ότι πρέπει να το κατατάξουμε σ' αυτήν την κατη-

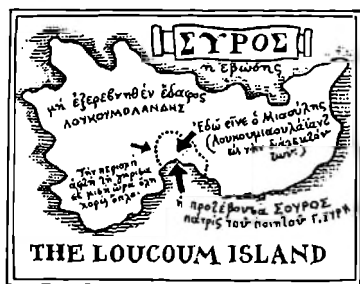
γορία «κρυπτικού» λόγου. Μέσα σ' αυτές τις συνιστώσες ο Μποστ παράγει το (κατά πολλούς) χαρακτηριστικότερο έργο του στο χώρο του ευθυμογραφηματος και της γελοιογραφίας. Το πώς οι ιστορικοκοινωνικές συνθήκες που ισχύουν στο πρώτο μισό της δεκαετίας του '60 και αφορούν το χώρο της ελευθερίας του Τύπου, της λογοκρισίας, του «επαίοντος» και μη κοινού και της ελευθερίας/ανελευθερίας των σατιρικών συγγραφέων διαμορφώνουν το έργο του και τι επιπτώσεις έχουν όλα αυτά στα κείμενά του είναι κάτι το οποίο θα πρέπει να έχουμε συνεχώς υπ' όψιν κατά τη μελέτη των κειμένων.
Ο Μποστ τελικά αναδεικνύεται

όχι ως ένας ουρανοκατέβατος σατιρικός, αλλά ως ο αναμενόμενος επόμενος κρίκος στην αλυσίδα των σατιρικών μας. Η αλυσίδα αυτή διαμορφώνεται ως εξής: η αρχή της είναι η δημοσιογραφική σάτιρα του Αλέξανδρου Σούτσου. Στο γύρισμα του αιώνα η δημοσιογραφική σάτιρα γίνεται ευθυμογραφία και τα πιο δηκτικά κομμάτια της φεύγουν προς την επιθεώρηση ή αργότερα, κατά το Δημαρά, προς την «ατομική σάτιρα, τη σάτιρα του ατόμου που δυσφορεί και τοποθετείται έντονα σε κάποια συλλογικά φαινόμενα»⁷, με άλλα λόγια τη σάτιρα του Καρυωτάκη.

Η πρώτη σνομπάρεται και αρχίζει να θεωρείται κατώτερο είδος, εξαιτίας του κοινωνικού ρόλου που αναμενόταν να παίζει στα καθ' ημάς η λογοτεχνία (να σπηλιτεύει, να καταγγέλλει, να διαμαρτύρεται, να εκφράζει το προσωπικό δράμα του γράφοντος). Η μελαγχολική και σοβαροφανής φύση της ελληνικής ιδιοσυγκρασίας δύσκολα μπορούσε να εκτιμήσει ένα είδος που εξαντλούνταν στη φαιδρότητα. Η ελληνική λογοτεχνία αποστράφηκε τη διασκεδαστική τέχνη και θεώρησε το ευθυμογράφημα υποκατάστατο της χωρίς πολλές αξιώσεις. Σε αντίθεση με τη δημοσιογραφική σάτιρα που προηγήθηκε, όπου το χιούμορ ήταν πικρό εξαιτίας της κοινωνίας εναντίον της οποίας στρεφόταν, η ευθυμογραφία στάθηκε στην επιφάνεια, δεν ενδιαφέρθηκε για το βάθος, ούτε θέλησε να εκφέρει σοβαρή κρίση ή να ασκήσει πολεμική. Στόχος της ήταν η διασκέδαση και μόνο, ενώ τις περισσότερες φορές καθοριζόταν από την επικαιρότητα ή έτεινε να δημιουργήσει καθολικούς τύπους.

Τότε όμως οι λογοτέχνες δεν επιστρέφουν στη σάτιρα, αλλά αρχίζουν να κάνουν χρήση της ειρωνείας. Αυτό ίσως να ακούγεται παράδοξο, ειδικά αν σκε-

φτεί κανείς το πόσες εθνικές καταστροφές είχαμε. Οι λόγοι ωστόσο που επικράτησε η ειρωνεία ήταν η επιρροή από τον υπερρεαλισμό και τον ντανταϊσμό, καθώς και η διαρκής αναζήτηση νέων εκφραστικών μέσων, η αγάπη προς τα λογοπαίγνια και το χιούμορ και η τάση των συγγραφέων του 20ού αιώνα να κατασκευάζουν κείμενα με αυτοσυνειδησία. Εξάλλου από το '50 και μετά, όταν στα

κείμενα αυξήθηκε η ασυμφωνία μεταξύ νοήματος και διατύπωσης, η ειρωνεία έγινε ουσιαστικά μόδα, αφού στη μοντέρνα τέχνη, σε αντίθεση με την κλασική, επικρατούν η υποκειμενικότητα, το παράλογο, το συναίσθημα, το σχετικό. Η ειρωνεία υιοθετήθηκε και από τα κείμενα χωρίς κωμική πρόθεση, αλλά βέβαια και από τους κωμικών προθέσεων συγγραφείς (όπως βλέπουμε στον Μποστ), επειδή δεν τους υποχρέωνε να ακολουθήσουν την ηθική τους ανάγκη για έκφραση, παρά μόνο την αισθητική. Πριν, η σάτιρα συνδεόταν με την πολιτική και την κοινωνία. Σιγά σιγά το βάρος μετατοπίζεται από το σημαίνόμενο στο σημαίνον, η σάτιρα ασχολείται και

με τη ρητορική της. Ενώ στον 19ο αιώνα (στο Σούτσο, για παράδειγμα) προείχε ο στόχος, στον 20ό προέχει η γραφή. (Γι' αυτό και ο Ροΐδης θεωρείται πολύ μπροστά για την εποχή του). Επίσης καθώς αναδύονται η αυτοαναφορικότητα και η διακειμενικότητα, διευρύνονται οι δυνατότητες χρήσης και των άλλων συγγενικών με τη σάτιρα εννοιών (παρωδία, χιούμορ, γκροτέσκο) και χρησιμοποιούνται από τους σατιρικούς όπου μπορούν να συμβάλουν στον υπονομευτικό και ανατρεπτικό χαρακτήρα της σάτιρας, η οποία τελικά ίσως να μένει ένας από τους στόχους και όχι ο βασικότερος. Αλλά και το παιχνίδι με τη γλώσσα, που έχει τώρα πάρει την πρωτοκαθεδρία, η ανάδειξη της αμφισημίας των λέξεων, ο παραλογισμός της μη επικοινωνίας, το μηδενιστικό κλίμα, η εύθραυστη ψυχολογία και η ελαστικότερη ηθική βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος.

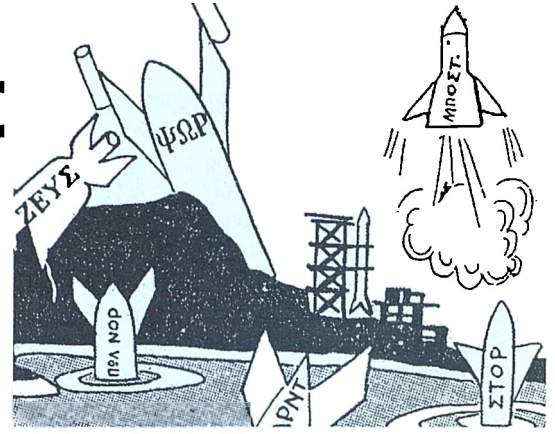
Όλα αυτά θα τα δούμε ακριβώς στον Μποστ. Ο Μποστ «αλέθει». «Πολλές φορές αναρωτιέμαι», γράφει ο Κώστας Γεωργουσόπουλος, «αν από ένστικτο ή από μελέτη ο Μποστ μιμείται δημιουργικά τους αρχαίους γεφυρισμούς, τους λατινικούς λιβέλλους, τα «εξ αμάξης», τη λαϊκή ποιητική σατιρική παράδοση της Αγιάσου στη Μυτιλήνη, το χιούμορ του Καραγκιόζη και τον οίστρο των σατιρικών διαλόγων και έμμετρων ρητορικών μονολόγων του Σουρή».⁸ Και τέτοια «σημάδια γραφής, εν είδει μακρινής συγγένειας, μπορούμε να βρούμε μετά τον Μποστ, στην αιχμηρή σάτιρα του Μάτεσι, του Τακόπουλου, του Πάντικα, του Μουρσελά κ.ά.»⁹ Ας μη θεωρούμε λοιπόν τον Μποστ έναν απλό γελοιογράφο εκτός λογοτεχνικού κανόνα. Το να είσαι Μποστ νομίζω ότι σημαίνει πολλά παραπάνω πράγματα.

7. Κ.Θ. Δημαράς, «Από τη σάτιρα στην ευθυμογραφία», *Σάτιρα και Πολιτική στη νεώτερη Ελλάδα*, δ.π., σ. 307.
8. Κώστας Γεωργουσόπουλος, κριτική για τον Μποστ, από το πρόγραμμα της παράστασης «Ακούω ήχον κώδωνος».
9. Γ. Πεφάνης, «Ένα χαμόγελο για τον κύριο Μποστ» (από το *Θέματα του μεταπολεμικού ελληνικού θεάτρου*, Κέδρος, Αθήνα, 2001).

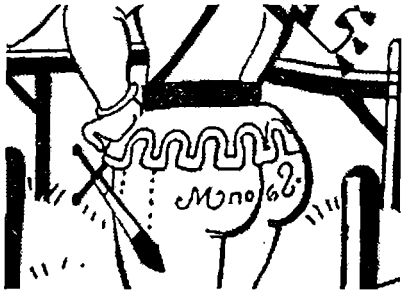
Ι ΕΞΕΣΣΙΑΙΣ ΛΑΙΠΤΩΜΕΡΡΟΙΕΣ ΤΟΝ ΣΚΥΤΣΟΝ

(Ιππογραφαίς κι αίτερα Ζουμ)

του Ξ. Α. Κοκόλη

Λεπτομέρεια 1

Λεπτομέρεια 2

Λεπτομέρεια 3

Λεπτομέρεια 4

Λεπτομέρεια 5

Το ανορθόγραφο κείμενο που ακολουθεί...

[λιπούμε που δεν αίχο τιν οικανώτητα να ακωλουθίσο τον ωρθύν ωρθωγραφφήαν του Μαιγάλλου μας Μποστ. # αιληήζο οι Σαιβαστί Σκοιά του να με σηνχορούς]

Το ανά χείρας, λοιπόν, ανορθόγραφο κείμενο δε φιλοδοξεί παρά να υπομνηματίσει στοιχειωδώς τη μικρή ανθολογία «Ι Εξέσσιαις Λαιπτωμέρροιες Τον Σκύτσον».

Αυτές οι λεπτομέρειες με κυνη-

γούν -κι όχι μόνον εμένα, φαντάζομαι- εδώ και μισόν περίπου αιώνα: για παράδειγμα, οι αριθμοί 1, 2, 3, κ.ά.

Σήμερα έχω την εντύπωση ότι μερικές λεπτομέρειες είχαν για χρόνια εκτοπίσει το υπόλοιπο σκίτσο. Ή -ακριβέστερα- το εκπροσωπούσαν με τόση πληρότητα, ώστε του επέτρεπαν να λανθάνει μέσα στα σκοτεινά νερά της αμνησίας. (Το παράλληλο νομίζω ότι συμβαίνει και με ορισμένα γλωσσικά κατορθώματα του Μποστ, λ.χ. με τα «θένκιου»-λουκούμια της Σύρου).

Δεν ξέρω αν υπάρχουν και άλλοι (πόσοι;) καλλιτέχνες, ζωγράφοι ή σκιτσογράφοι-σχολιαστές, που να έχουν μετατρέψει, όπως ο Μποστ, την υπογραφή τους σε εικαστικό-σχολιαστικό συστατικό του έργου τους. Κανονικά, ο δημιουργός υπογράφει το έργο του για να δηλώσει την ταυτότητά του αφενός, και για να κατοχυρώσει αφετέρου τα πνευματικά του δικαιώματα.

Σε αρκετές περιπτώσεις ο Μποστ δεν κάνει μόνον αυτό:

- Πότε δηλώνει (με την υπο-

Λεπτομέρεια 6

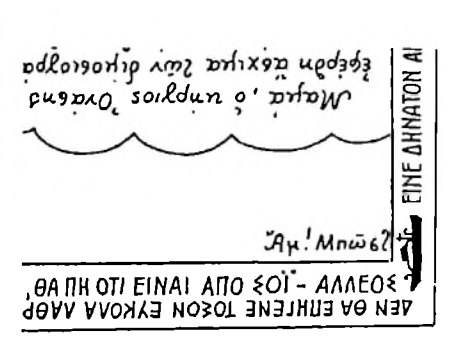
Λεπτομέρεια 7

Λεπτομέρεια 8

Λεπτομέρεια 9

Λεπτομέρεια 10

ΕΛΛΗΝΙΑ	48
ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ	35
ΚΟΚΚΟ	26
ΕΣΚΙΜΟΟΙ	24
ΠΑΠΟΥΑΙ	20
ΚΑΦΡΟΙ	18
ΕΛΛΑΣ	0

Οι δρομείς της
«Σήμερα είναι η έρην»

Λεπτομέρεια 11

Λεπτομέρεια 12

Λεπτομέρεια 13

γραφή του!) ότι ο μοναδικός πύραυλος που ανυψώνεται στο γεμάτο αποτυχίες Κανάβεραλ (το λέει και *Καρνάβεραλ*) είναι αυτός ο ίδιος (λεπτομέρεια 1).

• Η επισημαίνει (λ. 2) το κείμενο σημείο του σώματος σε νεαρό άγγλο στρατιώτη που βρίσκεται αντιμέτωπος με μερακλήδες Οθωμανούς. Και εδώ θα πρέπει να θυμηθούμε τα σεξιστικής βεβαίως εμπνεύσεως αλλά χαριτωμένα πορτρέτα πέντε Εγγλέζων Σταυροφόρων (λ. 4, 5, 6 και 7).

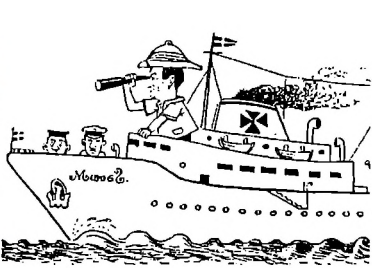
θριαμβευτικό «Αμ' πάς!» του Χατζηχρήστου (λ. 10), ή «ολυμπιακά», αντικαθιστώντας το όμικρον της υπογραφής με τους πέντε ολυμπιακούς κύκλους (λ. 11), ή μακάβρια (λ. 12), ή «μουσικά» (λ. 13 και 14).

• Κάποιες φορές πάλι η υπογραφή μπορεί να είναι όνομα καραβιού (λ. 15), ή απομεινάρι ναυαγίου (λ. 16), ή περιπλανώμενος γκαζοτενεκές σε κάποια αθηναϊκή (από τότε!) πλημμύρα (λ. 17), ή σκέτο χορταράκι (λ.

• Μαζί με τα δύο δαφνοστεφή κεφάλια της Μαμάς Ελλάς, το ένα προφίλ (λ. 22), το άλλο ανφάς (23), υπάρχει και μία οικογενειακή απεικόνιση μητρός και τέκνων (λ. 24), η μόνη όπου τα πρόσωπα χαμογελούν: πρόκειται για τη στιγμή που οι Πανέλληνες μαθαίναμε ότι ο τότε διάδοχος και ιστιοπλόος Κωνσταντίνος Γκλίτσμπουργκ αναδείχτηκε ολυμπιονίκης με το σκάφος «Νηρεύς». Ολυμπιονίκης αναδεικνύεται στην υπογραφή

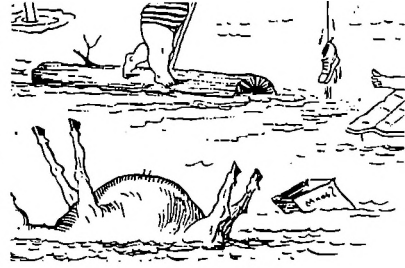
Λεπτομέρεια 14

Λεπτομέρεια 15

Λεπτομέρεια 16

Λεπτομέρεια 17

• Άλλοτε πάλι υπογράφει αραβικά, δηλ. από δεξιά προς τα αριστερά (λ. 8), ή ρωσικά (λ. 9: πρόκειται για τη δίκη στη Μόσχα του αμερικανού κατασκόπου-αεροπόρου Πάουερ), ή υπερήφανα, αντιγράφοντας το

19), ή σταγόνες μογιάς (λ. 21) από το τενεκεδάκι του απαιτητικού απέναντι στον Αϊζενχάουερ Πειναλάκη, ή και ένα από τα τόσα προβλήματα-άνθη του κακού που παισιώνουν τη Μαμά Ελλάς (λ. 18).

και ο σκιτσογράφος, μόνο που το δικό του σκάφος ονομάζεται «Πονηρεύς» – σαφής υπαινιγμός ότι η νίκη του διαδόχου ίσως και να οφειλονταν σε παρασκηνιακές μεθοδεύσεις.

Λεπτομέρεια 25

• Κι ακόμη, ο σκιτσογράφος ως καλός ιός (λ. 20) προσφέρει στεφάνι στην πεθαμένη μητέρα ΕΡΕ (η οποία όμως σε επόμενο σκίτσο νεκρανασταίνεται).

• Εκτός από τη μυθική γοργών της λεπτομέρειας 3, υπάρχουν και η μυθική Σαλώμη (λ. 25) και η μυθολογική Κάλλας (λ. 26). Της πρώτης το ερωτικότερο σημείο δεν είναι οι ωραίοι μαστοί αλλά το ηδυπαθές λοξό κοίταγμα. Της δεύτερης ο Μίδας

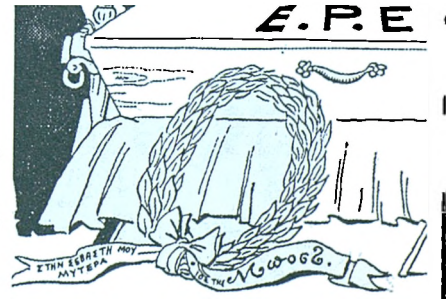
Τέλος, η μικρή μας ανθολογία περιέχει έντεκα ακόμη «ζουμ»:

Λεπτομέρεια 18

Λεπτομέρεια 19

Λεπτομέρεια 20

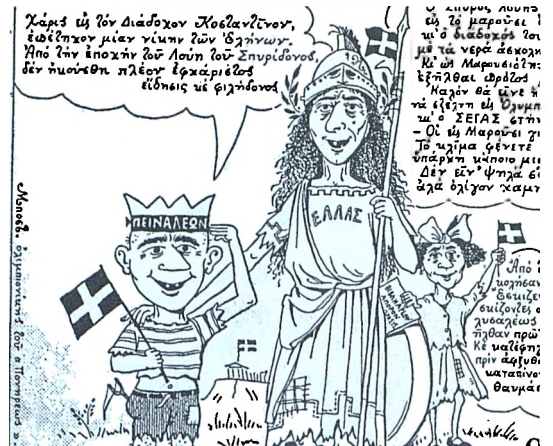
Λεπτομέρεια 21

Λεπτομέρεια 22

Λεπτομέρεια 23

Λεπτομέρεια 24

εἶναι, βέβαια, ο Ὠνάσης.

- Το φασκωμένο, δακρυβρεκτο και μυστακοφόρο βρέφος (λ. 27) εἶναι πτωχὸς ποδοσφαιριστὴς που η σκληρὴ μητέρα-ομάδα του τον πουλάει στον ισχυρότερο πλειοδότη.

- Ὑπάρχει ἀκόμη και ο Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς εἰς τρι-

κων».

- Εν κατακλείδι, δύο συνθήματα: το πρώτο (λ. 31) αφορά τις “ελαφρῶς εκβιαστικὲς” βουλευτικὲς ἐκλογές του 1974, και το δεύτερο (λ. 32) το δημοψήφισμα για τη βασιλεία. Ἐδώ, το αρχαιο-

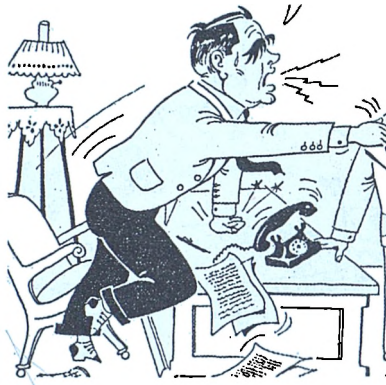
μενα, Αθ. 1961. Οι 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29 και 30 ἀπὸ το λεύκωμα *Σκίτσα του Μποστ*, εκδ. «Κείμενα», χ.χ. Οι 25 και 32 ἀπὸ το λεύκωμα *Σκίτσα 73-74*, εκδ. «Gutenberg», χ.χ. Και η 31 ἀπὸ το βιβλίο *Καλειδοσκοπιο*, εκδ. «Gutenberg», χ.χ.

Λεπτομέρεια 26

Λεπτομέρεια 27

Λεπτομέρεια 28

Λεπτομέρεια 29

πλύν: ωρυόμενος (λ. 28), ιδροκοπῶν εν απογνώσει (λ. 29), με το θεῖο του Παναγιώτη Κανελλόπουλο να του θωπεύει ηρεμιστικὰ τον ὤμο, και ως επαίτης αρκουδιάρης στη Βόννη (λ. 30), τραγουδώντας «Χόρευε Μάρκον / ἴσαμε να λάβομαι των μάρ-

ελληνικό «Ἴτε, παῖδες Ἑλλήνων» εκσυγχρονίζεται με την προσθήκη ενός *Bar*.*

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

* Οι λεπτομέρειες 3, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 20 και 28 ἀντλήθηκαν ἀπὸ το λεύκωμα *Σκίτσα και κεί-*

Λεπτομέρεια 30

17 Νοεμβρίου 74

Λεπτομέρεια 31

Λεπτομέρεια 32

Επιγραφή Α'.

Επιγραφή Β'.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Η επιβίωση του Μποστ (σε ταμπέλες)

Το Μάρτη του 1997 φωτογράφησα την επιγραφή Α' (Θεσσαλονίκη, Δελφών 178, ΤΤ 546 48). Το μαγαζί υπάρχει και σήμερα, δίχως όμως τη μπουστίζουσα Souvlakeri: επιγράφεται απλώς MARKI'S. (Φαίνεται πως κάποιος θα είχε στον ιδιοκτήτη ότι η γαλλικών φιλοδοξιών Souvlakeri, αν χάσει την πρώτη της συλλαβή, δεν τιμά και τόσο τον ρηξικέλευθο Marki...)

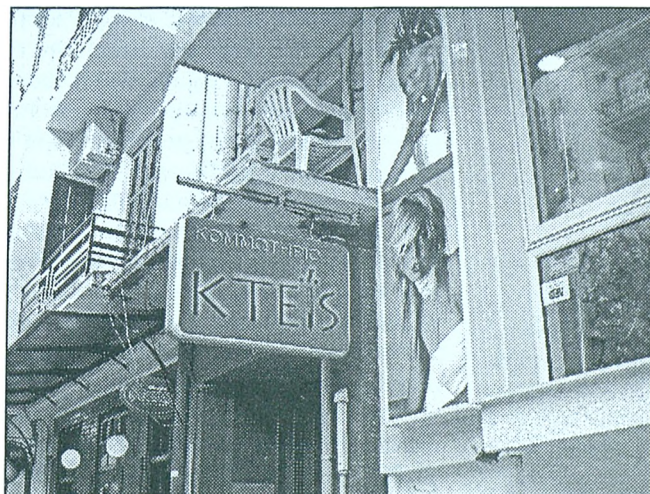
Η επιγραφή Β' φωτογραφήθηκε τον Ιούνιο του

2005 (Θεσσ., Βασ. Όλγας 52, ΤΤ 546 42). Παραμένει και σήμερα, τιμώντας το μπουστικό συντακτικό.

Την επιγραφή Γ' την ανακάλυψα τον Απρίλιο του 2000 (Θεσσ., Αλεξ. Σβώλου 13, ΤΤ 546 22). Σήμερα έχει κάπως αλλάξει (επιγραφή Δ'): ο υπότιτλος *κομμωτήριο* έχασε τη μπουστική του "ορθογράφηση", αλλά τα (διακοσμητικά άραγε;) διαλυτικά στον κυρίως τίτλο παραμένουν αμετανόητα... (Ο αρχαιοελληνικός *κτεις*, γενική του *κτενός*, είναι ο πρόγονος της χτένας).

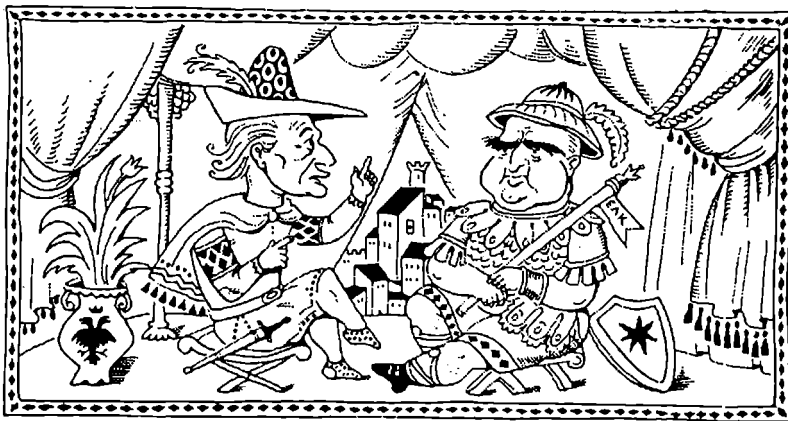
Επιγραφή Γ'.

Επιγραφή Δ'.

Ο Χρύσανθος (Μέντης)

Μποσταντζόγλου (Μποστ) ως συλλέκτης

Πάντα στην Μαρία

Αυτή η ευγενική μορφή ο Μποστ υπήρξε δεινός συλλέκτης παντός αντικειμένου. Όπως μου έλεγε, από παιδί μάζευε περίεργα πράγματα (φωτογραφίες, γραμματόσημα, κομμάτια από σεληλιόντ κ.ά.). Στην εφηβεία του όμως στράφηκε σε αντικείμενα Τέχνης, όπως και ο ίδιος αφιερώθηκε στην τέχνη της ζωγραφικής. Είχε από όλα: περίεργα γυαλικά, νομίσματα, πίνακες παλαιών και λαϊκών ζωγράφων, εικόνες βυζαντινές, κομμάτια από τέμπλα, εκκλησιαστικά αντικείμενα, ρολόγια, σπάθες, ξίφη, παλιές πόρτες (όπου πάνω τους ζωγράφιζε), ταμπακιέρες, λάμπες, μικρά γλυπτά κ.ά. Το Μοναστηράκι τον γνώριζε καλά. Αλλά και σε χωριά και στο εξωτερικό πήγαινε. Κάθε τι που ανακάλυπτε, η ικανοποίησή του ήταν φανερή. Τα μάτια του άστραφταν, χαμογελούσε με νόημα και έσπευδε να το τοποθετήσει στη θέση του.

Θυμάμαι στο μαγαζί του στην Ομήρου, αν περνούσες πολύ πρωί θα έβλεπες έξω από την πόρτα αφημένα μπουκάλια διαφόρων σχημάτων και χρωμάτων και άλλα αντικείμενα που του συνέλεγαν φίλοι του παλαιοπώλες ή και πλανόδιοι. Άφηναν λοιπόν οι μερακλήδες στον μερακλή τα δώρα τους. Νομίζω αυτή η συλλεκτική του «μανία» τον επηρέαζε και στη ζωγραφική του. Θέλω να πω ότι ζωγράφιζε φιγούρες και θέματα παλιά, από ιστορικά γεγονότα και λαϊκές μορφές. Και τους πίνακες που συνέλεγε είχαν κάτι, μια ματιά του καλλιτέχνη Μποστ. Ακόμη και τα μοτίβα και οι λέξεις στα ποτήρια, στα μπουκάλια, στα σταχτοδοχεία και αλλού που δημιουργούσε και αυτά είχαν κάτι από το παλιό, το συλλεκτικό, το δυσεύρετο. Ο Μποστ ήταν ένας καλλιτέχνης μοναδικός, είχε στυλ, φαντασία και έντονη δημιουργικότητα. Θα μπορούσα να πω –χωρίς υπερβολή– ότι έπιανε, ό,τι ξεχώριζε, ό,τι ανακάλυπτε σε υπό-

γεια, αποθήκες ή τυχαία τους έδινε ζωή. Όταν τον συναντούσες στον δρόμο, πάντα είχε στην τσέπη νομίσματα ή κάνα μικροαντικείμενο που στο έδειχνε με καμάρι. Από τις πιο ωραίες του στιγμές, όταν σε ξεναγούσε στις συλλογές του, εδώ στην Αθήνα (Ροβέρτου Γκάλη) ή στο Μεταξοχώρι, σε εκείνο το τεράστιο σπίτι-μουσείο. Εξηγούσε τα αντικείμενα με την καταγωγή τους, την ειδική κατασκευή και ιστορία. Άρχοντας ήταν ο Μποστ, άρχοντας του απροσδιόριστου και της αναζήτησης. Και ως συλλέκτης έδειξε πρόσωπο καλό, αγαθό και ευφύεστατο. Κιμπάρης και σε αυτή την πλευρά του, χαιρότανε την κάθε στιγμή και είχε πάντα το χιούμορ και τη σοφία του ανατολίτη. Δεν μας λείπει απλώς, αλλά έχει αφήσει ένα κενό στην ζωή μας και να μην ξεχνάμε εκείνο το αμίμητο: «*Τα κακά κόποις κτώνται*».

Γιάννης Κοντός
Νοέμβριος 2005

Ο πολιτικός Μποστ

του Σοφιανού Χρυσσοτομίδα

ΕΙΝΑΙ ΕΥΚΟΛΟ να λες: Το θέμα μου είναι ο πολιτικός Μποστ. Συνεπώς, θα μιλήσω για τον πολιτικό Μποστ – και πέραν ου! Αλλά πώς να ξεχωρίσεις τον πολιτικό από τον εικαστικό ή θεατρικό Μποστ; Πώς να δεχθείς ότι ο Μποστ «τέμνεται», «ταξινομείται» (– να πεις, λόγου χάρη: από δω ο ζωγράφος ή ο θεατρικός συγγραφέας, από κει ο ποιητής, ο αφηγητής, ο πολιτικός αναλυτής...), όταν τα πάντα, ζωγραφιές, σκίτσα, καρτέ, πολιτικά κείμενα συνθέτουν μια και αδιαίρετη ενότητα;

ΑΣ ΠΑΡΟΥΜΕ ένα θεατρικό του έργου, το «Ρωμαίος και Ιουλιέτα». Κάπου, βέβαια, ο Μποστ ακολουθεί υποτυπωδώς –έστω σε στυλ γκροτέσκο– τηνσαιξπηρική πλοκή του έργου... Αλλά αυτό που τον ενδιαφέρει είναι άλλο: πώς να στείλει –μέσω... Σαιξπηρ– τα δικά του μηνύματα. Πώς να καταγράψει –να μυκτηρίσει– τα δικά μας οικεία κακά. Και πώς, αν γίνεται, κάτι να διδαχθούμε, κάτι να διορθώσουμε.

Είπατε τίποτε περί διαπληκτιζομένων δεσποτάδων; Ακούστε τι λένε, επί παραδείγματι, οι τροβαδούροι του έργου, με την έναρξη της πρώτης

πράξης:

Κάποια φορά στη Λάρισα, προ αρκετών ετών υπήρξε μίσος μεταξύ δυο Μητροπολιτών κ' οι κάτοικοι χωρίστηκαν τότε σε δυο μερίδες και πήραν οι μισοί λουστούς και οι μισοί σανίδες και ώρμησαν στις εκκλησιές απάνω κατ' ευθεία και έδερναν οι μεν τους δε, υβρίζοντας τα θεία. ΑΛΛΑ στην εποχή του Ρωμαίου και της Ιουλιέτας συμβαίνουν και άλλα τινά. Επί παραδείγματι: Έξω από τη Μάντονα ο δρόμος είχε κλείσει παραγωγοί και απεργοί τον είχαν αποκλείσει αλλά και:

Αδιόριστοι καθηγηταί με διάφορα πλακάτ έδιναν μάχες άγριες με οπλισμένους ΜΑΤ Στο ίδιο αυτό θεατρικό έργο του Μποστ, παρελαύνουν οι πάντες: Τούρκοι, Αλβανοί, Σκοπιανοί, Αμερικανοί, η πριγκίπισσα Νταϊάνα, ο Τιτανικός, ακόμα και ο απόστολος Παύλος. Όλη η επικαιρότητα επί σκηνής! Αλλά δεν χρειάζεται να συνεχίσω, νομίζω. Το επιμύθιο είναι σαφές. Σε όλα τα έργα του Μποστ, θέατρο, σκίτσα, ζωγραφιές, ποίηση, το πολιτικό στοιχείο είναι έντονο. Και διάχυτο.

ΠΡΕΠΕΙ, ωστόσο, να σταθώ διεξοδικότερα στον «πολιτικό Μποστ» μια και ανέλαβα αυτή τη δέσμευση. Νομίζω ότι ένα κατ' εξοχήν πολιτικό βιβλίο είναι η «Αλληλογραφία με τον Κώστα». Το ποιός είναι ο Κώστας, δεν χρειάζεται, υποθέτω, να το καταθέσω. Τον Ιούνιο του 1963, ο πρωθυπουργός Κώστας, ύστερα από διαφωνία του με το Παλάτι, παραιτείται και φεύγει για τη Ζυρίχη. Επιστρέφει στην Ελλάδα, τον Σεπτέμβριο του 1963 και μένει στη χώρα, ως τις εκλογές του Νοεμβρίου, τις οποίες, όπως είναι γνωστό, κερδίζει η Ένωση Κέντρου. Από τότε –μας εξηγεί ο Μποστ– ο Κώστας «απεφάσισεν οριστικός να παραθερήση εις Γαλικόν έδαφος, μεταβάς εις το Φοντέν εν πλω, αρεοπορικός, οπότε κε διακόψασμαι». Οι επιστολές δημοσιεύθηκαν στην Αυγή και «η σήνθεις της αλληλογραφείας Μας ήτο διπλή: Ολίγαι σελίδες δόξης, πολλαί σελίδες πουχικού μεγαλίου»...

Ο Μποστ αλληλογραφεί με τον Κώστα, ως οπαδός της ΕΡΕ... Προσπαθεί να τον πείσει ότι οι δυσκολίες είναι εφήμερες. Άρα δεν πρέπει ν' απελπίζεται, επειδή στην εξουσία βρίσκεται η υπηρεσια-

Ομιλία του Σοφιανού Χρυσσοτομίδα σε εκδήλωση του ΣΥΝ για τον Μποστ, στις 10 Απριλίου 1998, στο Πολιτιστικό Κέντρο «Μελίνα Μερκούρη».

κί κυβέρνηση Μαυρομυχάλη. Η κυβέρνηση αυτή -του εξηγεί- «θα καθίσει 30 ημέρας, ενώ η ΕΡΕ πιθανόν 30 έτη»... Βεβαίως, «τελευταίως συνέβη αδιέξοδος, οι αρχηγοί κομμάτων εκλήθησαν προχθές εις τα Ανάκτορα, χωρίς φυσικά να κληθεί η ΕΔΑ». Γιατί, όμως, δεν εκλήθη η ΕΔΑ; Δεν εκλήθη η ΕΔΑ, «διότι το κόμμα αυτό, όπως είναι γνωστόν, δεν μετέχει εις τα κοινά, δηλαδή δεν φορολογείται, δεν υπηρετεί εις τον στρατόν και κατά την διάρκειαν της κατοχής, όπου όλα τα κόμματα έχυσαν ποταμούς αιμάτων, μόνον αυτό δεν είχε ούτε ένα νεκρόν»...

Όλη την «αλληλογραφία με τον Κώστα» διατρέχει το σπινθηροβόλο πνεύμα του συγγραφέα της, σύμικτο με την σάτιρα του Μποστ - μια σάτιρα καταλυτική, βιτριολική, αλλά πάντοτε αγαθοποιό. Ο Μποστ ειρωνεύεται, αλλά δεν μισεί. Γι' αυτό και μας χάρισε μερικές ανάλαφρες σελίδες απείρου κάλλους. Ο Μποστ επισκέπτεται τη Μυτιλήνη, για να κινητοποιήσει -υποτίθεται- τους εκεί οπαδούς της ΕΡΕ. Και ενημερώνει, για τα του ταξιδιού του, τον Κώστα. Ιδού δείγμα της ενημέρωσης αυτής:

«...Η θάλασσα ήτο γαληνεία και ο κερός έπνεεν ελαφρός. Εξήσαμεν ένα πραγματικόν όνειρον. Εις το βάθος του οριζοντος διεγράφετο η Σπετσοπούλα του κ. Νιάρχου, και όλοι οι πρίγκηπες και οι φασιανοί διεγράφοντο καθαρά επί της ακτής. Μακρότερον, εφένετο η νήσος Σκορπιός ανήκον εις τον κ. Ωνάσην που κατέχει και την Κάλας, δεξιότερον οι Πεταλιοί, που είναι ιδιοκτησία των βασιλέων Μας

και διάφοροι άλλοι νήσοι που τας κατέχουν πολιτικοί κρατούμενοι. Το απόγευμα εφάνη η Κύπρος της Αγγλίας και προς το εσπέρας διεκρίνετο αγνά το οικόπεδον του Άντονν Κουήν εις την Ρόδον, μία έκτασις γης του Γκρέγκορη Πεκ και το φοταγογημένον καζίνο του φον ριχτόφεν. [...] Παραπλέον εις την Μίκονον είδομεν και το κτήμα που ανήκει εις τον Μενουχίν και, ανοιχτά της Δήλου, την ιδιοκτησίαν της Σοράγια. Αφού, με μεγάλην προσοχήν, διήλθομεν από πολλάς άλλας ξένας νήσους, έχοντες τα μάτια μας δεκατέσσερα [...] μην εβρεθώμεν προ τουρκικών ακτεωρών και βηθισθόμεν, εφθάσαμεν, τέλος σώοι εις την ελληνικήν μεγαλόνησον Μυτιλήνην, κατόπιν πολλών επιτυχών ελιγμών»...

Η «αλληλογραφία με τον Κώστα» καλύπτει και φιλολογικά θέματα. Ο Κώστας γράφει στον Μποστ για να του πει το σοκ που υπέστη, όταν πληροφορήθηκε τον θάνατο του «φερέλιδος νέου» Ζαν Κοκτώ. (Ο Κοκτώ, ένας από τους λαμπρότερους διανοητές της Γαλλίας, πέθανε σε ηλικία... 74 ετών). Μόλις έμαθα τα του θανάτου του Κοκτώ -λέει ο Κώστας στον Μποστ- «εδοκίμασα ένα κλωνισμόν, όπως ένας μαθητής που τρώγει θράβματα ορφής εις το κεφάλι, κατά την ώραν παραδόσεως. Σε διαβεβαιώ ελυπήτην ανεξίτηλα, διότι ήτο ο αγαπητότερός μου συγγραφέας». Ο Κώστας πληροφοροφρεί ακόμα τον Μποστ ότι τα καλύτερα έργα του Κοκτώ είναι οι... «Άθλιοι» και η «Παναγία των Παρισίων»!

[Ο Μποστ, στο σημείο αυτό, δεν ειρωνεύεται μό-

νο τις όποιες φιλολογικές γνώσεις του Κώστα, αλλά τη γενικότερη ασχετοσύνη, αγραμματοσύνη, μιας ηγεσίας, πολιτικής ή πνευματικής, που παρέμενε ανυποψίαστη για ό,τι συνέβαινε στην Ευρώπη].

Για τον πολιτικό Μποστ μπορεί να μιλά κανείς επί ώρες. Το δυνατότερό του όπλο ήταν η γλώσσα. Το δεύτερο η σάτιρα. Το τρίτο η ευρυμάθειά του. Διάβαζε τα πάντα. Δεν του ξέφευγε η παραμικρή ειδηση. Μπορούσε να κινηθεί άνετα ακόμα και στο βασίλειο των αριθμών, είτε οι αριθμοί αναφέρονταν στον ετήσιο Προϋπολογισμό του κράτους, είτε στο βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης, με τίτλο «Αριθμοί».

Για τη σάτιρα, τον πηγαίο σουρεαλισμό του Μποστ, αναφέρθηκα ήδη. Και αν κάτι πρέπει να προσθέσω, είναι πως η σάτιρα του Μποστ έχει βαθιές ρίζες: Από τον Ροΐδη, τον Σοφοκλή Καρύδη, τον Κλεάνθη Τριαντάφυλλο, τον Βλάση Γαβριηλίδη, ως τον Σουρή, τον Παλαμά, τον Βάρναλη. Ας δούμε αυτές τις ρίζες

Ο Σουρή διακωμωδεί τον θάνατο:

Στον κόσμο τούτο τον χαζό
ας ημπορούσα να μη ζω
μα δίχως να πεθάνω...

Φιλοσοφικότερος ο Μποστ δίδει τη δική του εκδοχή:

Εις τιν ζωίν ερχώμεθα
Ευτυχώς γνορίζώμεθα
Δυστυχώς χορίζώμεθα

Φοβούμαι ότι μακρογόρησα. Και παρά τις περι-

πλανήσεις μου «τήδε κακείσε» -αναπόδραστες, θα έλεγα, όταν αναφέρεται κανείς στον Μποστ- πρέπει να κλείσω με τον πολιτικό Μποστ. Ε, λοιπόν, ο Μέντης Μποσταντζόγλου μπορεί να σκόρπισε -και ακόμα να σκορπά- αβίαστο και άχολο το γέλιο: «Ζε σουί μπατίρ - Θα σου δώσει ο πατήρ», κ.λπ. Όμως, πίσω από το γέλιο αυτό, πίσω από τα σκίτσα του, τις ανάλαφρες ιστορίες του, πίσω από τον Πειναλέοντα, την Ανεργίτσα, τη μαμά-Ελλάς, κ.λπ., κρύβεται μια άγρυπνη συνείδηση, ένας σοβαρός, ευαίσθητος πνευματικός άνθρωπος που παθαίνεται, θλίβεται, αγανακτεί, πονάει, ανατριχιάζει. Όχι, δεν είναι δυνατόν! Ελλάδα δεν είναι μόνον ο κόσμος της φθοράς, της αρπαχτής, της συναλλαγής, το κράτος-υποτέλεια, το κράτος-συμμαχικός παράγων... Όχι, πρέπει να υπάρχει και μια άλλη Ελλάδα, της ελπίδας, της δικαιοσύνης, του πολιτισμού - η διαχρονική Ελλάδα της δημοκρατίας, του πλουραλισμού, της κοινωνικής ανάπτυξης.

Ο Μποστ -μας λέει ο Θανάσης Μουτσόπουλος- δεν υπήρξε ποτέ «politically correct». Αλλά, ακριβώς, επειδή δεν υπήρξε «correct», έζησε μια ζωή «incorrect», δηλαδή μαστροχალαστής, δηλαδή πρωτοπόρος, δηλαδή επαναστάτης.

Θα ήθελα να μου επιτρέψετε να κλείσω, παραφράζοντας κάποιους στίχους του Καβάφη: «Όταν θα θέλουν οι Έλληνες να καυχηθούν / "τέτοιους βγάξει η Αριστερά" - θα λένε»... Πρωτοπόρους διανοητές, πρωτοπόρους αριστερούς, σαν τον δικό μας, ανεπανάληπτο Μποστ.

Μποστ, περισσότερο Μποστ

ή το ημερολόγιο ενός φίλου

του Πάρι Τακόπουλου

Το έχω πει κι αλλού, χωρίς αιδώ, και θα το επαναλάβω κι εδώ. Δεν μας πηγαίνανε του Μέντη κι εμένα τα φιλολογικά μνημόσυνα.

Ούτε καν τα εν ζωή. Και ποιος ο λόγος να μας τα κάνουν οι άλλοι, αφού εμείς τα κάνουμε, ούτως ή άλλως, μόνοι μας, επί καθημερινής βάσεως; Αυτό ως προλογική «τιμητική αναφορά» σ' ένα δικό μου βιβλίο, την τετάρτη μου ποιητική συλλογή, την εποχή περίπου που γνωρίστηκα με τον Μέντη. Και το όνομα της τετάρτης μου εκείνης περι-συλλογής: «Φιλολογικά Μνημόσυνα» (Ίκαρος 1956). Ανοίγω και δεν κλείνω σήμερα μια «πεντηκονταετηρίδα» φιλίας με τον Μποστ, που θα την ανανεώνω όσο τουλάχιστον ζω, ή μάλλον θα μου την ανανεώνει ο Μέντης κάθε φορά που ανοίγω ένα βιβλίο του ή βλέπω ένα σχέδιό του ή ένα πίνακά του.

Είχα την τύχη να αποκτήσω τους καλύτερούς μου φίλους χάρις στα έργα μας. Τι κι αν οι φίλιές μας είχαν τις πιο επικίνδυνες βάσεις, γιατί στηριζόντουσαν σ' έναν έρωτα από το πρώτο διάβασμα. Όσο κι αν αυτό μπορεί να αποβεί μοιραίο, δεν παύει, ως ανάμνησις τουλάχιστον, να είναι κάτι το ωραίο. Η φιλία μου με τον Μέντη εκινδύνευσε να αποβεί μοιραία, γιατί αν και είχε ιερότερες βάσεις κι απ' αυτές της Σούδας, τις Σταυροφορίες του Μποστ, της εποχής ενός Σταυροφόρου από το Ήτον κι ενός Οθωμανού «γεΐτων», και το πρώτο μου μυθιστόρημα, το «Κλεινόν Άστν», παρ' ολίγον να κλονισθεί

ανεπανορθώτως, από την πρώτη νύχτα που περάσαμε μαζί.

Προς αποφυγήν νέου «κλονισμού», σπεύδω ταχέως και εν μακρά περιλήψει, να πω την τραγική μας ιστορία, που ευτυχώς έμελλεν να έχει αίσιο, ως ερωτικόν συνοικέσιον, τέλος, άνευ υπονοούμενου.

Όταν του έστειλα το πρώτο μου μυθιστόρημα, το *Κλεινόν Άστν* (με αφιέρωση στον Bost και στην Μαμά Ελλάδα του), υπό καθεστώς μεγάλης πικρίας, γιατί η κριτική, από τότε, δεν έλυνε εύκολα το ζωνάρι της σιωπής της, έλαβα την πρώτη, και τελευταία μου, από άντρα, ερωτική επιστολή. «Διάβασα το μυθιστόρημά σου», μου έγραψε, «την ίδια νύχτα που το έλαβα, και δεν κοιμήθηκα ούτε εγώ ούτε η Μαρία η γυναίκα μου, λόγω του γέλιου μου, και γιατί την Ξυπνούσα κάθε τόσο για να της διαβάσω

μια σελίδα σου. Ανυπομονώ να σε γνωρίσω». Και από κάτω ένα μεγάλο «σε φιλώ» και η πάντοτε ωραία ορθογραφημένη υπογραφή του. Αμαρτία εξομολογημένη δεν είναι αμαρτία.

Την μεθεπόμενη έγινε η ιστορική μας συνάντηση, σε ουδέτερο έδαφος, χωρίς την συμμετοχή της Μαρίας, η οποία δεν είχε συνέλθει ακόμα από την προχθεσινή τους ολονυκτία. Από τότε τίποτα δεν μας χώριζε, ούτε κι αυτές οι φιάλες αλκοόλ που άδειαζα εγώ για λογαριασμό και των δύο, ενώ ο Μέντης, κατά την στατιστική του συνήθεια, τις μετρούσε για να τις αφαιρέσει από τον λογαριασμό. Τόσο συνδέθηκα με ολόκληρη την οικογένεια, –γιατί εν τω μεταξύ η Μαρία με είχε συγχωρήσει για εκείνη την ολονυκτία– ώστε, επειδή δεν είχα προλάβει να βαφτίσω κανένα από τα παιδιά τους, μου ανέθε-

σαν την βάφτιση του επί της οδού Ομήρου μαγαζιού τους. Και το όνομα αυτού «Λαϊκαί Εικόναι», όνομα που τους γέννησε πολλούς μπελάδες, γιατί όσο το βλέπανε οι περαστικοί, σταματούσαν και του κάνανε παρατήρηση για κείνο το «μαργαριτοφόρον»: «Εικόναι».

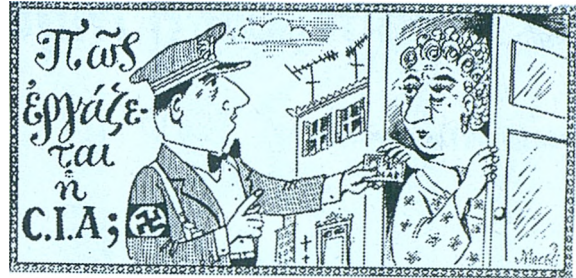
Ο Μποστ ως γελοιογράφος είναι ενουνεϊδητα για την Ελλάδα ότι είναι ασυνείδητα οι ηγέτες της Coalition για τον άλλο κόσμο. Ξέρει να κάνει τον κόσμο να γελάει, μιλώντας με τον πιο σοβαρό τρόπο, για τα πάντα, ενώ οι άλλοι, οι Μεγάλοι, οι μονοπωλούντες την παγκόσμια σκηνή, μας κάνουν να ξεκαρδιζόμαστε κι αυτοί με όσα λένε για να δικαιολογήσουν τα σοβαρά, πάντα, εγκλήματα, που ετοιμάζονται να διαπράξουν. Πρόκειται περί ενός αθέμιτου ανταγωνισμού, διά τον οποίο έχω ήδη διαμαρτυρηθεί γραπτώς εις το CNN, στους *Times* και στο *Herald Tribune*, άνευ δυστυχώς ουδεμίας ανταποκρίσεως. Σκοπεύω δε τώρα να απευθυνθώ και εις το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ή εις τον Τριανταφυλλόπουλο, τον Καθηγητή φυσικά, διότι κινδυνεύουμε πολλοί εξ ημών της Ενώσεως, σατιρικών συγγραφέων, να ευρεθούμε εις τας πέντε λεωφόρους.

Οι κοινές μάχες που δώσαμε με τον Μέντη επί πολλών «πεδίων», με έψιλον και άλφα γιώτα, από έδρανα και άρματα θέσπιδος και Θέμιδος, έως ωτορηκτικούς ή ευμόλπους Οίκους, όπου ηκούσθησαν, το πρώτον, η Νήσος των Αζορών και η Μυρτιά, μετρούμενες, εις αναμέτρητους δακτύλους και ιαμβοτροχαίους, ήσαν όλες τους νικηφόρες. Πλήν ίσως των μαχών εκείνων, εις το Υπόγειον του Θεάτρου Τέχνης, όπου ματαίως προσπαθήσαμε να «κατεβούμε» από κοινού, καθώς και να πείσωμεν «το πλήρωμα» αυτού ότι επιτρέπεται το γέλιο στις τραγω-

δίες του Ιονέσκο και του Μπέκετ. (Ευτυχώς οι ηθοποιοί ήσαν πάντοτε με το μέρος μας.) Ήταν η ωραία εκείνη εποχή, όταν η *Φαύστα* του και ο *Ματωμένος Γάτος* μου δεν έγιναν δεκτά από τον Κουν, ταυτοχρόνως, σύμπτωση αποτελέσασα «ευτυχή παρηγορία» και για τους δύο, που αμέσως αποφασίσαμε να γράψουμε δύο επίσης «ταυτόχρονα» κείμενα, τα οποία αμέσως δέχθηκε το Θέατρο Τέχνης να φιλοξενησει σ' ένα πανηγυρικό του λεύκωμα. Τίτλος τους: «Το Θέατρο Τέχνης και πώς δεν ανέβασε τα δύο πρώτα μας θεατρικά έργα». Ή κάτι τέτοιο.

Και για να συνεχίσω τις αναμνήσεις μου, πώς να μην ενθυμηθώ και να μην λησμονήσω την νύχτα της πρόβας τζενεράλε στην Μυρτιά, όπου ο αποκαλούμενος Σερ, λαϊκός αοιδός, έδωσε ως τελεσιγραφική νότα εις τους συνεταίρους του Μίκη και Μέντη, ένα ιδιόκον του «υστερικόν Όχι», αρνούμενος να τραγουδήσει την Νήσον των Αζορών και την Ρομβίαν, άσματα από τα οποία διεκυβεύετο, ως είτε, η σοβαρότης του ως εθνικού βάρδου; Αργότερον, κατόπιν πίεσεως των 3 μεγάλων δυνάμεων, εμού παίζοντος ετεροχρονικώς, τον τριτοκομπαρσικό ρόλον, του Ανάν, απέσυρεν την νόταν του μαζί με την ομηρικήν μήνιν του.

Πώς να μην νοσταλγώ τας δικανικάς μάχας, τας οποίας εδώσαμεν, ως άλλοι Παπινιανοί, μαζί με τον Μποστ κατά του αντιστασιακού εισαγγελέως Τσεβά, ο οποίος κατεκεραύνωνε, πλήν του υιού του Μποστ Ιωάννη (του οποίου υπήρξα μάρτυς, επτάκις, κατά την επταετιάν, για τα «Παπανδρεϊκά»), και πάντα άλλον κατηγορούμενον, ή και μάρτυρα, που ευρίσκετο μπροστά στην έδρα του, μαγνητοφωνών συγχρόνως τας αγορεύσεις του, διά ν' ακούσει την νύχτα τους μύδρους του, μετά των «αλλοφί-

λων» του, ως πρωτοποριακόν σουρρεάλιτυ-σόου, ως ήτο γνωστόν εις πάντα καλόν δικαστικό κύκλον;

Πώς να ξεχάσω τας συντόμους ως σήριαλ κριτικής, ή ως επιφυλλίδας του Αιμίλιου Χουρμούζιου, που έγγραφα διά όλα τα θεατρικά του έργα, τας οποίας απελάμβαναν, οπωσδήποτε, δύο ενθουσιώδεις αναγνώστες μου, ο Μποστ κι εγώ;

Τρεις μήνες πριν πεθάνει ο Μποστ, είχα διαισθανθεί ότι θα έχανα σύντομα τον φίλο μου. Και γι' αυτό απεφάσισα να του γράψω μια ατελείωτη κριτική-αντιμνημόσυνο για τα δύο τελευταία του έργα, *Μήδεια* και *Ρωμαίο και Ιουλιέτα*, που είχε την τύχη ο Μποστ να προλάβει να τα χαρεί μαζί μας, χάρις στον Θανάση Παπαγεωργίου, την Λήδα Πρωτοψάλτη και τον Βασίλη Δημητρίου. Το ότι πρόλαβε να γελάσει και με το αντιμνημόσυνό μου, είναι κάτι που μ' έκανε κάπως ν' αυτοπαρηγορηθώ. Όπως και τώρα, γιατί γράφοντας αυτές τις γραμμές για τον Μέντη, ξέρω πως μετά το πρώτο μου αντιμνημόσυνο, ακολουθούν και θ' ακολουθήσουν και άλλα. Κάποτε νόμιζα, ότι μετά την πρώτη *Φαύστα* δεν θα υπάρξει άλλη. Η *Μήδεια* κι ο *Ρωμαίος* με διέψευσαν, όπως και όλους όσους πίστευαν ότι μετά τον πρώτο Bush δεν θα υπάρξει άλλος. Επιμύθιο: εφόσον δεν μπορούμε να έχουμε λιγότερο Bush, ας αρκεσθούμε, προς το παρόν, με τον δικό μας Μποστ, που θα τον έχουμε και θα τον έχετε για πάντα.

Ο Μποστ και η Μήδειά του

του Θάνου Κωνσταντινίδη

Μεγάλη η χαρά μας όσων βρισκόμαστε απόψε στην ιστορική πια Στοά. Για να τιμήσουμε την παιδοκτόνο Μήδεια και τον πατέρα της και ηθικόν αυτουργό Μποστ. Και να συγχαρούμε τον Θανάση Παπαγεωργίου, τη Λήδα Πρωτοψάλτη και τους άξιους συνεργάτες τους για τη θαυμάσια διδασκαλία.

Προσωπικά, με ιδιαίτερη συγκίνηση ανεβαίνω στη σκηνή της Στοάς. Αφού δεν είμαι ούτε ηθοποιός, ούτε σκηνοθέτης, ούτε σκηνογράφος. Έχω, όμως, μιαν άλλη ιδιότητα που μου δίνει το δικαίωμα δια να ομιλώ. Είμαι, παιδίοθεν, φίλος του Μποστ. Και με την ιδιότητά μου αυτή, θα με υποστείτε για λίγο.

Μου ζητήθηκε να μιλήσω για τον Μποστ. Από τον ίδιο. Δίστασα. Ακριβώς επειδή τον θαυμάζω. Όμως, ο αγαπητότατός μου Μποστ επέμενε. Έτσι, έχω εγώ την τιμή και εκείνος την ευθύνη για τις παρενέργειες.

Λοιπόν. Ο Χρυσάνθος ή Μέντης Μποσταντζόγλου, ευρύτατα γνωστός ως Μποστ, ξεκίνησε ως εικονογράφος βιβλίων και περιοδικών. Εντυπωσίασε με το ιδιόρρυθμο σχέδιό του. Πολλοί πρόσεχαν τότε και σχολίαζαν την εικονογράφηση του Μποστ και λιγότερο τα κείμενα. Ποιος σου είπε να έχεις τέτοιο ταλέντο;

Σύντομα διακρίνεται και επιβάλλεται ως πολιτικός, κυρίως, γελοιογράφος. Σπάνια η ευρηματική σχεδιαστική ικανότητα μπορεί να υπηρετήσει τις ευρηματικές σατιρικές εμπνεύσεις

όπως στην περίπτωση του Μποστ. Τα σχέδιά του –προτιμώ να τα λέω σχέδια και όχι σκίτσα– είναι εικονιστικές συνθέσεις που ιστορούν περιστατικά, επεισόδια και γεγονότα του δημόσιου βίου αλλά και του δημοσιοποιημένου ιδιωτικού. Εμπλουτισμένα ή και πλαισιωμένα γύρω-γύρω με το ανορθόγραφο αλλά αριστοτεχνικά διατυπωμένο έμμετρο επεξηγηματικό κείμενο, αποκτούν βαρύτητα ίση, τουλάχιστον, με κύριο άρθρο εκλεκτών ορθογράφων αρθρογράφων. «Είδες σήμερα τη γελοιογραφία του Μποστ;» είναι ερώτηση όχι σπάνια. Πέραν από την ολοφάνερη καλλιτεχνική τους αξία, τα έργα του Μποστ αποτελούν μαρτυρίες για τα νεοελληνικά δρώμενα, καλύτερα δράματα, μερικών ταραγμένων δεκαετιών.

Ο Μποστ γίνεται αυθεντικός χρονογράφος μιας ολόκληρης εποχής. Τύποι όπως ο *Πειναλέων*, που προσπαθεί να επιβιώσει με τη σφεντόνα, η *Ανεργίτσα με το βιβλιάριον απόρων κορασής* της Φρειδερίκης, η ένδοξη με περικεφαλαία αλλά ρακένδυτη *Ελλάς*, τύποι τους οποίους, μέσα από τη μετεμφυλιοπολεμική πραγματικότητα, πλάθει ο Μποστ, συνθέτουν μορφές-σύμβολα. Πειστικά, όχι μόνο γιατί είναι αληθινά. Αλλά και γιατί εκφράζονται σπαρταριστά με την ικανότητα τέχνης και λόγου του δημιουργού τους.

Ο Μποστ, όμως, είναι και πεζογράφος. Έγραψε διηγήματα. Όπως *Το επάγγελμα της μητρός μου*. Επάγγελμα εννοεί το ίδιο

με της Κυρίας Γουώρρεν. Έγραψε ταξιδιωτικές εντυπώσεις. Όπως *Αιγαίον: από το άγνωστον. Στη χώρα των τουλίπων. Ηρακλής μαινόμενος*. Και άλλα. Ανάμεσα στα γλαφυρά του κείμενα και το εκπληκτικό, λόγος και σχέδια, *Χρονικόν του Μορέως, φραγκικόν ανάγνωσμα δι' αφράγκους*. Καθώς και ο συναρπαστικός τόμος *Αθληλογραφεία με τον Κόστα*. Σε όλα το ίδιο, όπως και στους στίχους του, χιούμορ που φτάνει στον σαρκασμό. Σε όλα η ίδια ξεχωριστή ποιότητα γραφής, με την ηθελμημένη ταλαιπωρία της ορθογραφίας, της γραμματικής και του συντακτικού, τα λόγου παίγνια, τις μεταφορές και τις συσχετίσεις. Από βαθύ γνώστη της ελληνικής γλώσσας.

Θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία. Ο Μποστ έχει ενστερνιστεί τον στίχο του Κάλβου και τον εφαρμόζει με συνέπεια. Ενάρετος, τολμά. Δε διατάζει σε δύσκολους καιρούς, με το μολύβι ή το μελάνι του, να ειρωνεύεται και να διακωμωδεί βαρύγδουπα και κορυφαία πρόσωπα του πολιτικού προσκήνιου και της εξουσίας. Ελληνικής και ξένης. Οι βολές του ρίχνονται ευθέως ή εν παραβολαίς. Και στις δύο περιπτώσεις οι τολμηρές αναφορές είναι σαφέστατες. Συχνότατα δεν λείπουν τα μικρά ονόματα και τα επώνυμα. Οι παραστατικές φιγούρες των εικονιζόμενων είναι καθοριστικές της ταυτότητάς τους. Ενώ ομιλούσα είναι και η αλληγορία του σεναρίου.

Από πολύ νωρίς θα ασχοληθεί

Πρόλογος στην
100η παράσταση
στο Θέατρο Στοά,
15-4-94

ιδιαίτερος με τη ζωγραφική. Πάνοπλος, όχι από τις μακρές σπουδές στην ΑΣΚΤ, που κράτησαν μόλις έξι μήνες, αλλά με το πληθωρικό του ταλέντο. Με απόλυτη ελευθερία στην έκφραση και με δική του τεχνική, συνεχίζει την παράδοση. Ο όρος Ελληνικότητα θα ταίριαζε στη ζωγραφική του. Ζωγραφίζει με τρυφερή αναπόληση τον Ερωτόκριτο και την Αρετούσα. Τον Οδυσσέα Ανδρούτσο. Τη Γοργόνα του Αρχιπελάγους μας που κρατά τρίαίνα με το αστέρι της Βεργίνας. Πανοράματα Κωνσταντινουπόλεως. Συνθέσεις ωραιότερες με ωραιότερα πάντοτε χρώματα. Από προικισμένο ζωγράφο.

Η σοβαρότητα της ζωγραφικής του Μποστ δεν κινδυνεύει από μερικούς χαρακτηριστικούς τίτλους έργων του: Έφιππος επέφς επί αλόγου. Χριστόφορος Κολόνβος, εφεβρέτης της Αμερικής. Βασίλειος βουλγαροκτόνος φόβος κε τρώμος των Σκοπιανών. Νεκρά φύσις με αντικείμενα. Ο Ερωτόκριτος πέζων μπουζούκη. Γεννημένος ζωγράφος, ο Μποστ μας συγκινεί με τη ζωγραφική του. Βαθύς γνώστης της ζωγραφικής, σε κείμενό του για τον Μπουζιάνη τον χαρακτηρίζει «σοφόν του χρωστήρος» και αισθάνεται περήφανος που ανήκει στην ίδια με αυτόν αθάνατη «δαμονισμένη» φυλή.

Θα ήταν παράλειψη, φίλες και φίλοι του Μποστ, να μην αναφερθούν τα αναρίθμητα αντικείμενα οικιακής χρήσης, διακοσμημένα από τον ίδιο και με αναγραφή Μπόστειων αφορισμών. Σε δοχείον νυκτός ο αφορισμός *Τα κακά κώπης κτόντε*. Σε τασάκι τσιγάρων, πολλά χρόνια πριν το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, *Ο καπνείζων σταθερός καρκνοβατεί*. Και, αφού θίγουμε θέματα ιατρικά, ας θυμηθούμε και τις δύο αβγουλιέρες του Μποστ. Τη *γινεκεία*

οωθίκη. Και την *ανδρική οωθίκη*. Αυτά και άλλα πολλά κομούσαν από τη δεκαετία του '60 το ιστορικό κατάστημα της οδού Ομήρου *Λαϊκά Εικόναι*. Βάση για εκτόξευση Μπόστειων αφορισμών.

Άφησα τελευταία τα θεατρικά του Μποστ. Δεν λέω τον θεατράνθρωπο Μποστ, θα θύμιζε βατραχάνθρωπο που ψάχνει να βρει τη Φαύστα. Η σχέση του με το θέατρο βεβαιώνεται όταν πριν πολλά χρόνια πετώντας με Jet Electra της KLM πάνω από τη Γιουγκοσλαβία, η ιδέα μήπως έπεφτε το αεροπλάνο συνδέθηκε με το πένθος του που ταίριαζε στο Ελέκτρα. Ο Μποστ αγαπά τον Ο'Νηλ.

Συγγραφέας πολλών έργων ο πασίγνωστος φίλος μου. Ανάμεσα σε άλλα η *Όμορφη πόλη*, *Φαύστα*, *Μαρία Πενταγιάττισα*, *40 χρόνια Μποστ*, και, η παρούσα *Μήδεια*.

Δεν είμαι κριτικός. Ούτε Κρητικός. Ούτε με λένε Γιάννη. Πιστεύω όμως ότι στα θεατρικά του έργα, στις ιλαροτραγωδίες του, συναντώνται πανηγυρικά ο συγγραφέας και ο εικαστικός Μποστ. Έτσι και στη *Μήδεια*. Όπου λόγος, σκηνικά και κοστούμα του Μποστ, θριαμβεύουν. Με τη γενναία συμβολή στον θρίαμβο του εξαίρετου εμπνευστή, σκηνοθέτη και Τροφού, Θανάση Παπαγεωργίου, της μουσικής του Βασίλη Δημητρίου, των χορογραφιών και της Αντιγόνης Μαρίας Αλβανού, της υπέροχης Μήδειας Λήδας Πρωτοψάλτη, και των εκλεκτών συνεργατών τους Ολυμπίας Κυριακάκη για τη μουσική διδασκαλία, Καλόγριας Αιμιλίας Φουντούκη, Οιδίποδα Πάνου Βασιλειάδη, Ευριπίδη Δημοσθένη Παπαδόπουλου, Ιάσωνα Παύλου Ορκόπουλου, Εξάγγελου κ.λπ. Γιάννη Αναστασάκη, και των άλλων λαμπρών ηθοποιών της Στοάς Ελένης Κουλου-

ριώτη, Νίκης Χαντζίδου, Μίνας Λαμπροπούλου, Τάνιας Χαντζάρα, Ελπίδας Βιάννη. Εύγε σε όλους για το επίτευγμά σας.

Η έμπνευση του συγγραφέα μας στη *Μήδεια* δονείται από διονυσιακόν ενθουσιασμό. Όπως και στις κωμωδίες του αρχαίου δασκάλου του, του Αριστοφάνη. Ο Μποστ είναι, ύστερα από τόσους αιώνες, ο Νεοέλληνας συνεχιστής της Αττικής Κωμωδίας.

Στη *Μήδειά* του τροποποιεί τον γνωστό μύθο, δίνοντας τη δική του εκδοχή. Οι Μπόστειες παραλλαγές διατυπώνονται ακόμη και στο υστερόγραφο του. Ασταμάτητη ροή ιδεών χαρακτηρίζει τον σατιρικό αυτόν ποταμό. Όπου, πέραν από την εξέλιξη του έργου, ο συγγραφέας κατηριάζει και στηλιτεύει θέματα της επικαιρότητας ή παλαιότερα συμβάντα ή δηλώσεις. Θα πεισθείτε σύντομα με την οιστηλατημένη ερμηνεία του Θιάσου.

Η αρχαιοπρέπεια στη *Μήδεια* φαίνεται περισσότερο στα χορικά της Ένα, μάλιστα, από αυτά είναι παρωδία ομοιοκατάληκτη χορικού του Ευριπίδη. Καθώς θα δούμε σε λίγο, ο Ευριπίδης στη *Μήδεια* του Μποστ απαγγέλλει τους πρώτους στίχους της

Όσοι τό έργο μας άφτό τό παρακολουθείτε άκούστε μιάν εύχάριστη είδηση νά χαρήτε. Τά δύο παιδιά πού έσφαξε στ' άνάκτορο αυτό ήταν δύο φίλοι τών παιδιών πού έπαιζαν κρυφτό και είχαν έμπνευση κακή νά μπουνε στό παλάτι τήν ώρα πού έθόλωσε τής Μήδειας τό μάτι κ' ή Μήδεια στό σκοτεινά τό έσφαξε μέ λύσαν νομίζων πώς τό δύο παιδιά, παιδιά δικά της ήσαν. Καί τά παιδιά της έντρομα δέν έβγαλαν φωνή βλέποντας τήν μητέρα τους νά τά δουλοφρονεί. Τρόμος και φόβος και τά δύο τά είχε καταλάβει κι' έτρεξαν πανικόβλητα και μπήκαν σέ καράβι μέ έπεσαν σέ πεωατές έξω απ' τό 'Αλλέρι και τώρα σκλέβου βρίσκονται στής Μπαρμπαριάς τά μέρη. Μείνετε ήσυχοι λοιπόν τά δύο παιδιά της ζοῦνε άσχετα άν στήν ξενιτειά τά πάνθαινα τραβούνε. Ναι, δέν περνάν εύχάριστα οι δύο ξενιτεμένοι μά κάλλιο σκλάβου ζωντανού, παρά δύο πεθαμένου.

Μποστ

Στο τέλος της κάθε παράστασης κι ενώ έβγαίνουν οι θεατές από το θέατρο, τους δινόταν το παραπάνω υπερόγραφο.

δικής του Μήδειας. Όπως ο Αριστοφάνης, ο Μποστ εμφανίζει επί σκηνης τον Ευριπίδη. Αποτεινόμενη σ' αυτόν η Μήδεια του Μποστ, συγγέει τους Βατράχους με τον Προμηθέα. Τότε ο Μποστ θυμάται τον Σοφοκλή. Ο σύγχρονος Οιδίπους του περιγράφει τις περιπέτειες και αναγνωρίζει τα λάθη του. Ενώ η Μήδεια, κάνοντας υπέρβαση, λέξη της μόδας, στον Αριστοφάνη, καθυβρίζει τον Ευριπίδη.

Αρχαίες μνήμες. Φαντασία που αιφνιδιάζει. Σάτιρα αναβράζουσα αλλά και αποδεκτή. Καίριες και ουδόλως αφελείς, καθώς λέει ο ίδιος, επεξηγήσεις. Γνωμικό στοιχείο διάσπαρτο. Γλώσσα χρήσιμη για την αντιμετώπιση των λογιωπειών αλλά και της λεξιπενίας. Όλα, χυμένα σε μελωδικούς ομοιοκατάληκτους δεκαπεντασύλλαβους. Οι σίχτοι, ως ένα στοιχείο μουσικό του λόγου, θυμίζουν την Κρητική ποιητική δημιουργία του 17ου αιώνα. Όπως, άλλωστε, συμβαίνει και στα περισσότερα έμμετρα κείμενα του Μποστ. Παράδειγμα η προ τριακονταετίας Φαύστα και η συνομήλική της Δραματική σκηνή από την Εροφιλήν. Και άλλα πάμπολλα. Όπως το δημοφιλέστατο, αδόμητο με τη μελοποίηση του Μίκη, Ένα πλοίοι ταξιδεύουν με υπέροχον καιρόν... Ξεχωριστά όμως εδώ στη Μήδεια,

Τρεις μέρες μετά την 100η παράσταση ο Μποστ έδωσε στον φίλο του Θάνο Κωνσταντινίδη την παραπάνω φωτογραφία με το οπισθογραφημένο κείμενο: Στον αγαπητό φίλο καθηγητή Θάνο Κωνσταντινίδη που είχε την καλωσύνη να προλογίσει την 100η της Μήδειας στη Στοά στις 15/4/94. Με όλη μου την αγάπη και εκτίμηση. Ο παιδικός του φίλος Μέντης Μποσταντζόγλου. (Στην φωτογραφία διακρινόμεθα να παρακολουθούμε το έργο ματζύ.)

όπου οι δεκαπεντασύλλαβοι ακούγονται με την Κρητική προφορά του Γιάννη Αναστασάκη.

Τι θα γίνει όμως; Θα πούμε και άλλα σχολαστικά για τη Μήδεια, όταν μπορούμε να την απολαύσουμε επί σκηνης; Ενώ, αντίθετα, εξακολουθούμε το φακέλωμα του συγγραφέα της; Δίνω αμέσως τη θέση μου στον Θίασο, για την επίκληση στον Δία. Να πω όμως κάτι που αφορά τις πρώτες-πρώτες εικαστικές και ποιητικές δημιουργίες του Μποστ; Και ασφαλώς αποτελεί ελαφρυντικό για όσα του καταμαρτυρήσαμε.

Πάνε πολλά χρόνια από τότε. Τέλος δεκαετίας του '20, αρχές του '30. Στο νεοχτισμένο και εξωραϊζόμενο Ελληνικό, μέχρι τότε Χασάνι, παραθεριζαμε τα θερινά καλοκαίρια, καθώς ίσως θα έλεγε ο αγαπημένος μου φίλος. Πολύ κοντά μας έμενε η οικογένεια Μποσταντζόγλου, με τον Μέντη, τη Μάρω και την Αυγή. Συνδεθήκαμε φιλικά με τον Μέντη, καθώς και με άλλα, τότε, παιδιά. Ανάμεσά τους ο αλησμόνητος Αστέρης Στάγκος. Τα παιδιά έπαιζε. Εκτός από τη θάλασσα και τη μπάλα, θυμάμαι να ξαπλώνομε πάνω στην παραλιακή λεωφόρο, κλείνοντας το δρόμο που πήγαινε και πάει στη Γλυ-

φάδα και τη Βούλα. Αυτοκίνητα περνούσαν ελάχιστα, ένα κάθε πέντε-δέκα λεπτά. Έτσι προλάβαινε ο Μέντης να ζωγραφίσει πάνω στην άσφαλτο με κιμωλία πρώιμες σατιρικές εμπνεύσεις του. Κάποτε ερχόταν το λεωφορείο, Μπερλιέ ή Ρεό, με τέντα που άνοιγε από πάνω και πολλές πλαϊνές πόρτες, μία σε κάθε σειρά καθισμάτων. Ο οδηγός και ο εισπράκτορας, είτε κατέβαιναν είτε όχι, μας έψαλλαν τα εξ αμάξης. «Παλιόπαιδα, αλήτες, αυτά σας μαθαίνουν οι μανάδες σας;».

Ο Μέντης, ψύχραιμος, απαντούσε εμμέτρως στον αμαξηλάτη: «Σωφές, αραμπατζή, χωρατατζή, παγουρατατζή, πάρε με ματζύ».

Ήταν τότε που ο Μέντης είχε ήδη γίνει ο Μποστ. Ο αμίμητος Μποστ.

Ο παιδικός φίλος του Ελληνικού και φανατικός θαυμαστής του, εκ βαθέων του εύχομαι να τα εκατοσίσει. Συνεχίζοντας την προσφορά του στον Νεοελληνικό Πολιτισμό. Και η Μήδειά του να τα χιλιάσει. Κάθε καλό και στην αγαπητότατη οικογένεια Μποστ. Καθώς και στη Στοά. Αλλά και σε όλους εσάς.

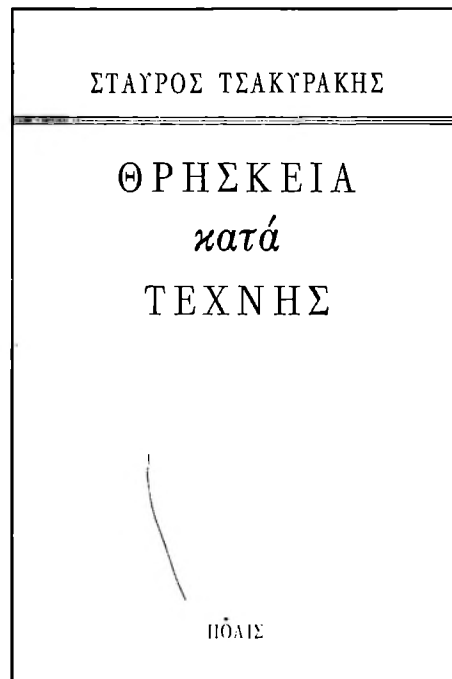
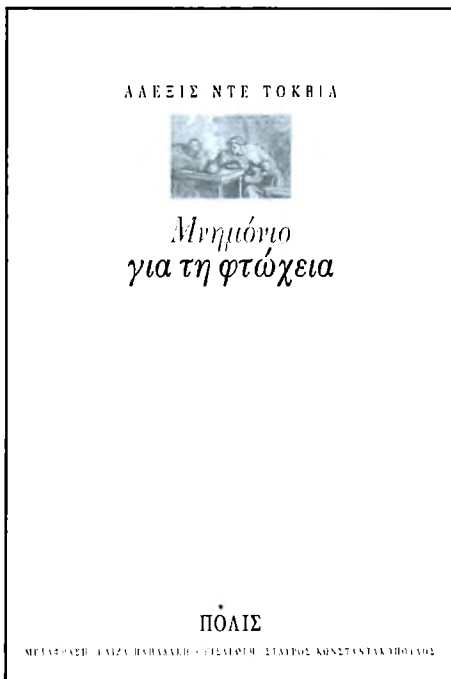
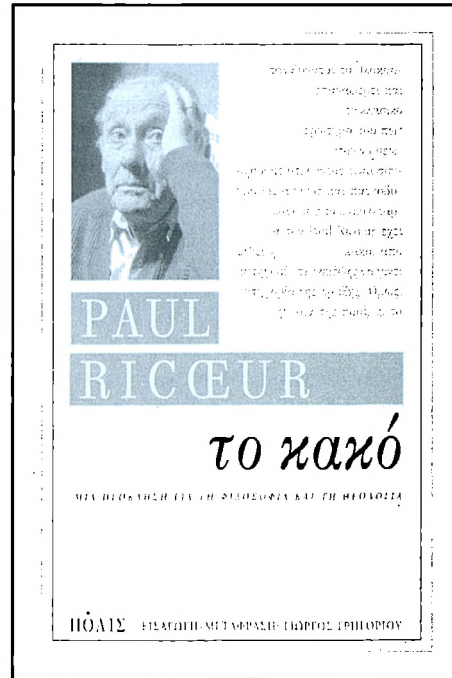
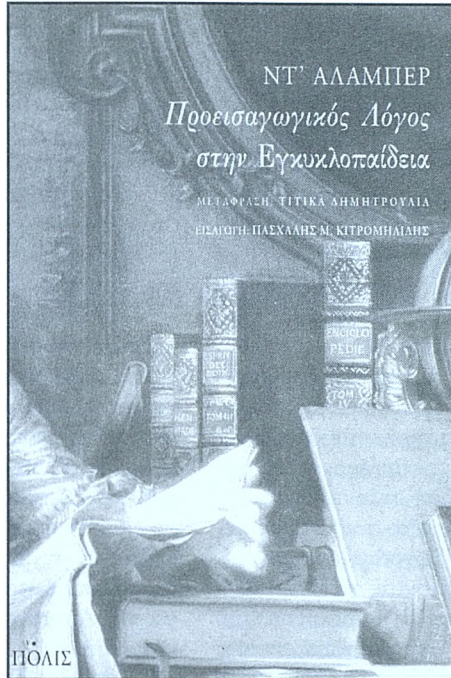
Σας ευχαριστώ για την αντοχή σας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΣ

ΟΜΗΡΟΥ 32 ΑΘΗΝΑ • e-mail: polis@ath.forthnet.gr • ΤΗΛ: 210-3617993 • 210-3643382 • FAX: 210-3636501

Μια τέχνη «Πουκιά και Συγχώριο»

Ο Μποστ, το λαϊκό και το λόγιο στην κρίση του '70

του Μάνου Στεφανίδη

*Εις τιν ζωίν ερχώμεθα,
Ευτυχός γνοριζώμεθα,
Διστιχός χοριζώμεθα.
Μ. Μποσταντζόγλου*

Γνώρισα τον Μποστ σε μια μεγάλη παρουσίαση που του είχε οργανώσει ο Μπαχαριάν στην ΩΡΑ της οδού Ξενοφώντος το 1983. Είχα τότε την ευκαιρία να γράψω δυο-τρία λόγια στον κατάλογό του πλάι στα κείμενα του Κώστα Μητρόπουλου, του Φρέντυ Γερμανού, του ΚΥΡ, του Λεωνίδα Κύρκου, του Μίκη κ.ά. Τίτλος του κομματιού ήταν: «Ο καπνίζων σταθερός καρκηνοβατή, Μήπως και ο ζωγραφίζων;». Έκτοτε γίναμε φίλοι και με τον ίδιο τον σοβαρό κύριο Χρυσάνθο αλλά και

την γλυκύτατη Μαρία, τη σύζυγό του. Τους συναντούσα στο επόμενο μαγαζί από την Ομήρου, στη Δ. Σούτσου και Δημοκρίτου. Μαζί κάναμε ένα μυθικό ταξίδι-προσκύνημα στη Βενετία το καλοκαίρι του 1986 συνοδευόμενοι από τον Ασαντούρ και την ξαδέλφη του Μέντη, ζωγράφο Εύα Μπουλγουρού.

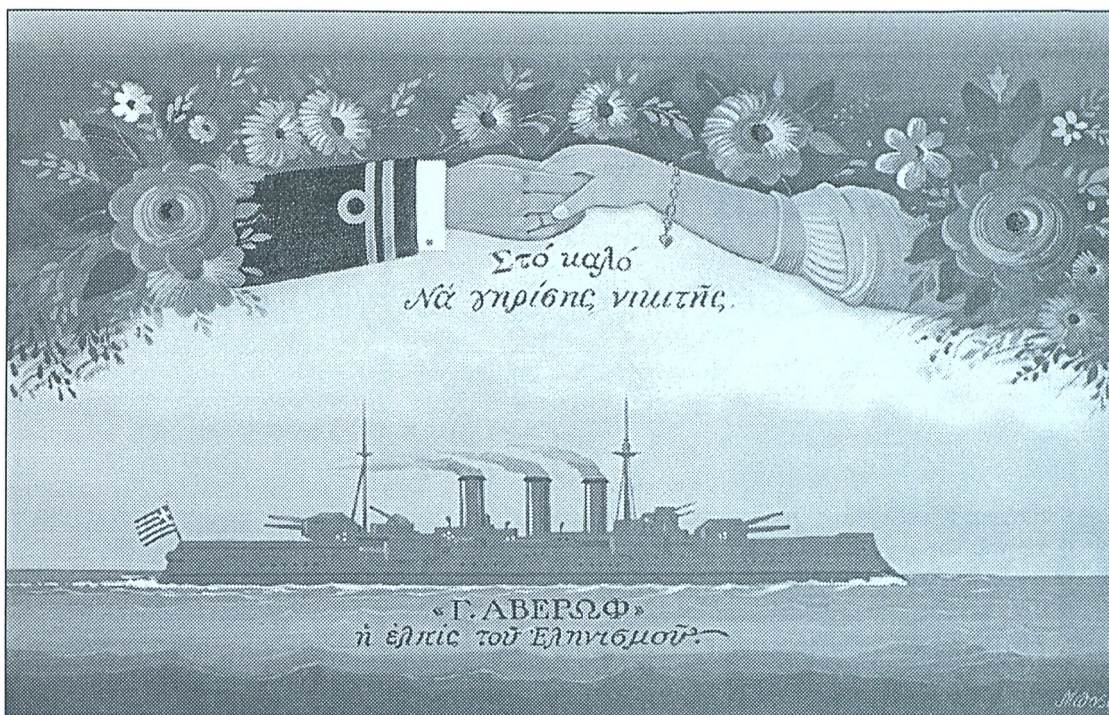
Ο Μποστ λάτρευε την αναγεννησιακή ζωγραφική, μελετούσε τις τεχνικές της λεπτομέρειες θέλοντας να μεταφέρει αυτή την άποψη γνώση στον δικό του κόσμο. Ήταν τότε που ο ίδιος περισσότερο ζωγράφιζε παρά σκιστάριζε θέλοντας να βελτιώσει όσο γινόταν το μορφολογικό του ιδίωμα. Η παραγωγή εκείνης της εποχής ήταν αληθινά πολύ μεγάλη: Ερωτόκριτοι, Αρετούσες, Ναύτες έφιπποι επί αλόγου, Ναύτες του Ναυτικού μας, ο Νώε έμπροσθεν της Κιβωτού με την γυναίκα του και άλλα ζώα, Χριστόφοροι Κολόμβοι-εφευρέται της Αμερικής, Κουταλιανοί, Ηρακλήδες, πρωτόπλαστοι, κι άλλοι πρωτόπλαστοι, Ωραία Άνθη, Ανδρούτσοι, Διάκοι, Καραϊσκάκηδες, Κατσαντώνηδες, φρεγάται του Ναυτικού μας –ο Μποστ είχε υπηρέτησει ναύτης–, Αληπασάδες και κυρα-Φροσύνες κ.λπ. Ένας ολόκληρος κόσμος Μύθου και Ιστορίας που συγκροτεί το συναξάρι του ελληνισμού και γεφυρώνει τη ζωγραφική του Θεόφιλου με τη νεωτερική πρόταση του Νίκου Εγγονόπουλου, και τους ατσαλάκωτους Φουσταναλάδες του Θεόδωρου Βρυζάκη με τις φιγούρες του Δεδούσαρου ή του Μόλλα. Ο

Μποστ συνειδητοποιεί έγκαιρα τον ομφάλιο λώρο που συνδέει το λαϊκό και το μοντέρνο. Τη σχέση αυτή την υποστήριξε με το λαϊκό-σουρεαλιστικό του θέατρο στο οποίο συνυπάρχουν ο Σκαρίμπας και ο Ξενοπούλος και με την εικονοποιία του η οποία κρατάει από το χέρι τον Τσαρούχη αλλά και τον Ντουανιέ Ρουσώ. Ανάλογα βήματα πραγματοποίησαν αστοί δημιουργοί υψηλής ευαισθησίας όπως ο Οδ. Ελύτης, ο Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας, ο Δημήτρης Πικιώνης κ.ά. Ο Μποστ όμως εκφράζει το λαϊκό από μέσα και γι' αυτό είναι τόσο εύστοχος και άμεσος. Σαν τον Διαμαντή Διαμαντόπουλο *mutatis mutandis*.

Θα προχωρήσω ακόμη περισσότερο λέγοντας ότι τα γελοιογραφικά του σχέδια με το αμείλικτο σφυροκόπημα της μικροαστικής ανέμπνευστης νοικοκυροσύνης που προπαγάνδισε η τότε Δεξιά σε αντίθεση με τα πετάγματα και το σφρίγος της τότε Αριστεράς, ήταν πολύ πιο σημαντικά από την φολκλορίζουσα ύστερη ζωγραφική του. Τότε ο Μποστ ήταν αληθινά *avantgarde* ανοίγοντας καινούργιους δρόμους και πρωτοεισάγοντας τις ιδιότυπες κόμικ ιστορίες του στην Ελλάδα. Τα κόμικς του!

Υπό την έννοια αυτή, όλοι οι επόμενοι υπήρξαν μαθητές του και ασφαλώς ο Μποστ υπήρξε καταλυτικός για το έργο του Αρχά, του Ιωάννου, του Καλαϊτζή, του Στάθη, του Χαντζόπουλου. Κατά σύμπτωση σχεδόν όλοι υπήρξαν συνεργάτες και του *Αντί*. Διαβρωτικό, ανατρε-

πτικό χιούμορ, υπερρεαλιστικές καταστάσεις που ταρακουνούσαν το πατροπαράδοτο «πατρίς, θρησκεία, οικογένεια», το ξέσπασμα του '60 που βραχυκυκλώθηκε τόσο άδοξα και άδικα από τους ηλίθιους κολονέλους, πολιτικός τρόπος να βλέπουμε τα πράγματα, ατόφια ψήγματα αυθεντικού αριστοφανικού χιούμορ, μπεκετική αίσθηση λόγου και εικόνας, ανατροπή της κλασικότερης γραμμής στο σκίτσο (π.χ. όπως του Φωκίωνος Δημητριάδη), διαπόμπευση της μικροαστικής αισθητικής μέσα από μια σειρά σχεδίων και θεατρικών δραμάτων που προκαλούσαν ακατάσχετο γέλωτα, ιδού εν ολίγοις το σύμπαν του Μποστ.

Τον Φεβρουάριο του 1998 οργανώνω στην Δημοτική Πινακοθήκη Πατρών την πρώτη αναδρομική έκθεση του Μποστ, η οποία μεταφέρεται την άνοιξη της ίδιας χρονιάς με την συνδιοργάνωση του πολιτιστικού τμήματος του ΣΥΝ στο εκθεσιακό κέντρο Μελίνα Μερκούρη. Η εκδήλωση πλαισιώνεται από μουσικά και θεατρικά δρώμενα στα οποία συμμετέχουν οι συνεργάτες του Μέντη, π.χ. ο Βασίλης Δημητρίου, και ακούγονται τα τραγούδια με τους στίχους του.

Εκείνη την εποχή τίθενται οι

βάσεις για μιαν ουσιαστική επανεκτίμηση της εικαστικής προσφοράς ενός καλλιτέχνη του οποίου η εμπλοκή με τα ΜΜΕ ουδόλως κατέληξε στην τυποποίηση και την ευκολία του αναγνωρίσιμου. Αντιθέτως. Ο Μποστ απετέλεσε μια από τις ριζοσπαστικότερες φωνές στις δεκαετίες του '60 και του '70, επικεφαλής κατ' ουσίαν μιας ιθαγενούς avantgarde που χωρούσε το Θεάτρο Σκιών, τον Μίκυ Μάους, τον Θεόφιλο και τον Φρανθίσκο Αραμπάλ. Ο ίδιος έχοντας μια πηγαία σχέση με το λαϊκό μπορούσε εκ του ασφαλούς να μεταποιεί απολαυστικά τους όρους του νεωτερικού, να συζευγνύει το λόγιο με το αφελές:

«Μήδεια: Βάζετε να διαβάζουμε Ιλιάδα και Οδύσσεια (οι μαθητές) κι όχι πορνό περιοδικά και άλλα αφροδίσια...»

Η γλώσσα και η ανορθόγραφη χρήση της σατιρίζουν ευθέως τη μεξοβάρβαρη καθαρεύουσα της εξουσίας και των οργάνων της υπερβαίνοντας συγχρόνως πολλές αγκυλώσεις της Αριστεράς σχετικά με την φετιχοποίηση μιας «κομματικής» δημοτικής. «Ό,τι ήταν ο Λεονάρντο ντα Βίντσι για την εποχή του, το ίδιο πάνω κάτω είναι και ο Μέντης Μποστταντζόγλου για τη σημερι-

νή εποχή... Ο Μποστταντζόγλου είναι και αυτός ποιητής, σχεδιαστής και ασφαλώς θα εγίνετο πρώτης τάξεως αρχιτέκτων εάν οι φίλοι και οι γνωστοί του έδειχναν μεγαλύτερα κατανόησιν...» αυτοσαρκάζεται στο βιογραφικό του. Στη δεκαετία του '60 το μαύρο χιούμορ του με τα κομμένα μέλη, τους κανίβαλους, τον άτυχον νέον σφάζων την σύζυγον αυτού είναι εντελώς πρωτοποριακό και εντελώς εκτός της τότε αισθητικής. Τα δικά του Bodies in Pieces προλαμβάνουν τις απόψεις και το ομότιτλο βιβλίο της Linda Nochlin σχεδόν κατά μισόν αιώνα (*The Fragment as a Metaphor of Modernity*, Thames and Hudson 2001), δείχνοντας πόσο αυτονόητη είναι η σχέση ανάμεσα στο λαϊκό και το νεωτερικό. Αλλά και πόσο εύκολα ξεχνάμε ή υποβιβάζουμε τα δικά μας πράγματα, πόσο λάθος συχνά απονέμουμε ευλογίες ή αρές. «Προτιμώ τις νεαρές» ίσως σχολίαζε εδώ ο χιουμορίστας Μέντης, ή ο επίγονός του Πέτρος Μαρτινίδης. Έχουμε ελάχιστα μη σοβαροφάνεις ανθρώπους σε τούτον τον τόσο αστεία σοβαροφανή τόπο. Στους λίγους λοιπόν αυτούς σήμερα, δέκα χρόνια μετά, ο Μέντης λείπει ακόμη περισσότερο.

Ο γκροτέσκος Μποστ

Οι λαϊκές βέβηλες καρναβαλικές ρίζες ενός χιουμορίστα

του Θανάση Μουτσόπουλου

Ο Γιάννης Κιουρτσάκης, μελετητής του εγχώριου Καραγκιόζη, βασίζεται πάνω στη μελέτη του Mikhail Bakhtin *Ο Ραμπελέ και ο κόσμος του [Rabelais and his World]*,¹ για να υποστηρίξει ότι (και) ο ελληνικός Καραγκιόζης φέρει μέσα του μια βέβηλη κωμική και σατιρική διάθεση η οποία μπορεί να συνοψιστεί στην έννοια του Καρναβαλιού.² Ο ίδιος ο Bakhtin υποστηρίζει ότι η κωμική λαϊκή παράδοση έχει μια ιδιαίτερη ταυτότητα που τη διακρίνει τόσο από τη «σοβαρή» λαϊκή έκφραση, όσο και από τη λόγια παράδοση όπου εντάσσεται η μεταγενέστερη από τον Rabelais κλασική και αστική ευρωπαϊκή κωμωδία. Το καρναβάλι, κατ' αυτή την προσέγγιση, μπορεί να διευρυνθεί σε ό,τι έχει να κάνει με παραδοσιακή γιορτή που περιλαμβάνει στο τελετουργικό της μεταμφιέσεις, μάσκες, δρώμενα όπως το κάψιμο ενός ανδρείκελου, η ενθρόνιση και εκθρόνιση ενός πλασματικού βασιλιά και, θα προσθέταμε εμείς, ένα ανεμπόδιστο, βέβηλο, συχνά βαθιά αντιεξουσιαστικό χιούμορ όπως επιβιώνει σε μια σειρά βαλκανικών γιορτών, από το καρναβάλι του Σωχού έως τις φαλλικές εμμονές και τις βωμολοχίες στο Μπουρανί του Τυρνάβου.

Η σατιρική παράδοση της γελοιογραφίας στο νεοελληνικό κράτος θεμελιώθηκε πάνω σε μια αστική βάση παρά τις συχνές της εκκλήσεις για μια πιο λαϊκή γλώσσα, συχνά στα όρια του λαϊσμού και της δημαγωγίας. Η

1. Βλ. Mikhail Bakhtin, *Rabelais and his World*, μτφρ. Η. Iswosky, India University Press, 1984.

2. Γιάννης Κιουρτσάκης, *Καρναβάλι και Καραγκιόζης: οι ρίζες και οι μεταμορφώσεις του λαϊκού γέλιου*, Κέδρος, 1985, σ. 30-1.

3. Λίνα Λούβη, «Ο Εθνικός μας Κλαυσίγελως», *Το Βήμα-Νέες Εποχές*, 22 Νοε 98, σ. 6-7.

γελοιογραφία εμφανίζεται στον ελληνικό Τύπο στα τέλη της δεκαετίας του 1840 –έχοντας εμφανιστεί στα Επτάνησα λίγα χρόνια πιο πριν– ως αίτημα –της Γαλλικής Επανάστασης– να γίνει το «όπλο της εθνικής συνειδησης» των λαών. Τα σατιρικά περιοδικά *Punch* στην Αγγλία και *Le Charivari* στη Γαλλία θ'

αποτελέσουν πιθανόν τα πρότυπα για τα ελληνικά έντυπα του χώρου.³ Παράλληλα με αυτή την ευρωπαϊκή παράδοση, το οθωμανικής προέλευσης αλλά προσαρμοσμένο στα μέτρα του καταπιεσμένου ραγιά ελληνικό Θέατρο Σκιών και αργότερα τα λαϊκά λιθογραφημένα φυλλάδια με πρωταγωνιστή τον Καραγκιό-

ξη μεταφέρουν μια πολύ πιο «ανατολική» γλώσσα, τουλάχιστον εξίσου βέβηλη και κωμική, συχνά ακόμη περισσότερο. Έως ότου τουλάχιστον εκφυλιστούν σε παιδικά αναγνώσματα και η παράλληλη παράδοση της γελοιογραφίας γίνει και στην Ελλάδα ένας πολύ πιο μονοδιάστατος σχολιασμός της επικαιρότητας και των κομματικών διαπλοκών.

Πάνω σ' αυτή τη διπλή υπόσταση της λόγιας καρικατούρας και του λαϊκού Καραγκιόζη έρχεται να πατήσει ο Μποστ για να ανασύρει αυτή τη γκροτέσκα, βαθιά κωμική, αλλά στιγμές απειλητική σε όσους αισθάνονται ότι απειλούνται απ' αυτή, πλευρά του λαϊκού μας πολιτισμού. Ο Μποστ θα υπάρξει σχεδόν μόνος στο χώρο της εικονοποιίας της εποχής του, κατασκευάζοντας ένα δικό του είδος καρναβαλικού σουρεαλισμού, με συγγένειες τόσο με τον Θεόφιλο όσο και με το Νταντά. Συγγένειες μπορεί να βρει κανείς με κάποιους σύγχρονους ομότεχνούς (:) του όπως τον πιο αστό αλλά και πιο διονυσιακό Αργυράκη, τον πιο ψυχεδελικό και λιγότερο χιουμορίστα Ακριθάκη ή τον εγχώριο Σουρεαλισμό του περιοδικού *Πάλι* και των underground σχεδιαστών που θα έρθουν το '70 (Αλέξης Ταμπουράς, Πάνος Κουτρομπουσίσης, Κωστής Τριανταφύλλου, Λάζαρος Ζήκος). Όμως ουσιαστικά ο Μποστ είναι μόνος. Η ανορθόγραφη καθαρεύουσα που χρησιμοποιεί στο κείμενό του θα αποτελέσει, μαζί με τις αρχετυπικές φιγούρες του, τον Πειναλέοντα και την Ανεργίτσα, την έκφραση μιας λαϊκής Ελλάδας η οποία αδυνατούσε (αδυνατεί ακόμη;) να παρακολουθήσει τον ραγδαίο εξευρωπαϊσμό, την «πρόοδο», την ανοικοδόμηση και την ευμάρεια που θ' άλλαζαν άρδην τη μεταπολεμική Ελλάδα οδηγώντας την σε κάτι που δύσκολα μπορεί ν' αναγνωριστεί πλέον

με τα προηγούμενα δεδομένα (πώς θα έβλεπε άραγε ο Μποστ την Ελλάδα του 21ου αιώνα, του Fame Story, των κινητών τηλεφώνων και του life style;).

Την ιστορία τη γράφουν οι νικητές, λένε, και αυτή η λαϊκή Ελλάδα με την καρναβαλική άρνηση απέναντι στις αστικές σιγήθειες και την εξουσία σίγουρα δεν ανήκει σ' αυτούς. Λίγοι ασχολήθηκαν με τον πολιτισμό αυτής της Ελλάδας, ο Τζούλιο Καίμη, ο Πικιώνης, ο Σκαρίμπας, ο Ηλίας Πετρόπουλος, ο

Διονύσης Σαββόπουλος (με τον τρόπο του), ακόμη πιο λίγοι ενδιαφέρθηκαν να ξαναβρούν αυτόν τον λαϊκό πολιτισμό με το βέβηλο χιούμορ του στα σύγχρονα εικαστικά. Κι όμως κάποια επιβιώνει. Στα ζωγραφικά έργα και τα σκίτσα του Τάσου Παυλόπουλου, την παλαιοαστική ειρωνεία αλλά και ευαισθησία του Άγγελου Παπαδημητρίου ή τα αλλόκοτα σχεδιαστικά υβρίδια του Γιάννη Βαρελά και του Μάριου Περαράκη. Όμως όλο και λιγοστεύουν...

Επισημαίνουμε

Ποιος δημόσιος χώρος;

(*Destroy Athens* (sic), τίτλος, λέει, της Athens Biennial 2006)

Το ελληνικό τμήμα της AICA, της Διεθνούς Ένωσης Τεχνοκριτικών, πήρε μια αξιόπαινη πρωτοβουλία το περασμένο Σαββατοκύριακο: Διοργάνωσε στο Goethe διημερίδα με θέμα «Σύγχρονη Τέχνη και Δημόσιος Χώρος», με πολύ μεγάλη συμμετοχή καλλιτεχνών, αρχιτεκτόνων, φοιτητών αλλά και κοινού. Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα ότι σε μια συνεδρία προήδρευσε ο Μίμης Φατούρος, ενώ μεταξύ των άλλων παρέστησαν ο Αλέξανδρος Τομπιάζης, ο Δημήτρης Φιλιππίδης, ο πολεοδόμος Αλ. Δεκαβάλας, η Ελένη Τζιρτζιλάκη κ.ά.

Πολύ σωστά, γιατί ο δημόσιος χώρος, κατ'εξοχήν πολιτική έννοια και κοινωνικό αγαθό, αφορά σε όσους τον προσεγγίζουν με τις αρχές του Διαφωτισμού και με τις αξίες μιας χρηστικότητας που δεν αναιρεί δημοκρατικά δικαιώματα ή υποχρεώσεις και που δεν υποκύπτει στις επιλογές του «κράτους του ωραίου» ή του κράτους της αγοράς, που, εντέλει, είναι ένα και το αυτό. Ότι, όμως, η νεωτερικότητα όρισε ως δημόσιο χώρο, δηλαδή ο προνομιακός εκείνος τόπος της δημοκρατίας όπου διαβαθμίζονται λειτουργίες της πόλης και δράσεις των πολιτών, σήμερα δραματικά αλλοιώνεται και υποκαθίσταται από τις λογικές της αστυνόμευσης, των ιδιωτικών «πρωτοβουλιών» και του «χωρικού» αδιαχώρητου που η μεταμοντέρνα κατάσταση δημιούργησε ανάμεσα στο κέλυφος του αστικού τοπίου και στα υποκείμενα που το κατοικούν.

Ποιος δημόσιος χώρος αλήθεια; Και με ποιες ρηγματώσεις θα τον ξαναδιεκδικήσουμε εμείς οι τρωγλοδύτες της πιο αναπόφευκτης ιδιωτικότητας όπου η τρύπα μας είναι το κάστρο μας όχι από κατασταλαγμένη δύναμη αλλά από ανήμπορη αδυναμία; Σ' αυτή την αναζήτηση ελεύθερων τόπων και, πρωτίστως, ελεύθερων δράσεων και λειτουργιών μερικοί αισιόδοξοι έρχονται ν' απιθώσουν τα έργα τους πιστεύοντας στις ιαματικές τους ιδιότητες, βάσει της ρομαντικής αρχής που θέλει την τέχνη να γιατρεύει την ασχήμια της πόλης. Θέση βεβαίως εξόχως πολιτική αν συστρατευτεί και με τον κοινωνικό βολонταρισμό. Έτσι, οι έλληνες τεχνοκριτικοί και οι ξένοι συνάδελφοί τους συζήτησαν τα πολλαπλά ζητήματα που θέτει ο δημόσιος χώρος, η χρήση και η κατάχρησή του, με αφορμή την περσινή Athens By Art, δηλαδή την πρωτοβουλία της Ε.Ε.Τ. και του Δήμου Αθηναίων να δώσουν επιλεγμένα σημεία του κέντρου σε 80 περίπου δημιουργούς ώστε να εξωραίσουν με τη σειρά τους το εορτάζον λόγω άστυ.

Για τη συγκεκριμένη εκδήλωση εκφράσαμε τότε τις ιδεολογικές μας ενστάσεις: όχι σε μια τέχνη ευκαιριακή και με αφορμή «εξωτερικά» γεγονότα· όχι στο στήσιμο έργων δίκην μπιμπελό σε μικροαστική εταζέρα χωρίς προηγούμενο εξαντλητικό χωροθετικό σχεδιασμό· όχι στην life style διακόσμηση του «περιβάλλοντος» που ευνοεί τα μάλα τους χαρούμενους πολιτικούς που επιδιώκουν «έργο» αλλά και μετατρέπει τον δημόσιο χώρο σε «ιδιωτικό πάρτι», την τέχνη σε «στολισμό» και τη συλλογικότητα σε μια ακόμη αφορμή διασκέδασης. Όχι ότι είναι κατ' ανάγκη κακά όλα αυτά. Αλλά αν είναι τα μόνα που μπορούμε να προτείνουμε, τότε κάτι στραβό τείνει να γίνει καθεστώς. Ναι, τέλος, στη θεσμική και σταθερή αντιμετώπιση της μεζονος σχέσης τέχνη και πόλη. Εμείς λέμε απλά όχι η τέχνη για την πόλη, αλλά η τέχνη στην πόλη όσο πιο επώδυνα, πιο συστηματικά αλλά και πιο καθαρτήρια γίνεται...

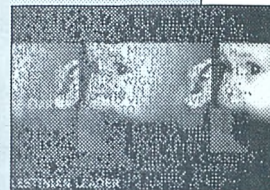
ΥΓ.: Το life style επίσης δεν φετιχοποιεί μόνο και εκ του πονηρού την αισθητική δράση αλλά και καθαγιάζει τη χορηγία θεωρώντας την πλέον εκ των ων ουκ άνευ της δημιουργίας. Έστω κι αν κάποτε-κάποτε είναι άκρως αντιαισθητική! Π.χ. διαβάζω σε δελτίο τύπου ότι την Χ ομαδική έκθεση στηρίζουν τα Αυγά Βλαχάκη for the Arts! Εντάξει, ο τίτλος της έκθεσης είναι «Αυγού Εγκώμιον». Αυτονόητο.

Μάνος Στεφανίδης

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

- Στο νέο κτήριο του Μουσείου Μπενάκη στην οδό Πειραιώς γίνονται τις ημέρες αυτές δύο σημαντικές εκθέσεις: Η έκθεση με φωτογραφίες από τη Θράκη του Σπύρου Μελετζή και η μεγάλη αναδρομική του ζωγράφου και χαράκτη Γιώργου Μανουσάκη, ενός από τους εκπροσώπους της ζωγραφικής «γενιάς του '30» (διάρκεια έως 8/1/06). Επίσης, την ερχόμενη Δευτέρα 19/12 και ώρα 8.30 μ.μ., εγκαινιάζεται στον ίδιο χώρο έκθεση-αφιέρωμα στο έργο του σκηνογράφου Διονύση Φωτόπουλου.

- «WBO5 - Web Biennial 2005» τιτλοφορείται η έκθεση «διαδικτυακής τέχνης» (net.art) που περιλαμβάνει έργα για το διαδίκτυο και την κινητή

τηλεφωνία καλλιτεχνών από όλο τον κόσμο. Μπορείτε να την παρακολουθήσετε μέσω υπολογιστή στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

webbiennial_athens@yahoo.co.uk ή webbiennial_athens@hotmail.com. Μπορείτε όμως και να την επισκεφθείτε, έως τις 21/12, στον εκθεσιακό χώρο της Ελληνοαμερικανικής Ένωσης (Μασσαλίας 22).

- Άνοιξε προ ημερών και θα συνεχιστεί μέχρι τις 23/12 η καθιερωμένη ετήσια έκθεση Cheap Art, με τη συμμετοχή 125 καλλιτεχνών: στον εκθεσιακό χώρο της Cheap Art στην πλατεία Εξαρχείων (Θεμιστοκλέους και Α. Μεταξά) και στη γκαλερί a.aniponroulou.art. στου Ψυρρή (Αριστοφάνους 20).

- Στον Πολυχώρο «Αθηναίς» (Καστοριάς 34-36, Βοτανικός) παρουσιάζεται η έκθεση σύγχρονης ιαπωνικής τέχνης «Passage to the Future: Art from a New Generation in Japan», με έργα (ζωγραφική, γλυπτά, εγκαταστάσεις, φωτογραφίες, βίντεο) 11 νέων ιαπώνων εικαστικών. Στα εστιατόρια του πολυχώρου θα βρείτε και ιαπωνική κουζίνα (διάρκεια ως 8/1/06).

- Δείτε επίσης: την έκθεση ζωγραφικής του Αλέξη Κυριτσόπουλου, με θέμα «Οι οπασίες του Δον Κιχώτη», που γίνεται στο νέο βιβλιοπωλείο του

MIET (Αμερικής 13) μέχρι 30/1/06· και την έκθεση γλυπτικής της Χριστίνας Δουζένη στη γκαλερί Astra (Καρυατιδών 8, Ακρόπολη - έως 30/12).

«Overbooking» μεν αλλά και επιτυχία

Από την
ταινία του
Ραμίν
Μπαχράνι
*Άνθρωπος
σπρώχνει
καρότσι.*

Μήνες πριν, ο υπογράφων το παρόν είχε γράψει στο *Αντί* πως αν η Δέσποινα Μουζάκη μπορεί, στη διευθυντική της προεμέρα, να κρατήσει τη φετινή διοργάνωση του Φεστιβάλ τουλάχιστον στα περιόνια επίπεδα της προκάτοχης Διεύθυνσης, αυτό, οπωσδήποτε, θα ήταν επιτυχία. Γιατί, για να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους, ο Μισέλ Δημόπουλος και ο Δημήτρης Εϊπίδης δημιούργησαν στα χρόνια της θητείας τους ένα πολιτιστικό ολοκλήρωμα, σε βάθος και έκταση, με προσανατολισμό και επιτεύγματα, που δεν έχει νόημα η αναίρεσή του. Μάλλον γκάφα θα ήταν. Η καινούργια διευθύντρια όχι μόνο το αναγνώρισε στην ομιλία της στην τελετή της έναρξης αλλά και, παρά τις αρχικές εξαγγελίες της γενικά περί «αναβαθμίσεων», απέφυγε –ευτυχώς– τις κακοτοπιές. Γι' αυτό και το: «Κάθε αρχή και δύσκολη» της πήγε καλά και την κάλυψε.

Με την αντικατάσταση των «Νέων Οριζόντων» του Εϊπίδη από τις «Ημέρες Ανεξαρτησίας» του Αδαμίδα (τουλάχιστον έμεινε η κοινή κατάληξη των δύο... επωνύμων), επανέλαβε, σχεδόν πιστά, τους κύριους άξονες του παρελθόντος, με τη σημαντική διαφορά ότι οι εύλογες «ανησυχίες» της λόγω του κλί-

ματος που είχε προηγηθεί, την υποχρέωσαν σε μια πληθωρική διόγκωση ολόκληρου του προγράμματος, σε ένα «overbooking». Και επειδή οι «ανησυχίες» (όσο και αν, ανοιχώς, το προσάθησαν «ένιοι») δεν επαληθεύθηκαν, έγιναν τα ίδια πράγματα αλλά σε αριθμητικά περισσότερες εκδοχές και παραλλαγές –9(!) π.χ. ποικιλώνυμα αφιερώματα σε Έλληνες σκηνοθέτες και ηθοποιούς– και σε μεγαλύτερο όγκο. Οι λεπτομέρειες είναι ήδη γνωστές από τις συνεντεύξεις του ίδιου του Φεστιβάλ και τα δημοσιεύματα του Τύπου κατά τη διάρκεια της διοργάνωσης. Οργανωτικές επικαλύψεις, σύγχυση και κατάτμηση ενός έτσι κι αλλιώς οριακού αριθμητικού κοινού,¹ γεγονός που γινόταν πιο φανερό στις τελετές των περισσότερων τιμητικών αφιερωμάτων, υποβαθμίζοντας έτσι τόσο το τιμώμενο πρόσωπο όσο και την ίδια την τελετή. Να θυμίσουμε ότι ο Δημόπουλος περιόριζε (προκειμένου να διατηρήσει –ακόμα και τη «δημοσιοσοχεστική»– αξία τους) την απονομή των «Χρυσών Αλεξάνδρων» σε μία ξένη και μία ελληνική ολοκληρωμένη προσωπικότητα του κινηματογράφου. Ασφαλώς αναπόφευκτες και συγγνωστές παραλείψεις ή (καλή πίστης) υπερβολές. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι

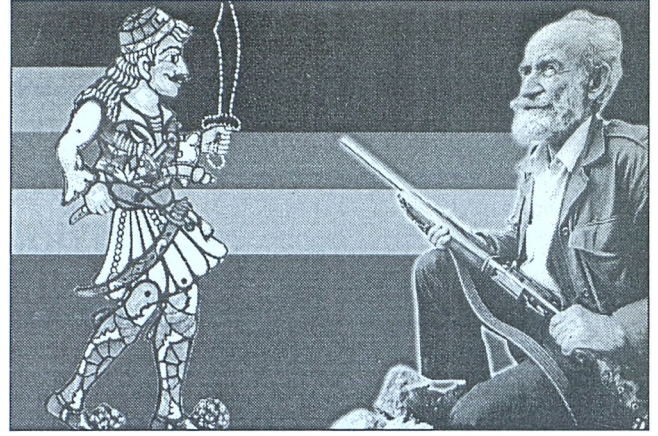
π.χ. οι εκθέσεις των Στοράρο, Ταβουλάρη και Παπατάκη δεν ήταν εντυπωσιακά υποδειγματικές όπως και οι (μετα σχετικά ημαρτημένα, βέβαια) εκδόσεις. Εντάξει, ένα κινηματογραφικό φεστιβάλ πριν και πάνω απ' όλα το αποτελούν οι ταινίες, αλλά και οι 221(!) της φετινής διοργάνωσης! –όταν στις Κάννες δεν ξεπερνάνε τις μισές από αυτές της Θεσσαλονίκης. Το ίδιο «γκρινιάζαμε» και με την προηγούμενη διοίκηση του Φεστιβάλ. Ευδιάκριτους άξονες καλλιτεχνικών προτάσεων χρειάζεται (και αναδεικνύει) μια οργάνωση που βαδίζει για τον πρώτο μισό αιώνα της ζωής της και όχι διασπορά ταινιών που αγγίζει τα όρια της τυχαιότητας. Σ' αυτές τις περιπτώσεις υπερπληθώρας ταινιών ο μέσος θεατής «χάνεται» στις επιλογές του. Με την εξαίρεση μιας μειοψηφίας ενήμερων σινεφιλ, αυτών που «ανέθρεψαν» οι «Νέοι Οριζόντες», οι άλλοι χτυπούσαν στα τυφλά. Δεν επιχειρείται επίκριση, διαπιστώσεις και απόψεις καταθέτονται εδώ, που οφείλονται σε πολύχρονη θητεία στη ζωή του Φεστιβάλ. Ούτε ο κόπος παραβλέπεται. Και υπήρξε εντυπωσιακή και ακάματη προσπάθεια όλων όσων εργάστηκαν για να υλοποιηθεί αυτό το φιλόδοξο και δύσκολο στον πολυμερισμό του πρόγραμμα.

Από πολλά πράγματα κρίνεται αυτή η «γιορτή του κινηματογράφου», όπως με έμφαση και συχνά αποκαλεί η καινούργια διοίκησή του το Φεστιβάλ. Εδώ, όμως, παγίως περιορίζουμε τα δικά μας συμπεράσματα σε τρία από τα βασικά του προγράμματα, που σταθμίζουν σε σημαντικό βαθμό την καλλιτεχνική του επιτυχία: το Πανόραμα των ελληνικών ταινιών, το Διεθνές Διαγωνιστικό και τις Ημέρες Ανεξαρτησίας. Και όσον αφορά το πρώτο, η «ευθύνη» του Φεστιβάλ περιορίζεται στη διαχείριση του υλικού που τίθεται υπόψη του. Στο σημείο αυτό έγινε ό,τι γινόταν πάντοτε και με το παραπάνω. Αν δεν αλλάξει το ίδιο το υλικό, ως μην τρέφουμε αυταπάτες, ελάχιστα έως τίποτα μπορούν να γίνουν. Τον πρώτο λόγο τον έχουν τα τηλεοπτικά σίριαλ. Ο Καρχαμάν και οι μπακαλαβάδες του ήταν (αλίμονο) η επιβεβαίωση.

Αντίθετα, η ευχάριστη έκπληξη ήρθε

Από την ταινία του Ρόλαντ Βράνικ *Μαύρη βούρτσα*.

Από το ντοκιμαντέρ του Γιώργου Κολόζη *Το πήδημα του Κασταντώνη και ο μπάμπια Λάμπρος*.

από το Διεθνές Διαγωνιστικό, οι επιλογές των 14 ταινιών του οποίου ανήκουν στην Καλλιτεχνική Διευθύντρια του Φεστιβάλ Δέσποινα Μουζάκη. Το αποτέλεσμα ήταν επιτυχημένο. Ο καλλιτεχνικός μέσος όρος των ταινιών ήταν πολύ καλός, ενώ 4-5 από αυτές ξεπερνούσαν αισθητά αυτό τον μέσο όρο, με καλύτερη το *Άνθρωπος σπρώχνει καρότσι*, του Ιρανού Ραμίν Μπαχράνι. Κάποτε διάσημος ποπ τραγουδιστής στην πατρίδα του, το Πακιστάν, ο Αμάντ δουλεύει σε καντίνα στους δρόμους της Νέας Υόρκης, πουλώντας καφέ και ντόνατς, προσπαθώντας να ξανασταθεί στα πόδια του και να ξανακερδίσει το γιο του. Η γνωριμία του με μια νέα γυναίκα από την Ισπανία που δουλεύει πιο πέρα, σε περίπτερο μίνι-μάρκετ, θέτει το δίλημμα επιλογής για το επόμενο στάδιο της ζωής του. Έξοχη ασπρόμαυρη κινηματογράφηση, που συνδυάζει μινιμαλιστικούς τρόπους του ιρανικού σινεμά με μνήμες τρόπων από Ζυλ Ντασσέν και Ηλία Καζάν. Κοντά στην προηγούμενη οι *Βορινές πολιτείες* του Καναδού Ντενίς Κοτέ. Ο μεσήλικας Κριστιάν κάνει ευθανασία στην άρρωστη μητέρα του. Συναποκομίζοντας και τη σωρό της νεκρής θα ταξιδέψει 1.500 χιλιόμετρα βόρεια του Μόντρεαλ, προκειμένου να αποφύγει τις συνέπειες του νόμου και τις τύψεις του, στην ολιγόριθμη –και στην πραγματικότητα– κοινότητα Ράντισον. Η αρχική πρόθεσή του να παραμείνει εκεί δύο μέρες, θα επιμηκυνθεί επ' αόριστον. Θυαμάσιο ψυχογράφημα υπαρξιακής επανένταξης, που το ενισχύουν οι ψυχροί ασπρόμαυροι τόνοι της φωτογραφίας. Τελικά, το αναπόφευκτο θα διαπραγματευτεί την ιστορία του. Δυσδιάκριτα τα σύνορα ανάμεσα στη μυθολογία και το ντοκιμαντέρ. Μαθητής του μεγάλου ούγγρου σκηνοθέτη Μπέ-

λα Ταρ, ο Ρόλαντ Βράνικ μας συνάρπασε με τούτη την αργόσυρτη, επίσης ασπρόμαυρη, ιονεσοκικής καταγωγής κωμωδία του *Μαύρη βούρτσα*. Τέσσερις συμπαθέστατοι νέοι άντρες, ευπρεπείς ψιλοχασικλήδες, μας αποκαλύπτουν τα μυστικά του ευ ζην μέσω της αργοσχολίας. Μεξικανός γεννημένος στη Βαρκελώνη ο Αμάτ Εσκαλάντε, με την ταινία του *Sangre* λειτουργεί ως φορέας του καλλιτεχνικού κλίματος των Ριποτάν και Ρουίζ. Για το μεσήλικο ζευγάρι Ντιέγκο και Μπλάνκα οι σαπουνόπερες και το απαθές σεξ αποτελούν τις ρουτίνες μιας υποθερμικής ζωής. Η αφνίδια παρουσία της από πρώτο γάμο κόρης του Ντιέγκο θα γίνει ο χημικός καταλύτης των πάντων. Ο σύγχρονος λατινοαμερικάνικος κινηματογράφος ακόμα και στις πρώτες ταινίες των δημιουργών του δείχνει την ευφορία του. Αυτή η πρώτη διαλογική περιλαμβάνει και την καλοφτιαγμένη αλλά και για πολλούς λόγους ενδιαφέρουσα ταινία του Κινέζου Ζανγκ Λου *Καρπός στα στάχια*. Λαθρομετανάστis η Κορεάτισσα Κούι στην Κίνα. Με τον ανήλικο γιο της, τον άντρα της στη φυλακή και το φόβο της απέλασης. Τελετουργική, θεατρικά πλαναρισμένη η ταινία, και με φορμαλιστικά στοιχεία, κρατάει κοντά της το ενδιαφέρον του θεατή. Σχετικό το ενδιαφέρον για το *Μια νύχτα* της Ιρανής Νίκι Καρίμι, την *Ευτυχία του άλλου* της αδιευκρίνιστης εθνικότητας Γιν Τροχ, το *Κορίτσι ταξιδιώτης* του Γκονστού άγγλου φωτογράφου Πέρι Όγκντεν καθώς και το *Πώς περνάν οι ώρες* της Αργεντινής Ινές ντε Ολιβέιρα Σέσαρο. Ε, δεν ήταν σώνει και καλά για συμμετοχή σε διεθνές διαγωνιστικό φεστιβάλ το *Play* (Αλίσια Σέρσον), το *Ερωτευμένοι* (Ουανγκ Μινγκ-Τάι) ή το *Στα παρασκήνια* (Εμμανουέλ Μπερκό). Η γυναικεία ευ-

αισθησία της εκλέκτορος Δέσποινας Μουζάκη φάνηκε, όσο να 'ναι, στην... «σύμπτωση»(;) ότι από τις 12 ξένες ταινίες του διαγωνιστικού οι 5 ήταν γυναικών σκηνοθετών. Πάντως συμφωνούμε με τις δύο επιλογές των ελληνικών συμμετοχών στο διεθνές τμήμα. Δεν υπήρχε τίποτε καλύτερο.

* * *

Να το πούμε μια και καλή. Οι «Ημέρες Ανεξαρτησίας» δεν λέμε ότι αντικατέστησαν αλλά ότι ήταν η αντιπρόταση στη θέση των καταργηθέντων «Νέων Οριζόντων». Πρώτον λοιπόν, η κατάργηση αυτή ήταν λάθος. Άφησε πίσω της ένα κενό που δεν το κάλυψε καμιά πειστική δικαιολογία. Η άποψή μας αυτή είναι γενικής αποδοχής. Δεν είναι δυνατόν να μην το γνωρίζει η καλλιτεχνική διεύθυνση του Φεστιβάλ. Δεύτερον, ο Αδαμίδης δεν είναι –τουλάχιστον ακόμη– Ειπίδης. Τρίτον, και πιο σημαντικό, το φετινό αποτέλεσμα δεν δικαίωσε τον (δυσερμήνευτο) τίτλο του προγράμματος: «Ημέρες Ανεξαρτησίας»... Οι εκπλήξεις ήταν σοροαδικές. Αλλά και σ' αυτές τις (σοροαδικές) περιπτώσεις η ταινία πρέπει να συναρτάται με την «έκπληξη». Και ενώ τέτοια ήταν π.χ. το *Χαμηλό προφίλ* του Κριστόφ Χόχοισλερ, αντίθετα, δεν ήταν π.χ. ο *Μασέρ* του Μπριγιάντε Μεντόζα. Αποδεκτές, σ' ένα κλίμα ενδιαφέροντος, ήταν ο *Πολίτης σκύλος* του Ούισιτ Σασανατιέγκ ή το *Μείνε μαζί μου* του Έρικ Χου ή το *Σιδερένιο νησί* του Μοχάμαντ Ρασούλοφ, όχι όμως και οι χλιαρές *Αδελφές* της Χούλια Σολομάνοφ ή το *Καλοκαίρι των κοριτσιών* της Τζορτζίνα Ρίντελ. Τέτοιες βρίσκουμε και στο ελληνικό πρόγραμμα. Πιο σημαντική προσφορά από αυτό το πρόγραμμα θεωρούμε τις ταινίες του παλαιάμαχου Ιάπωνα Σείζούν Σουζούκι: Ήταν αληθινό σινεφιλικό δώρο.

Για όσους το αντελήφθησαν ως τέτοιο. Είθε η επανάληψη να μας δώσει την ευκαιρία ο ενθουσιασμός μας να είναι πιο αφειδώλετος.

Από τον καιρό που το Φεστιβάλ της Θεσσαλονίκης διεθνοποιήθηκε (να 'σαι καλά Μισέλ Δημόπουλε), δηλαδή από το 1992, το ελληνικό τμήμα έγινε το «βαρύ φορτίο» του. Οι δικαιολογίες και οι αυταρέσκειες τελειώσανε, «Ο βασιλιάς ήταν γυμνός». Το είχαμε γράψει και πέρσι: Το Διεθνές Διαγωνιστικό τμήμα της Θεσσαλονίκης, με πρωτοδύτερες ταινίες των δημιουργών, στάθηκε ο «χημικός καταλύτης» της στάθμης της μεγάλης πλειοψηφίας των ελληνικών και μάλιστα αυτών που δεν ήταν οι πρώτες αλλά οι τέταρτες, πέμπτες, ακόμα και έκτες, συχνά ηλικιακά ώριμων ελλήνων σκηνοθετών. Φυσικά το ίδιο και χειρότερα έχουν τα πράγματα με τους πρωτοεμφανιζόμενους. Και τελικά, παλιοί και καινούργιοι (οι εξαιρέσεις είναι αποδεκτές) απίστρεψαν το βλέμμα τους απ' την πραγματικότητα και με μεγάλη ανακούφιση αναθέσανε τη λύση του προβλήματος στη συντεχνία. Αλλά αυτή τι άλλο μπορούσε να κάνει εκτός απ' το να παίξει την «τυφλότητα»; Έκλεισε τα μάτια της στο παραγόμενο προϊόν και άρχισε να αναζητάει – ακριβώς στα τυφλά – ποιος άλλος φταίει εκτός απ' τις ταινίες, αφού αυτές δεν φταίνε. Φταίει το Υπουργείο Πολιτισμού, φταίει το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου (όχι ότι και τα δυο δεν φταίνε, αλλά αυτών τα φταιξίματα είναι άλλης τάξεως) και τέλος φταίει και το Φεστιβάλ! Αυτό φταίει γιατί δεν προβάλλει όσο γίνεται περισσότερο τις ταινίες – όλες συλλήβδινων ελλήνων σκηνοθετών, ακόμα και το *Θυμάμαι* του Δημήτρη Κολλάτου ή το *Γαλάξιο φόρεμα* του... πρωτοεμφανιζόμενου Ι. Διαμαντόπουλου, ο οποίος ηλικιακά δεν είναι δα και «αβγό ημέρας». Ειδικά ο κύριος αυτός, ο «μετεωρολόγος» του φεινού φεστιβάλ, ο οποίος δεν θέλησε να κατανοήσει ότι δεν ήταν αυτός που βραβεύτηκε αλλά οι συνεργάτες 5 τομέων της ταινίας, εξετράπη από του βήματος της τελετής απονομής των Κρατικών Βραβείων σε χυδαίες ύβρεις κατά γνωστού κινηματογραφικού κριτικού, απόντος του ίδιου από

Από την ταινία του Νίκου Γραμματικού *Αγρύπνια*.

την τελετή, επειδή δεν εξέφρασε τον «ενθουσιασμό» του για την ταινία του κ. Διαμαντόπουλου. Να σημειωθεί ότι ο υπογράφων το παρόν είναι γνωστό ότι δεν έχει ούτε καλημέρα με τον εν λόγω κριτικό, ο οποίος, εν πάση περιπτώσει, ασκει ενυπόγραφα το επαγγελματικό του δικαίωμα με παρηγοσία, όπως ακώλυτα «δημιουργεί» και ο κ. Διαμαντόπουλος. Να συρρικνωθεί – όπως κάνανε οι κεφαλοκνηγοί στην Αφρική – το διεθνές μέγεθος της διοργάνωσης και να κυριαρχήσουν π.χ. οι ταινίες που είδαμε φέτος. Αυτή είναι η υποκρυπτόμενη ευχή.

Η αλήθεια είναι ότι το πρόβλημα (και του κινηματογράφου μας), καθολικό στις πραγματικές του διαστάσεις, δεν περιορίζεται στη λέξη πολιτιστικό, αφού αφορμάται από το καθημερινό πράττειν, το πνευματικό λογισμικό της κοινωνίας, την (μη) ύπαρξη εθνικού οράματος, μέχρι την πολιτική ως επιστέγασμα καθοδηγητικό. Μέσα σ' αυτό το καθολικό «νεόπλασμα» της νεοελληνικής πραγματικότητας και ο ελληνικός κινηματογράφος. Και «βγάζει μάτι». Μας παρηγόρησε ότι τα 6 ντοκιμαντέρ που διαγωνίσθηκαν στα κρατικά βραβεία ήταν αισθητά καλύτερα από την πλειοψηφία των 21 ταινιών μυθοπλασίας. Μια καλή ηχοληψία στη μια, ένα καλό μακιγιάζ στην άλλη κι ακόμα μια καλή ερμηνεία ή μια καλή φωτογραφία σε κάποια άλλη δεν αθροίζονται για να κάνουν μια καλή ταινία και πολύ περισσότερο μια καλή, κρατικά χρηματοδοτούμενη, εθνική κινηματογραφία. Ρόμπες γινόμαστε κάθε χρόνο στους ξένους που έρχονται στη Θεσσαλονίκη.

Από τις 21 ταινίες μυθοπλασίας που προβλήθηκαν ούτε μία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως εξαιρετική ή έστω πολύ καλή. Κάπου εκεί γύρω βρισκόταν μόνο η ταινία του Νίκου Νικολαΐδη *The zero years*. Αυτή τουλάχιστον δικαιούται τον πολύτιμο τίτλο: αυθεντικός κινηματογράφος. Υπήρχαν 4 όλες κι

όλες «καλές» ταινίες, η *Αγρύπνια* του Νίκου Γραμματικού, ο *Όμηρος* του Κων. Γιάνναρη, η *Γλυκεΐα μνήμη* του Κυριάκου Κατζουράκη και το *Όνειρο του σκύλου* του Άγγελου Φραντζή. Κι αυτές για διαφορετικούς η καθεμιά λόγους. Άλλες 5 συγκατοικούν στην περιουσία του μέτρου: Η *γυναίκα είναι σκληρός άνθρωπος* του Αντώνη Καφετζόπουλου, η *Χορωδία του Χαρίωνα* του Γρηγόρη Καραντινάκη, το *Κι αν φύγω... θα ξανάρθω* της Δώρας Μασκλαβάνου, η *Νοσταλγός* της Ελένης Αλεξανδράκη και η *Κινέττα* του Γιώργου Λάνθιμου. Για τις υπόλοιπες 11 ψάχνεις μέσα στα πίτουρα για να βρεις λίγο κινηματογράφο. Η αλήθεια είναι ότι οι δεκάδες των ελληνικών τηλεοπτικών σειρών, απλοελληνιστί η τηλεόραση, επιστρέφει, και με το παραπάνω, στον κινηματογράφο μας τα λιγοστά που του είχε δανειστεί. Δεν πρόκειται για αστείο· αν θέλετε να δείτε καλή τηλεόραση, δείτε ελληνικές ταινίες και τούμπαλιν· υπάρχουν – όχι και τόσο σπάνια – στιγμές στην τηλεόραση που θα τις ζήλευαν πολλές ελληνικές ταινίες. Αμφίδρομη, αναπόφευκτη συνέπεια.

Και δεν επιχαίρουμε, με κανένα τρόπο, γι' αυτό. Επειδή ο εθνικός μας κινηματογράφος είναι ένα πολιτιστικό ζητούμενο, πολλά πρέπει να αλλάξουν. Πρέπει. Ζητείται τολμηρός για να βγάλει απ' τη φωτιά τα κάστανα. Αλλιώς έτσι και χειρότερα θα είναι και του χρόνου τα πράγματα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Σε έρευνα της VPRC που δημοσιεύτηκε τον περασμένο Σεπτέμβριο στο *Ε* της *Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας*, στο ερώτημα «Ποιο είναι το χαρακτηριστικότερο πρόσωπο-σύμβολο της Θεσσαλονίκης;», το Φεστιβάλ Κινηματογράφου ήρθε δέκατο με μόλις 3%. Δεύτερος έρχεται ο ΠΑΟΚ με... 32%.

Η παράσταση που παρουσιάζεται από τις 25 Νοεμβρίου στο θέατρο Πορεία εντάσσεται στις προσπάθειες της εταιρείας θεάτρου Δόλιχος για ένα άνοιγμα, μια σταθερή επικοινωνία και συνδιαλλαγή με τα θεατρικά δρώμενα του εξωτερικού. Στο πλαίσιο αυτής της πρωτοβουλίας ο καλλιτεχνικός διευθυντής της, Δημήτρης Τάρλοου, ανέδωσε στην Renate Jett την σκηνοθεσία της παράστασης *The man who*, μια σύνδεση δεκαεπτά εικόνων.

The Theatre Who

O Peter Brook και η Marie-Helene Estienne, δουλεύοντας πάνω στο βιβλίο του νευρολόγου Oliver Sacks *Ο άνθρωπος που μπέρδεψε τη γυναίκα του με ένα καπέλο και άλλες κλινικές ιστορίες*, προχώρησαν στη δημιουργία ενός θεατρικού έργου ή μάλλον, για την ακρίβεια, σκηνών, με αφορμή κλινικές περιπτώσεις. Το 1994 μάλιστα ο ίδιος ο Μπρουκ σκηνοθέτησε τη θεατρική αυτή σύνθεση στη Ζυρίχη στην αγγλική γλώσσα. Την μετάφραση για την ελληνική παράσταση έκανε ο Δημήτρης Τάρλοου με εξαίρεση τη σκηνή της Ιδιολέκτου, τη μετάφραση της οποίας υπογράφει ο Στρατής Πασχάλης.

Άνθρωποι με βλάβη στον πρόσθιο λοβό, με αντισμό, με οπτική αγνωσία, με αμνησία, με επιληψία, με ημισωματοαγνωσία, με σύνδρομο Tourette, με απροσεξία, με απώλεια ιδιοδεκτικής αισθητικότητας, με τικ, με αφασία, με ψυχική τύφλωση, με ψευδαισθήσεις είναι οι ήρωες. Οι πέντε ηθοποιοί της παράστασης, ο Δημήτρης Τάρλοου, ο Γρηγόρης Γαλάτης, ο Βασίλης Καραμπούλας, ο Μανώλης Μαυροματάκης και ο Δημοσθένης Παπαδόπουλος σε μια συνεχή εναλλαγή ρόλων, διασχίζουν τα σκατεϊνά μονοπάτια του νου αναζητώντας διεξόδους και λίγο μετά μετατρέπονται σε γιατρούς που ψάχνουν τρόπους να κατανοήσουν και να βοηθήσουν τους ασθενείς τους για να επιστρέψουν μετά στην πρότερη κατάστασή

τους. Όλοι τους έχουν εργαστεί επισταμένως πάνω στις ειδικές περιπτώσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν και έχουν δημιουργήσει έναν κοινό τρόπο προσέγγισης που βοηθά στη δημιουργία μιας συνέχειας απολύτως απαραίτητης στην παράσταση, αφού η έλλειψη αμιγούς θεατρικού κειμένου είναι αισθητή. Η προσέγγισή τους ξεκινά από την κατάβαση στις εσωτερικές τους λειτουργίες και αποσκοπεί στην ανάδυση αισθημάτων, αντιδράσεων και εκφράσεων.

Εξαιρετική και πολύτιμη για το αποτέλεσμα αυτό είναι η εργασία της σκηνοθέτιδας και των ηθοποιών που έχει γίνει πάνω στις ιατρικές περιπτώσεις που αντιμετωπίζουν σκηνικά. Τα ψυχολογικά και ιατρικά τεστ, οι αντιδράσεις των ασθενών, ο χειρισμός τους από τους γιατρούς και η παρουσίασή τους είναι όχι μόνο ακριβή αλλά εξαντλητικά προσεγμένα. Για την κατανόηση και απόδοσή τους άλλωστε οι συντελεστές συνεργάστηκαν με έναν εντυπωσιακό αριθμό ειδικών.

Η αυστριακή Jett, έχοντας μόλις τρεις

σκηνοθεσίες στο ενεργητικό της, συνέθεσε μια παράσταση που αποσκοπούσε σε αυτήν ακριβώς την κατάβαση στον μύχιο κόσμο της ανθρώπινης ύπαρξης χωρίς όμως να αναζητά την ανεύρεση αιτίων και απαντήσεων. Αποδέχεται την κατάσταση αυτών των περιπτώσεων ως μια άλλη όψη της πραγματικότητας και δεν εξαντλείται σε προσπάθειες αποκωδικοποίησης και ερμηνείας. Επικέντρωσε τις δυνάμεις της στην εργασία με το σώμα και τον ρυθμό, αλλά στις ικανότητες των ηθοποιών εντοπίζεται κυρίως η θετική σκηνική πραγμάτωση.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το σκηνικό περιβάλλον που διαμόρφωσε η Sylvia Weber όπου κυριαρχεί το νερό και το αλάτι. Σαν μια αναφορά στα στοιχεία της φύσης, στη θάλασσα αλλά και στο νερό που αποτελεί το 78% του εγκεφάλου. Στη ρευστότητα του υγρού στοιχείου σε συνάρτηση με τη ρευστότητα του νου. Αλλά και στον καθαριστικό χαρακτήρα του νερού. Ένας χώρος οριοθετημένος μεν αλλά αποτελούμενος από μικρούς κόκκους που η διάσπασή τους καταστρέφει τη συνέχεια του όπως το ανθρώπινο μυαλό κινδυνεύει να χάσει τη συνοχή του με την παραμικρή ανατροπή.

Οι φωτισμοί που σχεδίασε η Μελίνα Μάσχα έδωσαν τα στοιχεία του σκηνικού χώρου και τον ανέδειξαν. Το video της παράστασης, που έκανε ο Γιάννης Γαϊτανίδης, επέτεινε τη δραστηριότητα του κειμένου σε σημεία και συνεργάστηκε άψογα με τους φωτισμούς. Το πρόγραμμα (που περιέχει και το κείμενο) εναρμονίζεται με την αισθητική της παράστασης.

ΕΙΡΗΝΗ Μ. ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Χαρτογραφία και ιστορία

Χρήστος Γ. Ζαχαράκις,
«Κρήτης Νήσου Θέσις». Τέσσερις αιώνες
έντυπης χαρτογραφίας της Κρήτης,
1477-1800. "De Situ Insulae Cretae". Four
Centuries of Printed Cartography of Crete,
Ιστορική επισκόπηση: Νίκος Ανδριώτης,
Μετάφραση: Π. Καψαμπέλη,
Ηράκλειο, Μικρός Ναυτίλος, 2004.

Η εξόχως ενδιαφέρουσα έκδοση χαρτογραφικού υλικού της Κρήτης, από τον κ. Χρήστο Ζαχαράκι, έρχεται ως επιπλέον επιβεβαίωση της προόδου –ποιοτικής αλλά και ποσοτικής– που πραγματοποιείται τις δύο τελευταίες δεκαετηρίδες στον τομέα μελετών της ιστορίας της ελληνικής χαρτογραφίας. Στο αυξανόμενο επιστημονικό ενδιαφέρον, όπως αυτό καταγράφεται σε αυτό το διάστημα, έχουν συντελέσει ικανές πρωτοβουλίες, προερχόμενες από ιδρύματα και άτομα, με στόχο την ανάδειξη αυτού του σημαντικού τομέα της ελληνικής ιστοριογραφίας.¹

Ο κ. Ζαχαράκις, από τα ιδρυτικά μέλη της Ελληνικής Εταιρείας Χαρτογραφίας (ίδρυση 1987), μελετητής και συλλέκτης, έχει ήδη προσφέρει στην σχετική βιβλιογραφία τον ιδιαίτερος χρήσιμο τόμο *A Catalogue of printed maps of Greece, 1477-1800* (πρώτη έκδοση 1982 και δεύτερη έκδοση 1992). Χάρη σε αυτή τη σημαντική εργασία, στην οποία καταγράφονται 2538 λήμματα, οι μελετητές διαθέτουν σήμερα ένα πολλαπλώς χρήσιμο και αξιόπιστο εργαλείο, βάση για περαιτέρω προσεγγίσεις και έρευνες.

Στην σημερινή έκδοση ο κ. Ζαχαράκις παρουσιάζει τον χαρτογραφικό πλούτο της ιδιαίτερης πατρίδας του, της Κρήτης. Εκατόν πενήνταπέντε χάρτες απεικονίζουν, εκτός ελαχίστων, αποκλειστικώς το νησί της Κρήτης, όπως έχει παρουσιασθεί στην περίοδο τεσσάρων αιώνων από την έντυπη χαρτογραφία. Χάρτες όλοι που ανήκουν στην προσωπική συλλογή του εκδότη, επισφραγίζον

με την σημερινή έκδοση το συλλεκτικό πάθος του κ. Ζαχαράκι και συνάμα την στέρεη επιστημονική ενασχόλησή του με τον πλούτο των χαρτογραφικών απεικονίσεων, χάρη στις οποίες εκπληρώνεται διττός στόχος, αφού μαζί με την μελέτη της ιστορίας της κρητικής χαρτογραφίας αποτυπώνεται επίσης η ιστορία του νησιού.

Την επισκόπηση της ιστορίας του νησιού, για την περίοδο αυτή, ανέλαβε ο κ. Νίκος Ανδριώτης. Σε ένα πλήρως κατατοπιστικό κείμενο (σσ. 23-49) συνθέτει τις ιστορικές πραγματικότητες που επεκράτησαν στο νησί, προσδίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στην εποχή της Ενετοκρατίας, εποχή με την οποία άλλωστε αντιστοιχεί εν πολλοίς και το παρουσιαζόμενο χαρτογραφικό υλικό.

Στο σύντομο κείμενο με τον τίτλο «Το Βιβλίο», ο εκδότης προσδιορίζει τον χρόνο και την έκταση του υλικού το οποίο παρουσιάζει, επισημαίνει τις επιλογές ή και τους αποκλεισμούς τους οποίους υιοθέτησε, προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο έχουν καταγραφεί επακριβώς τα λήμματα του Καταλόγου και αιτιολογεί την παράθεση των συμπληρωματικών στοιχείων, όσων εθεώρησε χρήσιμα για την πληρέστερη κατανόηση του θέματος.

Στην διαπραγμάτευση του ο κ. Χρ. Ζαχαράκις, (III. Η Χαρτογράφηση και οι Χαρτογράφοι) με την άνεση που του έχει εξασφαλίσει η μακρά επαφή του με το θέμα, επέλεξε, προκειμένου να κυριαρχήσει σε ένα υλικό ποικίλο, δύσκολο να τιθασευθεί, την κατηγοριοποίηση με βάση το «περίγραμμα» του νησιού, στοιχείο αναγνωρίσιμο και ασφαλέστερα κατατάξιμο. Σύμφωνα με αυτή την αρχή κατατάσσει το χαρτογραφικό υλικό σε έξι κατηγορίες: Τύπος Α – Τύπος F, παρέχοντας και την απαραίτητη τεκμηρίωση για τους λόγους που του επέβαλαν να προσθέσει στις προϋπάρχουσες τέσσερις, άλλες δύο κατηγορίες. Τα σχόλια και οι επεξηγήσεις για τους έξι Τύπους, προϊόν της μακράς και επίμονης ενασχόλησής του με την χαρτο-

Νοβέλα του Άντον Τσέχοφ, η *Ανιαρή ιστορία* (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2005) είναι ένα εκδοτικό γεγονός, καθώς μεταφράζεται για πρώτη φορά στα ελληνικά από τον σημαντικό συγγραφέα και άριστο γνώστη της ρωσικής λογοτεχνίας **Μήτσο Αλεξανδρόπουλο**. Πρόκειται για την καλύτερη εισαγωγή στο έργο του Τσέχοφ, γιατί προσφέρει στον αναγνώστη τη δυνατότητα να κατανοήσει τις θεατρικές και αφηγηματικές τεχνικές του μεγάλου δραματουργού. Ένας επιτυχημένος καθηγητής πανεπιστημίου με απολύτως αποτυχημένη οικογενειακή και προσωπική ζωή είναι ο κεντρικός ήρωας της νουβέλας, ένας άνθρωπος που αδυνατεί ν' αντιληφθεί καθ' όλη τη διάρκεια του βίου του την αληθινή ζωή. Προβλήματα κοινωνικής, απουσία νοήματος οδηγούν στη συρρίκνωση της επιθυμίας για ζωή και στον πρόωγο θάνατο.

Ξαφνιάζει ευχάριστα η γραφή του **Marcus Braun**, με το μυθιστόρημά του *Ετοιμασίες γάμου* (μετάφραση: **Λένα Σακαλή**, εκδ. Ποταμός, 2005), που μας μεταφέρει μέσα από ιδιότυπες εκδοχές ζωής στο κλίμα του διαρκούς αποπροσανατολισμού που κατέχει τη ζωή του δεκαεννιάχρονου ήρωά του. Αντιρρησίας συνείδησης σε μονάδα αποστείρωσης και ερωτύλος μέχρις

εξοντώσεως, ο νεαρός ήρωας αναζητά να κατακτήσει τον κόσμο. Ποιον κόσμο όμως; Τον καινούργιο και δυσανάγνωστο κόσμο των ημερών μας; Τον υπαρκτό ή τον φανταστικό;

● προβληματισμός για την τύχη της Κύπρου, απόψεις Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων, απόψεις που διαφέρουν αλλά επιμένουν και αναζητούν λύση ή λύσεις περιλαμβάνονται στον συλλογικό τόμο *Το πορτοκαλί της Κύπρου* (επιμέλεια: Νίκος Τριμικλιγιώτης, εκδ. Νήσος, 2005). Η έκδοση αυτή αποτελεί διεύρυνση και περαιτέρω επεξεργασία κειμένων που γραφτηκαν και δημοσιεύτηκαν στην τουρκική γλώσσα το 2003. Η σημερινή μορφή της στα ελληνικά εμπλουτίστηκε με νέα κείμενα καθώς και συμπληρώσεις που έλαβαν υπόψη τους τα όσα συνέβησαν μετά την υποβολή του σχεδίου Ανάν αλλά και την περίοδο που ξεκίνησε μετά την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Πρόταση για μια επανεξέταση και εντέλει ανασύνθεση των θεωρήσεων για την κρίσιμη δεκαετία 1940-1950 στο πεδίο της λογοτεχνίας επιχειρεί η **Αγγέλα Καστρινάκη** με το βιβλίο της *Η λογοτεχνία στην ταραγμένη δεκαετία 1940-1950* (εκδ. Πόλις, 2005). Η επιδίωξη της είναι εξαιρετικά

γραφία της Κρήτης, μαζί και η παράθεση των απεικονίσεών τους, συνιστούν λαμπρό βοήθημα για τον χρήστη του βιβλίου.

Το τέταρτο, κύριο μέρος του τόμου, περιλαμβάνει την καταγραφή, χρονολογική, των παρουσιαζομένων χαρτών. Λεπτομερής, εμπλουτισμένη με άφθονα, εξαντλητικά στοιχεία, χρήσιμα για την προσέγγιση, την σωστή ανάγνωση του καθενός χάρτη, υποδηλώνει συνάμα τις πολλαπλές απαιτήσεις όσες έθεσε ο εκδότης προκειμένου να καταστήσει πληρέστερη την παρουσίαση αυτού του εξόχως πολύτιμου χαρτογραφικού υλικού. Οι αναλύσεις των χαρτών, στις οποίες σημειώνονται χρήσιμες πληροφορίες που παρέχουν (τοπωνύμια, παραστάσεις πόλεων, χωριών, γεωφυσική απεικόνιση, κ.λπ.), καθώς και άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία (φιλολογικά, διακοσμητικά), όταν μάλιστα διαφοροποιούνται στις διαφορετικές εκδόσεις του χαρτογραφικού υλικού, αποτελούν καλό και χρήσιμο οδηγό για τον αναγνώστη.

Έχει επίσης ενδιαφέρον να σημειωθεί, καθώς αποτελεί ένα επιπλέον τεκμήριο της σημασίας των χαρτογραφικών επιδόσεων σε αυτή την μακρά περίοδο για τον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου, η κατανομή των χαρτών σε ορισμένα χρονικά διαστήματα, αφού η ενίοτε πυκνότερη εμφάνισή τους συμπίπτει με όσα σημαντικά διαδραματίζονται στην περιοχή. Χαρακτηριστικό στοιχείο η ιδιαίτερος αυξημένη παραγωγή χαρτών στην διάρκεια του Πολέμου της Κύπρου (1971-1972), όταν το 1970 δημοσιεύονται οκτώ χάρτες, σε σύνολο εικοσιοκτώ χαρτών για τα έτη 1970-1998.

Περισσότεροι από εκατόν πενήντα χάρτες,

προϊόν μακροχρόνιου, επίμονου συλλεκτικού πάθους αλλά και εξίσου επίμονης μελέτης και εμβάθυνσης στο θέμα, απαρτίζουν τον σημαντικό αυτόν τόμο, προσθήκη ιδιαίτερος ενθαρρυντική στον τομέα της ιστορίας της ελληνικής χαρτογραφίας. Σχέση βιωματική και περίπλοκη, θα τολμούσα να πω σχεδόν «ερωτική» (ίσως χωρίς το «σχεδόν») αυτή του συλλέκτη με το αντικείμενο του πάθους του, βρίσκει την ευφρόσυνη ώρα της στο πρόσωπο του κ. Χρ. Ζαχαράκη, χάρη στον συνδυασμό πάθους και στέρεης γνώσης, όπως εμφανίζεται στην καινούργια χαρτογραφική του εργασία.

Χρήσιμα Ευρετήρια, άρτια Βιβλιογραφία, είναι τα απαραίτητα συμπληρώματα της έκδοσης.

Επιβλητική, αισθητικά άσπογη η σύνολη εκτυπωτική εργασία των εκδόσεων «Ναυτίλος», επισφραγίζει χάρη στην άρτια παρουσίαση ενός εξόχως ελκυστικού χαρτογραφικού υλικού, όσα είχε σημειώσει παλαιός Έλληνας γεωγράφος, ότι οι χάρτες σχεδιάζονται, έτσι ή αλλιώς, και «...τέρψεως χάριν της οράσεως.»

Αικατερίνη Κουμαριανού
Νοέμβριος 2005

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Για την πρόοδο και τις εξελίξεις, όσες έχουν συντελεσθεί στον τομέα των συναφών μελετών, βλ. Γιώργος Τόλιας, «Χώρος και Ιστορία, Αρχαιοδιφικές και ιστορικές προσεγγίσεις της γεωγραφίας, 19ος-20ός αι.» (ιδίως στις σελίδες 107 κ.ε.) Στο: *Ιστοριογραφία της νεότερης και σύγχρονης Ελλάδας, 1833-2002*, τόμος Β', 2004, σελ. 77-120).

Ο Ευρυπίδης (πάλαι ποτέ...) μπορούσε να σώσει ζωές!

Jacqueline de Romilly,
Από το Φλόουτο στην Απολλώνια Λύρα,
μετάφραση: Μπάμπη Αθανασίου και
Κατερίνα Μηλιαρέση,
εκδ. GRAAL - ΤΟ ΑΣΤΥ,
Αθήνα 2005, σελ. 110, τιμή 10 ευρώ.

ΤΙ ΘΑ ΛΕΓΑΤΕ για μια μουσική κρουαζιέρα στη Μεσόγειο, με προσκεκλημένη την Ζακλίν ντε Ρομιγί, αυτή την εξέχουσα ελληνίστρια της εποχής μας; Η ευκαιρία, ασφαλώς, είναι μοναδική. Η συγγραφέας, από τις πρώτες αράδες του βιβλίου, διευ-

κρινίζει πως δεν έχει πρόθεση να περιγράψει (ή να σχολιάσει) την εξάπλωση των Ελλήνων στη Μεσόγειο. Αλλά αν ερωτηθεί –καθώς προσεγγίζουμε το ένα ή το άλλο λιμάνι– φυσικά διαθέτει απαντήσεις. Θα σου θυμίσει, λόγου χάρη, ότι η σημερινή Νάπολη ήταν η αρχαία *Παρθενόπη*, ότι η Αντίβες ονομαζόταν τότε *Αντίπολις*, ότι οι Συρακούσες ήταν πόλη ελληνική (όπως και ο *Σελινούντας*) και ότι, ακόμα και στην Ισπανία, μπορείς ν' αναγνωρίσεις ονόματα ελληνικών αποικιών, όπως το *Amurgias* – το άλλοτε *Εμπορείον*.

Στη διάρκεια της κρουαζιέρας, η Ζακλίν

ντε Ρομιγί έδωσε τρεις διαλέξεις, επικεντρωμένες στον ελληνικό πολιτισμό – «τον μόνο που διαπότισε ολόκληρη τη ζωή μου» – όπως μας λέει η ίδια. Αλλά καθώς το ακροατήριό της ήταν ένα κατ' εξοχήν φιλόμουσο ακροατήριο («το μεγάλο καράβι εγκατέλειπε το λιμάνι της Γένοβας υπό τους ήχους του φλάουτου, που έπαιζαν οι μουσικοί στη γέφυρα, παρασύροντας τους ταξιδιώτες σ' έναν ονειρικό κόσμο...»), η συγγραφέας έκρινε πως έπρεπε να δώσει τη μεγαλύτερη δυνατή θέση στη μουσική – είτε πρόκειται για τη μουσική στην αρχαία Ελλάδα, είτε για σύγχρονες όπερες, εμπνευσμένες από αρχαίους ελληνικούς μύθους.

Οι τρεις αυτές διαλέξεις (μαζί με έναν ύμνο αφιερωμένο στους Δελφούς, τον οίκο του πρώτου λυράρη, του Απόλλωνα, του Απόλλωνα Λοξία) αποτέλεσαν το κύριο σώμα του βιβλίου. Και, φυσικά, η Ζακλίν ντε Ρομιγί παραμένει μια θαυμάσια αφηγήτρια, αφού μας μεταφέρει, ανεπαισθήτως, από τους ομηρικούς χρόνους και τη σφαίρα του μύθου (Οδυσσέας, Θησέας, λαβύρινθος, Αριάδνη, Φαίδρα, Αρίωνας, κ.ά.) στον Θουκυδίδη και την πανωλεθρία των Αθηναίων με τα Σικελικά. [Αν δεν θυμάσθε τον Αρίωνα, καιρός να συγγραφήσετε ότι ήταν ένας θαυμάσιος επαγγελματίας μουσικός, που σώζεται από ένα δελφίνι, σταλμένο από τον προστάτη των μουσικών Απόλλωνα].

Για την πανωλεθρία των Αθηναίων στις Συρακούσες, η γαλλίδα ακαδημαϊκός μας μιλά εν εκτάσει. Ναι, ολόκληρο το αθηναϊκό εκστρατευτικό σώμα είχε σφαγιασθεί, ενώ οι επιζήσαντες είχαν «πακεταρισθεί», ως αιχμάλωτοι, και σταλεί στα φοβερά νταμάρια των Συρακουσών, με συντροφιά την πείνα, τη δίψα, τον ασφυκτικό συνωστισμό. Η

περίπτωσή τους – αφηγείται η Ζακλίν ντε Ρομιγί – «μας φέρνει στη μνήμη τα σύγχρονα στρατόπεδα συγκέντρωσης», χωρίς να διευκρινίζει αν, στα στρατόπεδα αυτά, περιλαμβάνει και τη νεότερη «εκδοχή» τους – στρατόπεδα τύπου Γκουαντανάμο ή μυστικά στρατόπεδα CIA, εγκατεστημένα σε χώρες του άλλοτε «υπαρκτού».

Παρά ταύτα, η συγγραφέας δεν παραλείπει να καταθέσει τη γνωστή μαρτυρία του Πλούταρχου: Ναι, παρά τη θηριωδία τους, οι Συρακούσιοι είχαν και διαλείμματα «φιλομουσίας»... Έτσι, όσοι από τους αιχμαλώτους σκάμπαζαν από μουσική ή ξεραβαν να διδάξουν τους τελευταίους στίχους του Ευριπίδη, μπορούσαν να σώσουν τη ζωή τους! [Ανάλογες περιπτώσεις είχαμε και στα στρατόπεδα των χιτλερικών, αλλά με αμφίσημο πάντοτε τέλος...]

Παρά την κλονισμένη υγεία της, η Ζακλίν ντε Ρομιγί παραμένει αγωνίστρια, ελληνίστρια, υπέρμαχος της διδασκαλίας των αρχαίων γλωσσών. Χαρακτηριστικό, από την πλευρά αυτή, και το πρόσφατο άρθρο της στον *Φιγκαρό* (πριν από δέκα μέρες), με την αιχμή του δόρατος κατά της πολιτικής του γαλλικού υπουργείου Παιδείας: «Έχουμε παραμελήσει όχι μόνο τον Όμηρο και τον Βιργίλιο, αλλά και τον Μολιέρο και τον Βολταίρο!» Από την πλευρά αυτή, το καινούργιο βιβλίο της Ζακλίν ντε Ρομιγί με την εξαίρετη, ως συνήθως, μετάφραση της Μπάμπης Αθανασίου και της Κατερίνας Μηλιαρέση, είναι μια ακόμα υπόμνηση της αξίας που έχουν όχι μόνο οι αρχαίες γλώσσες, αλλά και οι φιλολογικές σπουδές, εν γένει.

Σοφιανός Χρυσστομίδης

Βιβλία που λάβαμε **Βιβλία που λάβαμε** Βιβλία που λάβαμε

Ηρακλής Δ. Λογοθέτης, *Η δωρεά και το πλήγμα. Παραβολές από τη μυθιστορία της τυφλότητας* (εκδ. Ίνδικτος, 2004).
Raco Ignacio Taibo II, *Και σαν σκιές επιστρέφουμε* (μετάφραση: Κρήτων Ηλιόπουλος, εκδ. Άγρα, 2005).
Νίκος Μπελαβίλας, *Τόποι ανθρώπων. Σχόλια για τον χώρο και την πολιτική* (εκδ. Η Αυγή - Ο Πολίτης, 2005).
Νίκος Μάστορας, *Το δέντρο με τα όνειρα* (εκδ. Πατάκη, 2005).
Άννα Παπούλια, *Παιδιά της Βαγδάτης* (έκθεση φωτογραφίας, γκαλερί Αδάμ, 2003).
Γώνη Τόγια, *Σπίτι με τέσσερα δωμάτια* (εκδ. Γαβριηλίδης, 2005).
Είπαν ή έγραψαν για τα δυο πρόσφατα βιβλία του Γρηγόρη Φαράκου (προλογικά-επιμέλεια: Παύλος Τσίμας, εκδ. Ελληνικά Γράμματα,

2005).
Γιώργης Μωραϊτης, *Ο γερο-Τζιμ [Made in USA]. Η βίβλος ενός αγίου* (εκδ. Καστανιώτη, 2005).
Βιολέττα Λέκκα, *Η γλώσσα των επιστημονικών κειμένων* (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2005).
Αντώνης Μοδινός, *Ιοκάστη* (εκδ. Δωδώνη, 2005).
Αναστασία Κωσταρίδου-Ευκλείδη, *Μεταγνωστικές διεργασίες και αυτο-ρύθμιση* (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2005).
Σέφης Αναστασάκος, *Στη σκιά των ανεμόμυλων* (εκδ. Γαβριηλίδης, 2005).
Χρυσή Καρπαθιωτάκη, *Η φυσαρμόνικα* (εκδ. Πάροδος, 2005).
Σαλμάν Ρούσντι, *Παραφορά* (μετάφραση: Γιώργος Ίκαρος Μπαμπασάκης, εκδ. Ψυχογιός, 2005).

ενδιαφέρουσα, καθώς αντιμετωπίζει σωρεία στερεοτύπων που επικαλύπτουν και συσκοτίζουν την πρόσληψή μας. Επιχειρεί επίσης να ανοίξει νέες διόδους στην αναγνώριση των δεδομένων που χαρακτήρισαν την εποχή, ανατρέχοντας σε ένα πλήθος πηγών, κυρίως αντλώντας από τον περιοδικό τύπο αλλά και από δυσεύρετες αυτοτελείς εκδόσεις. Η συγκομιδή της δικαιώνει το εγχείρημα και οι προτάσεις της δημιουργούν τις προϋποθέσεις για να τεθούν εκ νέου τα παλιά ερωτήματα.

Ροή σκέψης και ζωής σ' ένα μοναδικά αξεδιάλυτο κράμα συνθέτουν ένα συναρπαστικό βιβλίο που κατορθώνει να συλλογίζεται για τη ζωή, για την πολιτική και για τον άνθρωπο του 20ού αιώνα και τα δεινά του. Φιλοσοφικός στοχασμός που ανιχνεύει τις αιτίες που οδήγησαν στην καταστροφή την σοσιαλιστική επανάσταση, αλλά και στοχασμός πάνω στην αρχαία σκέψη και τις στρεβλώσεις που υπέστη. Το βιβλίο της **Έλλης Παππά** αναδεικνύει τη σημασία της ενεργούς μελέτης της ιστορίας των ιδεών, τη σύμπραξη του προβληματισμού με τα καθέκαστα της εμπειρίας, και φανερώνει την ιδιαίτερη πνευματική της συγκρότηση: *Μακιαβέλλι ή Μαρχ* (εκδ. Άγρα, 2005).

ο χαρτοκόπτης

Χριστούγεννα με δανεικά

*Τι είναι πια ένα δέντρο τι είναι τ' ασημένια φύλλα;
Μεσ' στην ορμή της ερημιάς γινόμαστε διάφανοι.*

N. Καρούζος

Αν βγεις έξω, μέρες γιορτινές που έρχονται, χρονιάρες μέρες, μην κοιτάξεις γύρω σου. Κοίταξε μέσα σου. Ολομόναχος αν μπορείς. Θα σε πονέσει το θέαμα, σε προειδοποιώ. Θέλει θάρρος αυτή η κατάδυση και δεν ξέρω αν σου 'χει μείνει καθόλου στήθος. Κοίταξε και τον ουρανό. Δεν σου φαίνεται θυμωμένος; Αν τον πιάσουνε τα κλάματα είμαι σίγουρος ότι θα δακρύζει από οργή και ντροπή. Θα μας πνίξουνε μια μέρα τα δάκρυά του, να με θυμηθείς.

Αλήθεια τι θέλεις να ξορκίσεις και ράβεις ξανά στις κυρτές σου τις πλάτες αγγελικά φτερά, φοράς ενδύματα γιορτινά, προσωπεία του απεχθούς σου προσώπου; Βγαίνεις στους δρόμους, στις αγορές, στις διασκεδάσεις για να σκορπίσεις τι; Τους εφιάλτες, την ερημία, τη μελαγχολία, ή το μέσα σου μεγάλο μηδέν; Ο πόνος θέλει κέντημα, όχι χτένισμα. Τι δηλοί το πλαστικό σου σιδερωμένο χαμόγελο; Μπορείς να χαμογελάσεις με δάκρυα;

Μαθαίνω ότι ετοιμάζεις ταξίδι. Ποτέ δεν εκτίμησες την αξία της εστίας. Δεν σε χωράει ο τόπος σου. Άλλωστε, τον έχεις συνδέσει με τη δυστυχία σου, με το καθημερινό έγκλημα που διαπράττεις εσύ, μόνον εσύ, κανένας άλλος, στον εαυτό σου. Το ταξίδι για σένα είναι πάντα η λύτρωση. Έχεις μια τάση φυγής. Χριστούγεννα με δανεικά. Εορτοδάνεια τα λένε μερικοί κατ' ευφημισμόν. Τράπεζες φιλόανθρωπες φροντίζουν για την ευτυχία σου. Τι κι αν είναι δανεική. Ούτως ή άλλως, ο δικός σου ο κόσμος ποτέ δεν χαρίζει. Μόνον δανειζει. Τίποτα δεν προσφέρει χωρίς αντάλλαγμα. Αλλά μήπως κι αυτή η ζωή σου χάρισε ποτέ κάτι για πάντα. (Πρόσεχε, είπα η ζωή, όχι η Τέχνη.) Δανεικά λεφτά, δανεικά φιλιτιά, δανεική αγκαλιά, δανεική ζωή. Όλα τόσο δανεικά για να είναι ιδανικά!

Περιμένεις με ανυπομονησία την κλήρωση του πρωτοχρονιάτικου λαχείου. Αυτό είναι το λαχείο για σένα. Απ' όταν σε ξέχασε παιδάκι ο Άγιος Βασίλης εναπόθεσες τις ελπίδες σου στον τζόγο. Δεν έχεις άλλο διαβατήριο να πετάξεις στους αιθέρες. Οι Πύλες του Παραδείσου σε περιμένουν ανοιχτές αλλά δεν θα φθάσεις ποτέ. Μα, αλήθεια, υπάρχει ευτυχία δίχως κόπο; Ποια είναι η τελευταία φορά που προσπάθησες για κάτι; Μη με κοιτάς μ' αυτό το βλέμμα τ' αδειανό.

Γι' αυτό σιχαίνομαι τα Χριστούγεννα και τις γιορτές τους. Το Πάσχα πάσχεις. Τα Χριστούγεννα μπορείς να ξαναγεννηθείς; Με θυμώνει η αστραφτερή υποκρισία των εορτών με τα κροκοδείλια δάκρυα για τους πένητες των δρόμων. Με εξοργίζει το χαζοχαρούμενο κλίμα των ημερών με τα λαστιχένια χαμόγελα και τις τρομερές ευχές που κανείς ποτέ δεν παίρνει στα σοβαρά. Με αφήνει αδιάφορο η επιδερμική έκφραση ενός θρησκευτικού μηνύματος, χωρίς εσωτερικότητα και πνευματικότητα. Με προσβάλλει η διαβρωτική καταναλωτική μανία που διαπερνά τους πάντες με την αδηφαγία του νεοπλουτισμού και την εξεζητημένη επιδειξιμανία. Πρέπει να συμμετάσχω κι εγώ στο παιχνίδι της απελπισμένης αγοραίας διασκέδασης; Και αν δεν, μήπως κινδυνεύω να με πούνε και μίζερο και κομπλεξικό;

Λες ότι τα Χριστούγεννα είναι η γιορτή των παιδιών. Αλήθεια; Πότε σκέφτηκες εσύ τα παιδιά και για ποια παιδιά μιλάς; Αυτά που γεννήθηκαν μικρομέγαλα. Αυτά που πέρασαν κατευθείαν από το μητρικό γάλα στην ωριμότητα, χωρίς να αγγίξουν την μαγεία του παιχνιδιού. Χωρίς να κολυμπήσουν στα αβυσσαλέα νερά της εφηβικής περιπλάνησης. Που ασφυκτιούν σε φροντιστήρια και μελετούν νευρασθενικά σχολικά βιβλία. Που τους μάθανε ότι είσαι in όταν είσαι cool. Που δεν κάηκαν τα σωθικά τους από έρωτα. Που δεν άνοιξαν τις φλέβες τους να βρουν τι κυλάει μέσα τους. Που φοβούνται να γελάσουν γιατί θα κάνουν ρυτίδες. Που διστάζουν να κλάψουν γιατί δείχνουν αδύναμοι. Ενώ η ζωή θέλει τους σκληρούς, έτσι δεν είναι; Ξέρεις τι σημαίνει να σου απαγορεύουν τον πόνο;

Αλλά τι σου λέω μέρες που έρχονται και σε στενοχωρώ. Δεν θέλω να σε στενοχωρώ. Να σου ταραξω μόνο θέλω τη νεκρική γαλήνη. Να νοσταλγήσεις κι εσύ τον ουρανό, όπως ο ποιητής. Μπορείς. Και μην ξεχνάς πως όλοι φυτά είμαστε. Και προσπαθούμε να ξεκολλήσουμε από το χώμα που μας έφτιαξε. Κανείς μας δεν μπορεί να λαχταράει τη λάσπη.

*Δεν καταλαβαίνεις, το βλέπω,
Φταίν' οι ποιητικές μου εκφράσεις
Γ. Χειμωνάς*

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΚΩΣΤΑ
ΚΑΡΑΒΙΔΑ

ΟΠΑΠ

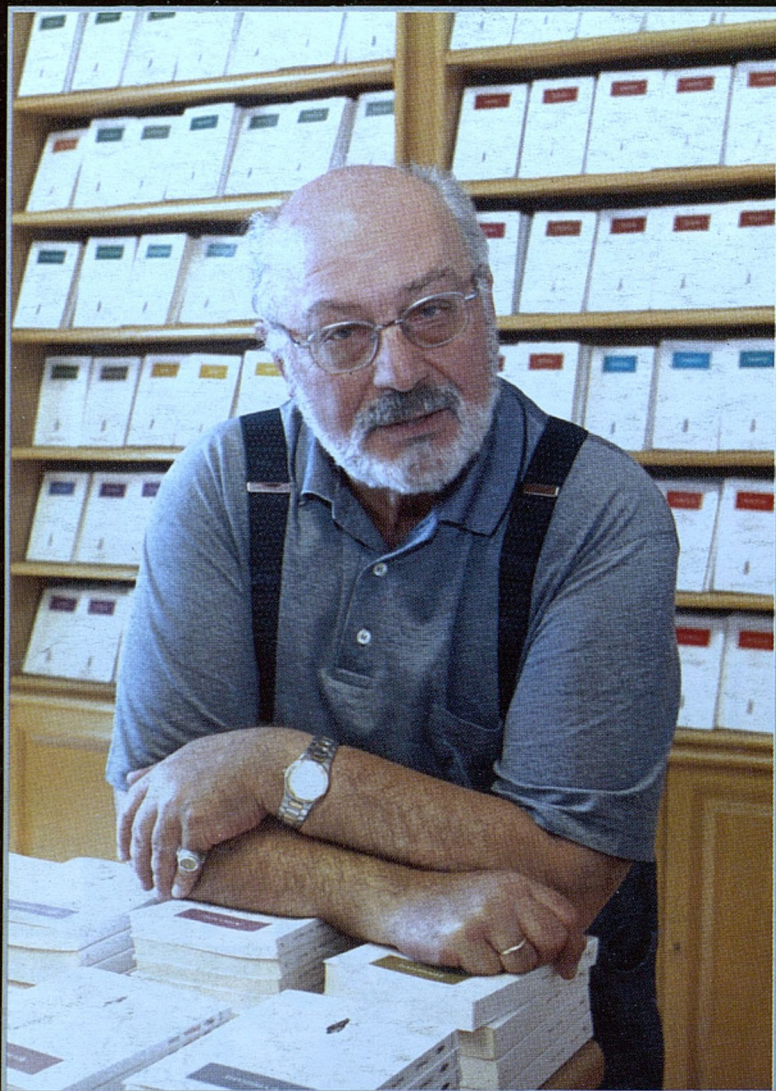
SPOT JW7

ΤζοΚερ

Δεν θα ξέρεις τι έχεις!

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

«Τα κείμενα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας δεν είναι παλιά. Είναι το σωσίβιο του μέλλοντός μας. Ο ΚΑΚΤΟΣ είναι η μοναδική κιβωτός που διασώζει τα πρωτότυπα κείμενα μεταφρασμένα και σχολιασμένα, σε καιρούς που ο κατακλυσμός των σκουπιδιών απειλεί να μας πνίξει».

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ

Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΣΕΙΡΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ 700 ΤΟΜΟΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 46, ΑΘΗΝΑ 106 78

ΤΗΛ.: 210.38.40.524, 210.38.44.458. FAX: 210.33.03.098